

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2000-2001

25 april 2001

HOORZITTING

betreffende deontologie in de Media

VERSLAG

**namens de Commissie voor Cultuur, Media en Sport
uitgebracht door de heer Andre Denys**

Samenstelling van de commissie :

Voorzitter : de heer Jos Stassen.

Vaste leden :

de heren Carl Decaluwe, Eddy Schuermans, mevrouw Riet Van Cleuvenbergen, mevrouw Mieke Van Hecke ;

de heren Frans De Cock, Peter Gysbrechts, Marino Keulen, Cis Schepens ;

mevrouw Marijke Dillen, de heren Julien Librecht, Miel Verrijken ;

de heren Chokri Mahassine, Dany Vandenbossche ;

de heer Jos Stassen ;

mevrouw Margriet Hermans.

Plaatsvervangers :

de heer Freddy Sarens, mevrouw Gisèle Gardeyn-Debever, de heren Luc Martens, Joachim Coens ;

de heren André Denys, Jacques Devolder, Jacques Laverge, Paul Wille ;

mevrouw Niki De Gryze, de heren Pieter Huybrechts, Felix Strackx ;

de heren Peter De Ridder, André Van Nieuwkerke ;

de heer Jo Vermeulen ;

de heer Herman Lauwers.

INHOUD

	Blz.
1. Uiteenzetting door de heer Etienne Vermeersch	5
2. Uiteenzetting door de heer Patrick Martens	9
3. Uiteenzetting door de heer Leo Neels	11
4. Vragen van de commissieleden aan de heren Etienne Vermeersch, Patrick Martens en Leo Neels, met antwoorden van de sprekers	15
5. Uiteenzetting door de heer Peter Baert	24
6. Uiteenzetting door de heer Rik De Nolf	25
7. Vragen van de commissieleden aan de heren Peter Baert, Rik de Nolf en Wim Criel, met antwoorden van de sprekers	29
8. Uiteenzetting door de heren Luc Standaert, Eric Pattyn en Alain Vanbuyten	30
9. Vragen van de commissieleden aan de heren Luc Standaert, Eric Pattyn en Alain Vanbuyten, met antwoorden van de sprekers	33
10. Uiteenzetting door de heer Leo Hellemans	36
11. Uiteenzetting door de heer Piet Deslé	39
12. Vragen van de commissieleden aan de heren Leo Hellemans en Piet Deslé, met antwoorden van de sprekers	41
13. Uiteenzetting door de heer Paul Jambers	46
14. Vragen van de commissieleden aan de heer Paul Jambers, met antwoord van de spreker ..	51
15. Uiteenzetting door de heer Yves Desmet	53
16. Vragen van de commissieleden aan de heer Yves Desmet, met antwoord van de spreker ..	54

DAMES EN HEREN,

Op 30 maart en 4 mei 2000 organiseerde de Commissie voor Cultuur, Media en Sport hoorzittingen betreffende deontologie in de media.

Op de hoorzitting van 30 maart werden de commissieleden in de voormiddag toegesproken door de heren Etienne Vermeersch, Leo Neels en Patrick Martens. In de namiddagvergadering volgden de sprekers Peter Baert, Rik De Nolf, Wim Criel, Luc Standaert, Eric Pattyn, Alain Vanbuyten, Leo Hellemans, Piet Deslé, en Paul Jambers.

Omdat bleek dat de hoorzitting niet binnen het tijdsbestek van een dag kon worden afgehandeld, werd de 'vragenronde' van de commissieleden aan sprekers van de voormiddag (de heren Etienne Vermeersch, Leo Neels en Patrick Martens) verdaagd tot 4 mei 2000. Op deze hoorzitting werd tevens de heer Yves Desmet als spreker uitgenodigd.

Om de leesbaarheid van het verslag te vergemakkelijken, werd geopteerd om de uiteenzettingen van de sprekers te laten volgen door de overeenstemmende vragen en antwoorden, ongeacht of deze binnen dezelfde hoorzitting werden afgehandeld. De twee hoorzittingen zijn derhalve weergegeven alsof het één hoorzitting betrof.

Lijst van de genodigden

prof. dr. Etienne Vermeersch, em. UGent

de heer Patrick Martens, Voorzitter van de deontologische raad van de AVBB – Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België, journalist De Morgen

prof. Leo Neels, KU Leuven

de heer Peter Baert, gedelegeerd bestuurder Concentra Holding.

de heer Rik De Nolf, Roularta

de heer Wim Criel, bedrijfsjurist en verantwoordelijke uitgever Roularta

de heer Luc Standaert, voorzitter Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten van België (AVBB), journalist Het Belang van Limburg

de heer Eric Pattyn, lid van het Verbond van Vlaamse Journalisten van de Periodieke Pers

de heer Alain Van Buyten, Lid van de raad van bestuur van de VJPP – Vereniging van Journalisten van de Periodieke Pers.

de heer Leo Hellemans, hoofdredacteur VRT – TV Nieuwdienst

de heer Piet Deslé, Adjunct-directeur Informatie VTM en hoofdredacteur VMM-radio's

de heer Paul Jambers, Jambers filmproducties

Yves Desmet, voorzitter van het Vlaams Genootschap van Hoofdredacteurs

HOORZITTING BETREFFENDE DEONTOLOGIE IN DE MEDIA

De voorzitter, Jos Stassen : Ik verwelkom de talrijke genodigden op deze hoorzitting betreffende deontologie in de media.

De heer Vermeersch heeft het woord.

1. Uiteenzetting door de heer Etienne Vermeersch

De heer Etienne Vermeersch : Mijnheer de voorzitter, dames en heren, ik voel wat me onwennig omdat ik niet op de hoogte ben van de stand van zaken in de commissie en in het Vlaams Parlement in het algemeen. Het onderwerp is namelijk zeer breed geformuleerd. Ik hoop dat de commissieleden mij via doelgerichte vragen in een bepaalde richting zullen sturen.

De voorzitter : Wij organiseren deze hoorzitting naar aanleiding van een aantal incidenten in verband met de rol van de media. Ik verwijs naar het artikel van de toenmalige hoofdredacteur van De Morgen, de heer Verduyn over een niet-bestaande KB-Lux-rekening van minister Reynders.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Toen de beheersovereenkomst met de VRT verstreek was er een vraag naar criteria in verband met kwaliteit, die zouden worden opgesteld door de overheid die de middelen ter beschikking stelt. Kwaliteit en deontologie bleken dikwijls door elkaar gehaald. We wensen deze twee begrippen via deze hoorzitting duidelijk af te bakenen en te objectiveren om ze te kunnen gebruiken als toetsingsnorm in de beheersovereenkomst.

De heer Etienne Vermeersch : We kunnen drie types media onderscheiden. Radio, TV en de geschreven pers vormen de klassieke onderverdeling. Er is ook het onderscheid tussen de staatsmedia zoals in het Oostblok met een voorgeschreven programmatie, en de commerciële media inclusief een aantal beperkingen, bestuurd door privé-bedrijven en onderhevig aan de marktmechanismen. Daarnaast bestaat het gemengde model, zoals de BBC, dat men het 'social responsibility'-model noemt.

De BBC is een instelling die door de staat is ingericht, maar een autonome raad van bestuur heeft met duidelijke, eigen richtlijnen. Wij beschikken over een dubbel aanbod, vooral op het vlak van radio en TV, die het social responsibility-model moeten waarmaken, maar tegelijkertijd op commerciële leest zijn geschoeid. Ze zijn wel onderhe-

vig aan sommige beperkingen, zoals kinderreclame, maar grosso modo worden ze beheerst door de mechanismen van de commercie. Media in het algemeen hebben een bijzondere plaats in de maatschappij. In een democratie spelen ze een belangrijke rol. Ze moeten allemaal aan bepaalde ethische normen beantwoorden.

In de eerste plaats moeten ze ervoor zorgen dat onze constitutionele democratie wordt bestendig en zelfs optimaal wordt bevorderd. Dit is een noodzakelijk uitgangspunt. Dat wil dus zeggen dat wij streven naar vrijheid. Er zijn uiteraard gezagsvormen nodig, maar die moeten slechts optreden om het algemeen welzijn te creëren. De media moeten er in een democratie dus naar streven dat het zelfbeschikkingsrecht van de mensen – in de mate dat ze de medemens geen schade berokkenen – wordt geëerbiedigd en bevorderd. De politieke macht wordt dus beperkt en om de zoveel jaren kunnen de politieke mandatarissen via het algemeen stemrecht naar huis worden gestuurd, en men kan anderen laten aantreden.

Een tweede belangrijke norm is het streven naar rechtvaardigheid. Een rechtvaardige maatschappij moet ervoor zorgen dat er maximaal gelijke kansen zijn. Mensen zijn echter niet gelijk qua aanleg, en als zij en cours de route vervreemden van het algemeen welzijn, dan moet er een soort van herverdeling gebeuren, en hier is een rol voor de staat weggelegd. Ik wil eraan herinneren dat een centraal thema in de oudste wettekst ter wereld, de codex van Hammourabbi, behelst dat de sterke de zwakke niet zou verdrukken.

Een derde belangrijke norm waarvoor de media moeten strijden is het tot stand brengen van een welbepaalde vorm van welvaart voor iedereen. Dat heeft ook weer te maken met gelijke kansen. De maatschappij moet ervoor zorgen dat een aantal sociale rechten worden gegarandeerd, zoals bijvoorbeeld recht op onderwijs, gezondheidszorg en sociale zekerheid. De media hebben een ethische verplichting om te zoeken naar oplossingen voor alles wat dat in het gedrang kan brengen.

Naast welvaart, die wordt uitgedrukt in traditionele economische termen, hebben de mensen ook recht op welzijn – bescherming van het milieu, van de gezondheid, preventie en al wat daarbij komt kijken. Ten slotte moet een democratische maatschappij ook met zorg toezien op het principe van verantwoordelijkheid voor de komende generaties, niet alleen bij ons, maar ook in de hele wereld. De wereld wordt langzaam geünificeerd, en wij kunnen

hier geen maatregelen propageren die nadelig zouden zijn voor anderen in de wereld.

Ik heb een aantal zeer algemene waarden geponeerd, waarover iedereen het eens kan zijn. Een groot deel van die waarden komen immers voor in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, in de Grondwet of in onze wetten. De basisverantwoordelijkheid van de pers bestaat erin deze waarden te helpen hoog houden bij de bevolking en ze te stimuleren.

Een democratie kan uiteraard niet functioneren zonder democraten – de bevolking –, die ervoor moeten zorgen dat die democratie de uitdrukking is van wat bij de bevolking aan noden, wensen en verlangens leeft. De mensen moeten dus kunnen oordelen over wat er boven hun hoofden gebeurt. De media moeten dat beoordelingsproces helpen ondersteunen, en in de mate van het mogelijke moeten ze informeren over de beslissingen en over de argumenten inzake die beslissingen. Op basis daarvan kunnen de burgers dan tot een authentieke besluitvorming komen. Iedere vorm van manipulatie vanwege de media moet dan ook maximaal worden bestreden. De media moeten ervoor zorgen dat de maatschappelijke discussie in de meest brede zin van het woord kan worden gevoerd.

Het is misschien nuttig duidelijk te maken aan welke risico's een en ander onderhevig is. Er lijken mij bijzonder weinig risico's verbonden aan de naweën van wat staats televisie was, en dat laat ik dan ook buiten beschouwing. Ik wil het hebben over de risico's van de introductie van de commerciële media. De persmedia zijn altijd in algemene zin commercieel geweest, ondanks het feit dat bepaalde groepen ook bepaalde persorganen in handen hadden. De voorbije jaren kenden we een commerciële tendens die zich steeds sterker heeft doorgezet.

Vroeger waren er partijkranten, en die deden met hun krant wat de staatsradio en -televisie ook deden: de eigen ideologie proberen te verspreiden en de eigen prestaties in het zonnetje te plaatsen. Dat was echter niet zo verschrikkelijk nadelig voor de democratie, omdat er kranten waren van de meest uiteenlopende strekkingen, waarbij de verschillende invloeden elkaar in evenwicht hielden.

De commercialisering is nu echter veel intenser geworden. Vroeger kochten de mensen een bepaalde krant uit ideologische overwegingen, en ze zochten dus naar informatie in die zin. Vroeger was er die ene staatszender, en voor iets anders moesten de mensen dan maar op buitenlandse zenders afstem-

men. De normen van de radio en televisie waren de 'social responsibility'-normen.

Al deze media worden nu commercieel, in die zin dat de inhoud van de informatieprogramma's – en ik laat daarbij de ontspanningsprogramma's even buiten beschouwing – langzamerhand minder belangrijk wordt. Het is immers de bedoeling van zuiver commerciële media om een vehikel te bieden voor advertenties of reclame. Aanvankelijk valt dat niet zo op: een krant bevat artikels, met daarnaast wat reclame. In de huidige structuur van de media blijkt uit analyse echter dat het louter de bedoeling is winst te maken. Milton Friedman zei immers al: 'The social responsibility of a business is to increase its profits.'

Bedrijven – in dit geval kranten – kunnen hun winsten verhogen op twee manieren die nauw samenhangen: ten eerste kunnen ze hun lezersaantal vergroten, en ten tweede kunnen ze veel meer geld krijgen uit het plaatsen van advertenties. Als ze een bepaald lezersaantal bereikt hebben, dan proberen ze zoveel mogelijk geld binnen te rijven via de advertenties. De inhoud van de krant, alles wat op radio en televisie wordt geboden, wordt op die manier een vehikel voor advertenties. Dit klinkt extreem, maar ik wil enkel de richting aangeven waarin we evolueren.

Dat heeft gevolgen. De redacties staan voor een keuze: hoe krijgen we de meeste en de best betalende adverteerders aan de ene kant, en hoe kunnen we aan de andere kant zoveel mogelijk lezers aantrekken? Dat tweede aspect is ook zeer belangrijk, want dat geeft voor de adverteerders aan dat hun advertentie door een bepaald – zo groot mogelijk – aantal mensen wordt gelezen, beluisterd of bekeken. Advertenties worden dus bepalend voor de inhoud.

Er is natuurlijk nog het publiek. Stel dat er een publiek is van highbrows, dan zullen de advertenties alleen worden verkocht aan bladen met highbrow literatuur. De wereld bestaat echter uit gewone mensen met een aantal zeer duidelijk omschrijfbaar wensen, verlangens en eisen, waarop de adverteerders proberen in te spelen, zodat de mensen met die advertenties worden geconfronteerd.

Voor een gedeelte van de schrijvende pers heeft dit in de Westerse wereld een tabloidisering tot gevolg gehad. Het prototype vinden we in Duitsland of Engeland, waar het formaat van de krant de naam in het leven heeft geroepen. Bepaalde kranten onderzochten hoe men veel lezers kon aantrekken. Dat kon door een bepaald soort informatie te

brengen. Daarbij is het niet zozeer van belang of men interessante, ware, wetenschappelijk verantwoorde informatie brengt, maar men moet informatie brengen die mensen stimuleert om te lezen. Een van de klassieke middelen daartoe is de 'human interest'-informatie. Die informatie moet op de gevoelens, de elementaire stereotypes van de mensen en de elementaire sensatieverwachtingen inspelen. Het moeten dus sensationele berichten zijn. Die sensationele berichten gaan liefst over schandalen, en als het kan, vooral over seks. Wat de mensen emotioneel ook aanspreekt, zijn zware misdaden, met veel bloed en doden. Een Dutroux-affaire is als gesneden brood voor een tabloid. Die bladen moeten publiek trekken en behouden. Dat is hun wezenlijke rol, want zo trekken ze advertenties aan. Daarom zullen ze de tabloïdisering opdrijven. Het publiek is er nog niet helemaal rijp voor. Bepaalde zaken fascineren het Britse publiek, maar liggen bij ons nog moeilijk. Men voert dat dus geleidelijk en voorzichtig in.

Mijn stelling luidt : langzamerhand wint de tabloïdisering aan kracht. Wat betekent dit ? Nieuwsberichten en -informatie, maar ook ontspanningsprogramma's worden zo gebracht dat de sensationele elementen die op de emoties inspelen in de verf worden gezet. Die elementen zijn schandalen, en in het algemeen, het zeer visueel en spectaculair tonen van zaken die de mensen doen wenen of woedend maken. Zo worden de traditionele normen langzamerhand naar het achterplan verdrongen. Die worden meer en meer als niet-actueel of niet-modern ervaren.

De journalisten van de VRT beoordelen de nieuwsuitzendingen van tien of twintig jaren geleden als volkomen ouderwets. Hoe gaan ze vandaag meer en meer tewerk ? Nieuwsitems worden uitgewerkt in het licht van het vasthouden van de kijkers. Als elke seconde die over een bepaald item wordt uitgezonden het verlies betekent van 1000 of 2000 kijkers, dan laat men dat item vallen en kiest men iets anders. Dat is zo, zelfs als die items waarheid bevatten, de wetenschap en de kennis dienen, of relevant zijn, want er zijn kijkers die kijken en kijkers die zappen. En men wil die allemaal vasthouden. Nieuws is niet meer 'modern' als men niet voortdurend rekening houdt met potentiële wegzappende kijkers. Dat is de kern van de zaak.

Ik zeg niet dat concurrentie tussen media negatief is. Ik belicht hier wel een aantal negatieve aspecten. Of het nu om commerciële mediaorganen gaat, dan wel om een orgaan van het VRT-type, dat werkt volgens het social-responsibilitymodel, doet er niet toe. De commercialisering – de druk om

meer kijkers en advertenties binnen te halen en te houden – dwingt hen om de norm van de kijk- of luistercijfers bovenaan te plaatsen. Deze ontwikkeling is nog aan de gang, en is zeker nog niet aan het eindpunt gekomen.

Ik geef het voorbeeld van 'Goedele'. De eerste programma's stonden op een relatief hoog informatief niveau. Langzamerhand nam de tabloïdisering toe. Zo was er enkele maanden geleden een programma met een dame die verliefd was op een Roemeen, maar er niet in slaagde om hem hiernaartoe te brengen. Ze had vijf brieven geschreven naar de koning, maar zonder succes. Ze schreef echter één brief naar 'Goedele', en werd voor het programma uitgenodigd. De Roemeen werd overgevlogen en in de uitzending opgevoerd. Dezelfde dag nog konden ze trouwen. Miljoenen mensen werd zo voorgehouden dat dit een manier is om dat soort van problemen op te lossen. Dat is een voorbeeld van tabloïdisering : trouwen kan immers niet zomaar dezelfde dag als deze waarop de beslissing om te trouwen wordt genomen.

Dit is nog geen Jerry Springer, maar er is een langzame ontwikkeling, met als eindpunt Jerry Springer. Er is een evolutie naar zuiver tabloïde programma's. De sociale verantwoordelijkheid van de media is volledig naar de achtergrond verdwenen, ten voordele van het opwekken van gevoelens van agressie. De naïeve kijker krijgt de indruk dat het normaal is dat men meningsverschillen uitvecht, en zijn meest intieme gevoelens blootlegt voor miljoenen kijkers. Maar de Vlaamse bevolking is nog niet rijp – of rot – genoeg voor Jerry Springer. Dat programma sprak niet meer aan. Maar we evolueren in die richting, en dat blijkt ook uit het feit dat stil aan minder en minder mensen zich storen aan dat soort van programma's.

Een ander voorbeeld van tabloïdisering is de bevrijding van Sabine en Laetitia uit de kelder van Dutroux. VTM heeft dat gefilmd. Die kinderen werden in al hun psychische en fysische naaktheid getoond. Wel, ik had de indruk dat ik als een gluurder zat te kijken. Ze werden aan iedereen getoond : een sensationele zaak. Het was een geval van tabloïdisering. Het was ethisch niet aanvaardbaar, want die kinderen hebben daar hun toestemming niet voor gegeven. Ze kunnen dat ook niet, want het zijn minderjarigen. Maar vele journalisten hebben me gezegd dat ze, als ze de kans hadden gehad, dat net zo goed hadden uitgezonden. Zoiets zapt immers niemand weg.

Aan welke normen moeten de media in het algemeen, en de informatie in het bijzonder, beant-

woorden ? Een eerste norm is volledigheid. Men moet proberen om alle informatie aan te bieden die voor het doorsneepubliek relevant is en het kan helpen een oordeel te vormen over de werking van de samenleving. Tabloïdisering verhindert dat, want men concentreert zich dan enkel op het sensationele. Een tweede norm is de verstaanbaarheid. De relevante informatie moet voor iedereen begrijpelijk zijn. Bij tabloïdisering is dit minder het geval. Daar spelen irrelevante, soms emotioneel opwindende elementen een rol. De derde norm betreft de objectiviteit : persoonlijke aspecten mogen niet interfereren met de berichtgeving. Er moet een maximale intersubjectiviteit worden nagestreefd, waarbij een visie vanuit verschillende hoeken wordt belicht. Hierop staan twee beperkingen, namelijk de zogenaamde kennisinhouden die worden ondersteund door een consensus van wetenschappers en de algemeen aanvaarde ethische waarden die steunen op de Verklaring van de Rechten van de Mens. In onze maatschappij bestaat er een brede consensus rond de rechten van de mens. Een journalist mag deze dan ook als een gegeven naar voren brengen.

Nog een norm is de waarheidsgetrouwheid. Dat is een van de belangrijkste kenmerken van het medium. De werkelijkheid moet adequaat worden weergegeven. De bronnen moeten dus worden gecontroleerd, en worden bevestigd. Als men dat niet kan, dan moet dat ook uitdrukkelijk worden gezegd. De druk om een scoop te pakken te krijgen – om met een bericht de eerste te zijn – heeft soms tot gevolg dat men risico's neemt. De berichtgeving over de heer Di Rupo was niet voldoende gedubbelcheckt. Dat dubbelchecken is des te belangrijker naarmate de impact van het bericht belangrijker is. En dat is een gevolg van de druk om met een scoop te scoren.

Een andere norm is de publieke dienstverlening. Het medium moet altijd tijd en plaats vrijmaken voor alles wat maatschappelijk relevant is. Berichtgeving over ongevallen, files en lawines behoort tot de opdracht van de media. Verder is er de eis om geen schade te berokkenen – een eis die voor eenieder van ons geldt. Wanneer berokkent men schade ? Als men mensen doet lijden, hun persoonlijkheid aantast, doet wenen, pijn doet hebben, hun gezondheid en privacy in het gedrang brengt, enzovoort. Men brengt schade toe aan het maatschappelijk leven als men groepen in de samenleving stigmatiseert. Daardoor zal men zich eerder negatief tegenover die groepen opstellen. Stigmatiseren veroorzaakt minachting en afkeer. Ook de structuren van de maatschappij die deze waarden in de

hand werken, mogen niet in het gedrang worden gebracht.

Daartegenover staat dat de vrijheid van de media een onvoorstelbaar grote waarde is. Bij de beoordeling van het respect voor de ethische waarden en normen die ik hier heb vermeld, moet dat respect dus worden afgewogen tegen deze waarde van de vrijheid van drukpers in het bijzonder, en van de vrijheid van de media in het algemeen. Zonder die waarde kan de democratie niet functioneren. Ze leggen problemen voor, en laten de publieke opinie met een aantal nieuwe maatschappelijke fenomenen kennis maken.

De programmamakers en journalisten hebben vrijheid, maar als het aantal lezers, luisteraars of kijkers vermindert, dan wordt die vrijheid aangetast. Hoe moet men dat aanpakken ? Het is zeer gevaarlijk om wetten uit te vaardigen die dit of dat verbieden. Dat gaat zomaar niet. De vrijheid moet worden gerespecteerd, maar via een continue discussie worden getoetst aan die waarden. Tijdens een publieke discussie moet worden vastgesteld waar de schreef ligt. Dat is immers niet eenvoudig en duidelijk vast te stellen, zeker niet voor individuele gevallen. Een uitzending van Jerry Springer is op zichzelf bijzonder grappig, maar op lange termijn is dat iets anders. Verder is er een interne controle nodig, komende van de programmamakers zelf. De programmamakers moeten zich kunnen verdedigen tegen hun bazen en tegen derden. Er is dus nood aan een sterke groepsvorming tussen journalisten en programmamakers.

De vrijheid van de journalist kan niet zonder toerekeningsvatbaarheid. Wie verantwoordelijkheden opneemt, moet ze ook kunnen waarmaken. De heer Reynders voelde zich in zijn persoonlijke integriteit aangetast. Die persoon heeft het recht alle juridische middelen in te schakelen. Daar moeten de mediamakers zich van bewust zijn. De media moeten steeds een ernstige discussie voeren waarin alle waarden worden afgewogen, maar deze discussie moet ook voor de rechtbank kunnen worden gevoerd. De moeilijkheid bestaat erin dit tegen elkaar af te wegen. Er bestaat een eenvoudig principe. De vrijheid van meningsuiting vertegenwoordigt op zichzelf een belangrijke waarde, maar die waarde weegt niet door als de toegebrachte schade groter is dan het afstand doen van die vrijheid van meningsuiting. Er zijn geen duidelijke criteria bruikbaar in de praktijk, deze moeten geval per geval omschreven worden.

2. Uiteenzetting door de heer Patrick Martens

De voorzitter : De heer Martens heeft het woord.

De heer Patrick Martens : De beslissende aanzet voor deze hoorzitting was de zaak-Verduyn van november 1999. De toenmalige hoofdredacteur van De Morgen had bericht over een niet-bestaan-de KB-Lux-rekening van minister Reynders. In de nasleep ervan was er een nieuwe opstoot in het debat over de journalistieke deontologie.

In een opiniebijdrage in De Morgen van 20 november 1999 probeerde ik dit debat in het juiste perspectief te plaatsen. Ik hield een pleidooi om een Raad voor Mediadeontologie of een Raad voor Journalistiek op te richten. De kern van mijn boodschap was en is dat in het dossier over de deontologie ook de mediadirecties en de leiding van redacties een verantwoordelijkheid hebben.

Hieronder volgen we in grote lijnen dezelfde gedachtegang. We lichten bondig de werking van de Raad voor Deontologie toe. Voorts sommen we een aantal aandachtspunten en lessen na vijf jaar werking van de Raad op. Ten slotte verdedigen we opnieuw het voorstel om te komen tot een goed georganiseerde Raad voor Mediadeontologie of Raad voor Journalistiek.

Wat is de Raad voor Deontologie, verder afgekort als RvD ? De RvD is een orgaan van de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België. Een van de doelstellingen van de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten van België (AVBB) is te waken over de journalistieke deontologie. Zelfregulering is daarbij het uitgangspunt. De RvD is begin 1995 opgericht. De AVBB anticipeerde hiermee op de groeiende irritaties in politieke en justitiële kringen over de media, naar aanleiding van het dossier-Cools, de Augusta-affaire, enzovoorts. Deze irritaties werden onder meer gekanaliseerd naar een colloquium over 'Justitie en Media' dat in november 1995 in de Senaat plaatsvond. Zelfregulering moest wettelijke of gerechtelijke beknotting van de persvrijheid voorkomen. De oprichting van de RvD kwam daaraan tegemoet.

Tijdens mijn journalistieke carrière – van regionaal correspondent voor Het Nieuwsblad, eind jaren tachtig, tot vast politiek redacteur bij De Morgen – heb ik kunnen vaststellen dat zo een redactie al maar complexer wordt. Er komen steeds meer tussenniveaus tussen de hoofdredacteur en de journalist. Dat geldt ook voor de audiovisuele sector. Als we het hebben over deontologie, is ook de razend-

snelle ontwikkeling van de informatietechnologie van belang.

Wat is de rol – de opdracht – van de RvD ? De RvD probeert de deontologische regels van het journalistieke beroep te expliciteren op basis van de concrete dossiers waarmee de raad wordt geconfronteerd. Dat gebeurt in de context van een sector die zeer snel evolueert. Die evolutie heeft een grote impact op het werk van journalisten : ik denk dan onder meer aan concentraties, commercialisering, het overwicht van de audiovisuele media, enzovoort.

De RvD doet dit in de vorm van adviezen. De RvD sanctioneert niet. De RvD is hiervoor niet erkend : noch door de overheid, noch door de mediasector. De limieten op dit vlak werden vastgesteld in de zaak-Coenen, een journalist die in Humo een reeks over milieubeleid had gepubliceerd. De heer Coenen werd aangehouden, en men wilde zijn bronnen kennen. Na een of twee dagen droog brood en water heeft hij die bronnen kenbaar gemaakt. De AVBB gaf hem een 'blaam' omdat hij zijn bronnen aan het gerecht had prijsgegeven, maar de AVBB werd in deze zaak veroordeeld tot een fikse schadevergoeding : zij mag geen sancties opleggen. Dit trauma heeft een rol gespeeld, want het zette de AVBB aan tot extreme voorzichtigheid.

In de RvD zetelen veertien beroepsjournalisten : zeven Nederlandstaligen en zeven Franstaligen. Het is een vrijwillig mandaat, dat wordt goedgekeurd door de bestuursorganen : bestuursraad en algemene vergadering van de AVBB. Belangrijk en nuttig is vooral dat de betrokken journalisten voor uiteenlopende media werken : de schrijvende pers – dagbladen en weekbladen – en de audiovisuele media. Deze mix laat toe in de besluitvorming van de RvD beter rekening te houden met de organisatorische, technische en inhoudelijke condities van het journalistieke werk.

Welke instrumenten hanteert de RvD ? Het regulerende kader van het journalistieke beroep, dat door de RvD wordt gebruikt om klachten of vragen om advies te toetsen, is bondig en duidelijk verwoord in twee documenten. De 'Verklaring van de rechten en de plichten van de journalist' van november 1971 is opgesteld door journalistenbonden uit zes lidstaten van de EU, en in 1972 overgenomen door de Internationale Federatie van Journalisten. De 'Code van journalistieke beginselen' is op 4 februari 1982 aangenomen door de AVBB en de organisaties van de uitgevers. Die codes beslaan slechts twee velletjes papier. Daarin wordt de nadruk gelegd op de persvrijheid ; op de objectiviteit

en de onpartijdigheid bij de verzameling van gegevens ; op de noodzaak van een onderscheid tussen berichtgeving en commentaar ; op het belang van de verscheidenheid van opinies ; op het respect voor de privacy en de menselijke waardigheid ; op het belang van het rechtzetten van foutieve informatie, en op de bescherming van de informatiebronnen.

Hoe werkt de RvD ? De RvD behandelt klachten van de mediagebruikers : kijkers, lezers, luisteraars. Zij kunnen ook vragen om een advies. De RvD kan ook zelf een initiatief nemen. De RvD maakt geen onderscheid tussen soorten van mediaorganen – ook klachten over gespecialiseerde media of media van belangenorganisaties worden behandeld – of tussen journalisten – erkende beroepsjournalisten die al dan niet lid zijn van de AVBB, zelfstandigen die zonder erkenning journalistiek werk leveren, freelancers...

De behandeling van een dossier verloopt in drie fasen : een eerste lezing door de RvD ; een hoorzitting met degene die het dossier heeft ingeleid en met de journalist en zijn redactieverantwoordelijke ; een beraadslaging over het advies dat voor de betrokken partijen en in tweede orde voor de hele beroepsgroep de meest aangewezen toepassing van de journalistieke regels uitlegt. Over juridische aspecten hebben we het niet. Of de journaliste die over de familie in Kasterlee schreef zich schuldig heeft gemaakt aan schuldig verzuim is een zaak voor justitie, en niet voor ons.

Een beroep is mogelijk bij een College voor Deontologie. Dit college wordt gevormd door acht oudere, ervaren beroepsjournalisten. De adviezen worden bezorgd aan de partijen die betrokken zijn in een dossier. Deze partijen beslissen zelf welke consequenties zij aan het advies verbinden. Zo kan een redactie beslissen om het advies te publiceren. De leiding van een redactie kan een journalist aangepaste richtlijnen geven. De indiener van een klacht kan met de inhoud van een advies een procedure voor de rechtbank stofferen. De adviezen worden gebundeld in een jaarverslag dat wordt gepubliceerd in De Journalist, het magazine van de AVBB.

Sinds april 1995 behandelde de RvD zestig dossiers. Na een 'voorzichtige' start in 1995, toen vier dossiers zijn afgesloten, werden in de drie daaropvolgende jaren telkens elf of twaalf dossiers afgesloten. In 1999 kwam de werking in een serieuze versnelling terecht, met 22 afgesloten dossiers en nog een tiental andere waarvan de procedure niet was afgerond. De verhouding tussen Nederlandstalige en Franstalige dossiers is fiftyfifty. Deze cijfers

– en ook die hieronder – geven een benaderend beeld van de hele werkingsperiode van vijf jaar. Ongeveer 40 percent van de dossiers slaat op artikels in dagbladen. De andere dossiers hebben betrekking op de periodieke pers – 30 percent – audiovisuele media – 20 percent – of een combinatie van media – 10 percent. Wie dient klacht in ? Particulieren zijn goed voor 45 percent ; publieke personen voor 15 percent ; journalisten zelf voor 15 percent ; verenigingen voor 10 percent ; bedrijven voor 5 percent ; diversen voor 10 percent.

De klachten hebben niet alleen te maken met berichtgeving over gerechtelijke dossiers. Als dat wel het geval is, gaat het in zeer veel gevallen over 'namen noemen'. In de sector van de Vlaamse en Belgische media zijn geen regels of afspraken gemaakt, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland. De klachten hebben te maken met het brede spectrum van de deontologie : inbreuk op de privacy, onjuiste of onnauwkeurige berichtgeving – de bronnencontrole – methoden en technieken om informatie te verzamelen, sensatiezucht, inbreuk op collegialiteit, embargo's respecteren, het openbaar maken van bronnen, enzovoort.

Meer dan 40 percent van de adviezen is 'gunstig' voor de indiener van de klacht, en stelt dus een inbreuk op de deontologische regels vast. Ongeveer eenderde van de adviezen is 'gunstig' voor de journalist en zijn/haar medium. Een kwart van de adviezen bevat een genuanceerd oordeel.

Hier volgen enkele vaststellingen die in het oog springen. Hoewel vijf jaar geleden de verhouding tussen justitie en media als het grootste pijnpunt werd aangewezen, hebben de klachten van 'mediagebruikers' met veel andere domeinen en deontologische aspecten te maken. Wie is er betrokken partij ? In heel veel dossiers is niet alleen de journalist de aangesproken of aan te spreken 'partij'. Een publicatie of de uitzending van een item is het voorwerp van een hele besluitvorming die wordt gekleurd en mee bepaald door beslissingen van verantwoordelijken van redactieafdelingen, eindredacteuren, hoofdredacteuren en mediadirecties.

De complexiteit is een ander gegeven. De betrokkenheid van verscheidene media-actoren bij een dossier maakt snelle en eenvoudige adviezen onmogelijk. Bovendien dragen de indieners van een klacht vaak ook strikt juridische argumenten aan, waarvoor de RvD niet bevoegd is. Aan de andere kant staan parallelle procedures voor de rechtbank adviezen van de RvD niet in de weg. Meer dan een kwart van de indieners laat zich begeleiden door een advocaat of jurist die gespecialiseerd is in me-

diarecht. Zorgvuldigheid is een ander aspect. Dit alles stelt hoge zorgvuldigheidseisen aan de behandeling van een dossier. Tot nu werden slechts een vijftal adviezen in tweede aanleg behandeld.

De drempel van de RvD is niet te hoog. Hoewel de RvD in eerste instantie toch een instrument van de sector zelf is, vinden steeds meer mensen en organisaties de weg naar de RvD. De werkdruk neemt dus snel toe. De RvD kan weliswaar rekenen op de logistieke en administratieve ondersteuning van het nationaal secretariaat van de AVBB, maar de grenzen zijn stilaan bereikt. Een onaanvaardbare achterstand in de behandeling van dossiers dreigt.

Het voorstel om een Raad voor Mediadeontologie of Raad voor Journalistiek op te richten, werd vroeger al in een nota aan de voorzitter van het Vlaams Parlement verwoord. In essentie gaat het om een initiatief van de mediasector zelf, en dus niet van een wetgever. Dit laatste is een bewuste koerswijziging in vergelijking met de vorige zittingsperiode, toen met de minister van Justitie nog werd overlegd over een wettelijk kader. Cruciaal is de betrokkenheid van alle media-actoren : journalisten, redactieleiding en mediadirecties. Vertegenwoordigers van de gemeenschap – mediadeskundigen en -wetenschappers – en een magistraat moeten de autoriteit van het nieuwe orgaan versterken. Voor de financiering en omkadering wordt gekeken naar de sector en naar de overheid.

Wat zijn de pluspunten van dit voorstel ? De lijst is niet-limitatief. Het principe van de zelfregulering wordt gehonoreerd. Alle media-actoren gaan mee het bad in en nemen hun verantwoordelijkheid op het vlak van de deontologie. Als dat niet gebeurt, dan moeten we een andere weg inslaan. Dan moeten we het geneuzel over deontologie stopzetten en met zijn allen een groepsverzekering nemen. Als er problemen zijn, stap men naar de rechter. En als het fout loopt, betaalt de verzekering. Het voorgestelde scenario is pragmatisch, en neutraal met betrekking tot de bevoegdheidsverdeling voor de media. Het nieuwe orgaan kan optreden voor de geschreven pers én voor de audiovisuele media. De autoriteit wordt versterkt door 'externen' bij de werking te betrekken. De structuur en organisatie worden verbeterd met behulp van structurele middelen.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Welke bevoegdheden krijgt men volgens dit nieuwe voorstel ?

De heer Patrick Martens : We blijven vasthouden aan de adviesfunctie.

3. Uiteenzetting door de heer Leo Neels

De voorzitter : De heer Neels heeft het woord.

De heer Leo Neels : Ik ben een groot verdediger van de mediavrijheid. Deontologie is datgene wat voorafgaat aan de juridisering van bepaalde conflicten. Deontologie is in wezen ook iets wat binnen de betrokken beroepsgroepen wordt besproken. Ik heb met vreugde de heer Martens horen zeggen dat hij geen wettelijke maatregelen vraagt. Er zijn er al vele. Zo is het tonen van Sabine en Laetitia naar Belgisch recht een misdrijf. In artikel 378bis van het Strafwetboek staat dat men de identiteit en de afbeelding van slachtoffers van seksuele delicten niet kenbaar mag maken. In dit geval heeft het parket niet opgetreden. Mijns inziens was dat terecht, want die kinderen werden hele of halve volkshelden, in de bijzondere omstandigheden van de hele kinderenaffaire.

In het algemeen hebben we goede, brave media. Hier bespreken we de pathologie, maar ik wil niet de indruk gewekt zien dat alles slecht is. Koopt u eens wat Londense tabloids, of kijkt u in de VS of Italië eens naar tv : dan ziet u nog wat anders. Ik sta kritisch tegenover de almaar radicalere opvattingen over commerciële media. Ik denk dat alle media commercieel zijn. Professor Vermeersch zegt dat de media het vehikel van de reclame zijn, en dat reclame het enige is dat telt. Dat is niet juist. De reclame is niet geïnteresseerd in waardeloze media. De echte tabloids zoals *Blik* en *Kwik* trekken helemaal niet het grootste aantal advertenties aan. Er is wel een verschil tussen Vlaanderen en Wallonië. Bij ons stijgt het aanbod ; in het zuiden van het land decimeren de kranten hun aanbod, op misschien *La Libre Belgique* en *Le Soir* na. De media zijn een uiting van de democratisering. Een blad als *Het Nieuwsblad* maakt de uitgave van *De Standaard* mogelijk, en *De Persgroep* heeft de overleving van *De Morgen* mogelijk gemaakt. Dat zijn harde economische realiteiten.

Alles wordt transparanter. Vroeger was er geen aandacht voor de analyses van het gerechtelijk apparaat van de professoren Huyse en Storme. De media hadden daar geen belangstelling voor. Nu gebeurt dat wel. Maar die transparantie zorgt er wel voor dat er soms weleens naar de pianist wordt geschoten, en niet naar de componist van het stuk. Wat is gezegd over het tv-journaal, klopt niet. Het tv-journaal moet worden vergeleken met de eerste bladzijde van de krant. Men geeft de headlines, en verwijst dan door. In de journaals gebeurt dat ook steeds meer : men verwijst voor meer informatie en achtergrond naar *Panorama*, *Koppen*, *Telefacts*, en-

zovoort. De ontspanningsformats zijn belangrijke vehikels van informatie geworden. Dat is naar mijn oordeel een belangrijke uiting van de democratisering van de informatie.

Ik zal mijn ideeën in enkele stellingen verdedigen. Ten eerste : de mediavrijheid heeft een absoluut belang. Slechts in 35 van de 180 VN-lidstaten bestaat mediavrijheid. Mediavrijheid is een essentieel kenmerk van een democratische rechtsstaat. De vrijheid van communiceren over alle maatschappelijke aangelegenheden van publiek belang is een uitzonderlijk hoog goed. In een dictatuur is die vrijheid onbestaande. Bij ons gaat de discussie over de periferie : bijvoorbeeld waar liggen de grenzen van de pornografie ?

Ten tweede : de expressievrijheid en het recht op informatie zijn zowel in het Belgische recht als in de Europese conventie voor de Rechten van de Mens absoluut fundamentele vrijheden die rechtstreeks zijn verbonden met de individuele waardigheid, de persoonlijkheidsrechten en de organisatie van de democratische rechtsstaat. Geen enkel fundamenteel recht is echter absoluut, zelfs de beschikking over ons privé-leven is dat niet. De overheid kent immers duizenden gegevens uit ons leven. Zelfs fundamentele vrijheden zijn niet absoluut. Gezien de expressievrijheid ook plichten en verantwoordelijkheden meebrengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden of sancties. Deze moeten door de wet worden bepaald. In een democratische samenleving is het belangrijk de rechten van anderen te beschermen. Het Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg heeft daarover een merkwaardige jurisprudentie opgebouwd.

Ten derde : u doet hier zeer veel wetgevend werk. Welnu, ik vraag u om rond deontologie geen decreten uit te vaardigen. Het publieke debat moet daarentegen wél worden gevoerd : iedereen moet alert blijven. Algemeen moeten we evenwel erkennen dat er te veel wetten en decreten zijn en dat we deze berg moeten reduceren. De vraag moet eerder zijn hoe wetgevend werk kan worden vermeden. Men zegt dat het gerechtelijk apparaat niet werkt, maar dat is niet eens een wonder, gezien de lawine van wetten.

Een eerste element daarin betreft de bevoegdheid van het Vlaams Parlement, dat wel bevoegd is voor de audiovisuele media, maar geen decreet over de deontologische raad voor de media in het algemeen kan opstellen. Dat is een tekort in de huidige staatsorganisatie. Een federale wet is evenmin aan-

gewezen. In het zuiden van het land verschillen de opvattingen hieromtrent zeer grondig.

Het tweede element staat in de excerpten uit de gecoördineerde mediadecreten, die geen mediadecreten maar audiovisuele mediadecreten zijn. U hebt ten aanzien van alle omroepen, inclusief de kleinste privé-omroep tot en met de VRT en VTM, de beginselen van de redactionele onafhankelijkheid en de redactiestatuten vastgelegd. De journalistieke deontologie zal moeten erkend worden, zij moeten eigen redacties hebben met een eigen hoofdredacteur. Dit was zeker goed wetgevend werk. In de meeste gevallen worden deze beginselen ook toegepast.

Derde punt : tijdens een andere hoorzitting over het toenmalige ontwerp van decreet over wat later de vennootschap van publiek recht – de VRT – is geworden, ben ik zeer kritisch geweest. In het decreet – de gecoördineerde mediadecreten – staat dat in de VRT de gedelegeerd-bestuurder het redactiestatuut en de deontologische code vaststelt in overleg met de erkende vakorganisaties. Ik was en ben van mening dat dit een fout is : de redacteurs moeten dit doen. Men moet vermijden de deontologie aan de syndicale werking te onderwerpen. Mijns inziens is in de VRT de procedure om de deontologie vast te leggen verkeerd, maar het resultaat mag een model worden genoemd.

Het is moeilijk aan journalistenzijde maar één gesprekspartner te hebben. De Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten van België (AVBB) zou graag die gesprekspartner zijn, maar zij organiseert enkel de erkende beroepsjournalisten. Niet alle journalisten worden erkend of vragen een erkenning aan. Reeds 25 jaar geleden vroeg men zich af of er geen orde moest worden ingesteld zoals dat voor de meeste vrije, intellectuele beroepen het geval is. Men concludeerde dat dit niet mogelijk is omdat journalisten beoefenaars zijn van de vrijheid van expressie. Maar iedereen bezit deze vrijheid en kan occasioneel journalistieke bijdragen leveren. Het AVBB moet zich beperken tot het geven van adviezen, die weliswaar ernstig worden genomen door de betrokken redacteur of uitgever.

Ook de reclamewereld heeft een dergelijk instrument. De Jury voor de Eerlijke Praktijken inzake Reclame functioneert op vrijwillige basis, verstrekt alleen advies, maar heeft wel contracten met de media, omroepen en bladen. Als van een reclame finaal wordt gezegd dat ze deontologisch niet door de beugel kan – er bestaat een deontologische code voor reclame opgesteld door de Internationale Kamer van Koophandel in Genève – is er een con-

tractuele verbintenis van de media om deze niet te plaatsen. Ik vermoed dat deze contractuele verbintenis onwettelijk is, maar het bestaan ervan heeft het voordeel dat de jury met de adverteerder zal onderhandelen als de reclameboodschap zich op de grens van het aanvaardbare bevindt. Veel problemen lossen zich dan ook op buiten het wettelijk kader.

Een volgende stap is de toepassing van de wet op de handelspraktijken. Men kan altijd aan de voorzitter van de rechtbank van koophandel een rechterlijk verbod vragen. Hier komt het probleem op de proppen dat iedereen potentieel een journalist is. 'Beroepsjournalist' is een term uit de federale wetgeving van 1963, waarin gezegd wordt dat men de erkenning van de titel kan vragen. Pas dan mag men deze titel voeren en krijgt men een officiële perskaart van het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Inhoudelijk leunen de verschillende codes dicht aan bij wat de heer Vermeersch zonet heeft gezegd. Men kan een vijftal kernpunten onderscheiden. Ten eerste moet informatie waarheidsgetrouw zijn. Het komt erop neer dat een journalist zijn bronnen moet controleren en nogmaals controleren. In de rechtspraak over de aansprakelijkheid van de journalist wordt het waarheidscriterium niet als dusdanig behouden, en spreekt men van de aannemelijkheid. Heeft de journalist, rekening houdend met het feit dat hij of zij met een deadline werkt, zijn bronnen voldoende gecontroleerd? Wat met de heren Di Rupo en Reynders gebeurde, is onaanvaardbaar. Dit houdt eveneens de plicht tot volledigheid in, en leidt ons tot een tweede punt: de onafhankelijkheid van de redactie.

De redactie mag geen instructies aanvaarden van bijvoorbeeld een adverteerder. Ik heb dit in de loop van vier jaren bij VTM slechts eenmaal meegemaakt, en er werd niet op ingegaan.

De heer Tuur Van Wallendael : U had toen geen concurrentie.

De heer Leo Neels : Er was concurrentie van de radio en andere reclametraders. Ik ben als advocaat in 25 jaar tijd bij ongeveer 2.500 mediazaken betrokken. Daarvan werden er 2.000 nooit gepleit. De druk van de adverteerders bestaat enkel in de communicatiewetenschappen. In de praktijk werkt dit zo niet.

De heer Etienne Vermeersch : De Stichting Leefmilieu wilde iets publiceren over de autoproblematiek, maar de belangrijkste autofabrikanten waren

cliënt van de Kredietbank. Stichting Leefmilieu, die door de toenmalige Kredietbank wordt gesubsidieerd, heeft de publicatie moeten stilleggen.

De heer Leo Neels : Naar mijn gevoel heeft de bank een fout gemaakt.

Ten tweede: er is de eerlijkheid en de fair play. Dit komt in alle codes voor. Het geldt zowel voor de informatie-inwinning als voor de weergave ervan. In die optiek zijn undercoveroperaties, anonieme activiteiten en het optreden onder valse hoedanigheid bedenkelijke methoden. Standpunten moeten evenwichtig geformuleerd zijn, eerlijk, objectief.

Eerlijkheid en fair play leiden tot het beginsel van hoor en wederhoor. Wordt op een bepaald ogenblik iets over iemand vernomen, dan wordt de betrokkene gecontacteerd en wordt er naar zijn standpunt geïnformeerd. Het artikel over de heer Reynders heeft aanleiding gegeven tot het ontslag van journalist Verduyn, wat erg uitzonderlijk is. Dit is het gevolg van een nieuwe journalistieke cultuur die in het verlengde ligt van de nieuwe politieke en andere culturen. Ook het recht op nalezen van interviews als men dat vraagt, is in de rechtspraak vastgelegd. Men moet een duidelijk onderscheid maken tussen informatie en commentaren en kritiek. Dit wordt vaak verwaarloosd. Informatie wordt dikwijls tegelijk met de opinievorming aangereikt. Het leest wel vlotter, maar het verschil zou moeten worden aangeduid.

Vervolgens: het respect voor de rechten van anderen impliceert het recht op privé-leven, maar ook het recht op het vrijwaren van de goede naam.

Het ander beginsel betreft het weergeven van een recht op antwoord. Rechtzettingen moeten gebeuren volgens bepaalde regels. De ervaring leert dat vele redacties het er zeer moeilijk mee hebben. Deze houding moet veranderen. Er wordt zelfs nagedacht over het verstrakken van de federale wet op het recht van antwoord. Ik denk dat u bevoegd bent om het recht van antwoord voor radio en televisie te regelen. Persoonlijk zou ik de wetgeving niet verstrakken. Ik zou ze eerder versoepelen en uit het strafrecht halen. Elke vordering van een recht van antwoord zou ik laten voorafgaan door een verzoek tot spontane rechtzetting waarbij men zonder beperking kan overeenkomen hoe de rechtzetting dient te gebeuren. De meeste mensen zijn niet geïnteresseerd in de vorm waarop dat gebeurt. De procedure zelf moet zeer simpel zijn en uit het strafrecht blijven.

Het volgende beginsel gaat over de bescherming van de bronnen. Als vertrouwelijkheid wordt gevraagd, ontstaat voor de journalist een gevaarlijke situatie. Hoe weet hij dat hij niet wordt misbruikt? Hij moet dan driedubbel controleren. Dit is soms moeilijk. Maar in een aansprakelijkheidsvordering is dit wel belangrijk. Er bestaat geen juridische grondslag voor het bronnengeheim, maar een journalist moet zich kunnen verdedigen. Confidentialiteit van de bronnen impliceert een bijkomende verplichting.

Ik suggereer dan ook een en ander te ordenen. Op privé-vlak bestaat reeds de AVBB. De autoriteit van dit orgaan zal steeds beperkt blijven tot de leden ervan. Uitbreiding is niet aan te moedigen. Voor de audiovisuele media bestaat er een geschillenraad. De drempel is laag: een brief volstaat om een procedure te beginnen. U hebt het recht om via een brief een klacht neer te leggen, en dat recht zal ook bestaan bij de op te richten Raad voor Kijkers en Luisteraars. Dat klachtrecht bestaat ook bij de Raad voor Reclame en Sponsoring bij Radio en Televisie. Ik sta daar kritisch tegenover. In het algemeen bestaat er een zeer honorabele, doordachte jurisprudentie in verband met deontologie. Ik pleit er daarom voor om die beslissingen ruime bekendheid te geven – zonder de naam van de betrokken journalist te vermelden, want ook de besluiten van de Geschillenraad sterven een stille dood, hoewel het om kwalitatief hoogstaand werk gaat. De beslissingen worden aan het parlement overgemaakt, en mooi gearhiveerd: dat is alles.

De drempel is te laag. Elke brief van welke nitwit dan ook kan de bal aan het rollen brengen. Dat kan niet. Het sop is dikwijls de kool niet waard. Het is dikwijls nuttig dat men een zaak pas aanhangig kan maken als men een advocaat inschakelt en de dagvaardingskosten moet betalen of toch de wanneer de drempel hoger is, zodat die organen zich niet met prullaria moeten bezig houden. Dat doet de betrokkene twee keer nadenken of hij de stap wel moet zetten. Ik heb nog een tweede bedenking. In verband met media functioneren de gewone rechtbanken onvolledig. In 1831, toen de grondwet is afgekondigd, was België formeel een democratie. Er waren echter maar vierduizend stemgerechtigden, en de magistraten stonden zeer dicht bij de regering. Daarom heeft men gezegd dat strafzaken over drukpersdelicten niet mochten worden overgelaten aan beroepsmagistraten, want die speelden toen toch onder een hoedje met de machthebbers. Daarom heeft men die zaken aan een jury van het Hof van Assisen toevertrouwd. Vandaag is de democratisering van de magistratuur een feit. Daarom is het bizar dat een gewone cor-

rectionele rechtbank een mediadelict kan beoordelen als het op radio en televisie is geweest, maar dat niet kan als het in een krant of weekblad heeft gestaan. Het federale parlement heeft dat gecorrigeerd, maar alleen voor racismedelicten. Dat kan niet; dat moet voor alle drukpersdelicten gebeuren. Artikel 150 van de grondwet moet dus volledig worden opgeheven.

Ik heb daarnet al allusie gemaakt op de burgerrechtelijke aansprakelijkheid. Artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek stipuleert: 'Eenieder door wiens fout schade wordt aangericht, is gehouden die schade te vergoeden.' Dat is altijd op iedereen toegepast. Waarom zou dat ook niet kunnen voor journalisten? Maar vooraleer dit wordt gejuridiseerd, moet een ander conflictmodel in verband met deontologie worden uitgewerkt.

Ik pleit voor een aanzienlijke versoepeling van het recht op antwoord. Eerst moet een spontane rechtzetting op eenvoudig verzoek mogelijk zijn. Pas in tweede instantie moet een korte procedure een oplossing bieden.

Ten slotte wil ik benadrukken dat men niet mag onderschatten wat er op bedrijfsniveau gebeurt: de uitgever met zijn of haar redacties, de omroep met haar redacties, enzovoort. Er moet worden geïnvesteerd in soft- en hardware. Men moet bereid zijn evengoed te investeren in mensen en opleiding. Er is lang geprobeerd om dat collectief aan te pakken. Ik roep op om dat in de bedrijven zelf te organiseren. Daar kan de directe dialoog tussen directie en redactie dagelijks plaatsvinden. In de meeste mediabedrijven is de hoofdredacteur lid van het directiecomité. Dat is goed, want hij of zij incarneert toch het product waar het om draait. Dat was vroeger niet het geval. Bovendien moet het product vorm geven aan de lijn van het blad, of wat de omroepen betreft, van het mission statement.

De vrije onderneming wil, zoals vroeger, winst maken. Maar vandaag heeft men het over 'corporate governance', over 'doing the right things and doing things right'. Hoe bestuur ik mijn onderneming correct, met het oog op de maatschappelijke verantwoording? Ook wat het welzijn van de werknemers betreft, is er veel veranderd. Vroeger betaalde men de werknemers en over de rest moesten ze zwijgen. Vandaag voert men een welzijnsbeleid in de onderneming. Ook de externe effecten, zoals de milieu-effecten, zijn een factor geworden. Vandaag heet dat duurzaam ondernemen. Alle aspecten komen aan bod, met inbegrip van de maatschappelijke verantwoordingsplicht. Dat laat-

ste is de deontologie. Dat mag dus aan de uitgever worden gevraagd.

4. Vragen van de commissieleden aan de heren Etienne Vermeersch, Patrick Martens en Leo Neels, met antwoorden van de sprekers

De voorzitter : Nadat we geluisterd hebben naar de uiteenzettingen van de professoren Neels en Vermeersch en van de heer Martens, kunnen we nu de vragenronde organiseren.

De heer Jo Vermeulen : Op welke vlakken is de deontologie van toepassing ? Op feiten, op de weergave ervan, op newsitems of op opiniestukken ? Opiniestukken spelen een belangrijke rol in de media en in onze maatschappij. Geldt voor opiniestukken een absolute vrijheid van meningsuiting of zijn er bepaalde beperkingen ?

De heer Etienne Vermeersch, professor em. UGent : De traditionele leuze luidt : Facts are sacred, comment is free. Maar ik vind dat we die algemene leuze moeten nuanceren. Wie feiten weergeeft, maakt ook een keuze. De Belgische vrouwen tennisploeg heeft afgelopen weekend een toernooi gewonnen in Moskou, terwijl de Franse ploeg favoriet was. Op Antenne 2 heeft men daar niets over gemeld : had de Franse ploeg gewonnen, men was er het nieuws mee begonnen. Feiten worden dus ook gekozen op basis van bepaalde normen en waarden.

Commentaar is volgens mij vrij, maar in ons democratisch bestel zijn er toch een aantal beperkingen. Zo moet iedere journalist zich laten leiden door algemeen aanvaarde waarden, zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Een journalist kan niet pleiten voor waarden die in strijd zijn met de mensenrechten. Een journalist moet zich ook laten leiden door waarheden waarover een consensus bestaat onder wetenschappelijke deskundigen. Wenst hij daarvan af te wijken, dan moet hij zich verantwoorden. Ik denk bijvoorbeeld aan discussies over pseudo-wetenschappen en paranormale fenomenen. Afwijkingen moeten dus expliciet vermeld worden. Over bepaalde onderwerpen, waar bijvoorbeeld minderjarigen bij betrokken zijn, moet de journalist eveneens een andere houding aannemen.

De heer Leo Neels, professor KULeuven : De juridische aansprakelijkheid van feiten en opinies verschilt ook. Zo moet een journalist de waarheid van de feiten niet bewijzen, wel de aannemelijkheid

ervan. Wat als een gerucht voorgesteld wordt, moet volgens de rechtspraak van het Hof voor de Rechten van de Mens uiteraard niet bewezen kunnen worden. De rechtspraak van het Hof voor de Rechten van de Mens over opinies is duidelijk : dergelijke stukken zijn vrij en een bewijs ervan kan niet gevraagd worden.

De deontologische code van de Internationale Federatie van Journalisten stelt dat een journalist het onderscheid moet maken tussen feiten en commentaar. Een journalist moet daarnaast de feiten op een verantwoorde wijze verzamelen en op een faire manier becommentariëren. Juridisch gezien is er een belangrijk onderscheid. Bij problemen gaat het vaak over de schemerzone tussen feiten, geruchten en opinies.

De heer Etienne Vermeersch : De keuze van de feiten geeft al een belangrijke opinie en waardering weer. Wanneer we ons alleen maar concentreren op de rol van de journalist daarin, verenigen we de zaak. We merken immers dat het medium zelf de feitenkeuze in een bepaalde richting stuurt. Wanneer we de VRT vergelijken met de RTBF, merken we dat bepaalde zaken, die men in Wallonië belangrijk vindt, in Vlaanderen niet belangrijk zijn.

De media zijn dus bewust of onbewust met nog andere waarden bezig dan met de rechten van de mens en de wetenschappelijke waarheid. In Frankrijk vindt men het vanzelfsprekend dat nieuwsfeiten bijdragen tot de nationale fierheid. Sport komt daar vaak vooraan in het nieuws. Is deze norm legitiem ? En zo ja, hoe ver mag die norm gaan ?

Het noorden en het zuiden van België groeien verder uit elkaar omdat de inwoners er andere ware feiten te horen of te zien krijgen. Ik vind dat een probleem.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Er is inderdaad al veel rechtspraak over gepubliceerde feiten, maar zijn er ook uitspraken gekend over onvermelde feiten ?

De heer Leo Neels : In het aansprakelijkheidsrecht oordeelt de rechter op basis van artikel 1382 van het Burgerlijk Rechtboek, namelijk het foutbegrip. Hij probeert te vergelijken met wat een normale, vooruitziende en voorzichtige journalist zou hebben gedaan. Een fout kan er dus in bestaan onjuiste feiten weer te geven of juiste feiten onvolledig weergeven.

De heer Miel Verrijken : De lotgevallen van het Cubaanse jongetje Elián tonen ons hoe tendentieuze feiten worden weergegeven. Wat die jongen overkomt is erg, maar het biedt ons wel de kans de objectiviteit te toetsen. De Vlaamse schrijvende pers maakt blijkbaar gebruik van dezelfde bron, namelijk The New York Times. Ze vermelden allemaal zonder commentaar dat de moeder van Elián op een wankel tuig Cuba is ontvlucht en dus een overdreven risico heeft genomen. Daardoor krijgen we een heel negatief beeld van de vrouw, maar niemand vermeldt dat een roeiboot bezitten op Cuba strafbaar is. Men beschikt er ook niet over de nodige grondstoffen om een degelijke boot te bouwen. Zelfs een binnenband bezitten is er ten strengste verboden. Hoewel vrijheidsstrijders geregeld binnenbanden laten aanspoelen op Cuba. Op een wankel tuig vluchten is dus de enige mogelijkheid. Bovendien vermeldt niemand dat het wankel tuig eerder al was aangespoeld op een Cubaans kusteiland. Men heeft toen een meisje teruggebracht naar Cuba. De moeder van Elián heeft toch beslist haar kind mee te nemen naar de vrijheid, wat aantoonde hoe diep de crisis is. In de Vlaamse pers heeft men het dan over waaghalzerij.

Bovendien zijn er nog twee overlevenden die er niet in geslaagd zijn het kind naar de vrijheid te brengen, wat de uitdrukkelijke wens van de moeder was. Het kind is immers afgedreven en enkele dagen later ontdekt door een visser. Wat denkt u hierover : neutrale feiten worden tendentius omdat men bepaalde zaken verbergt.

De heer Etienne Vermeersch : Iedereen in ons land heeft wel een bepaald beeld van het Cubaanse regime. Daarom is het onnodig dat elk nieuwsitem over Cuba met een uiteenzetting daarover begint. Als het genoemde voorval zich bij ons zou voorgedaan hebben – een kind op een vlot zetten om over het Nauw van Calais te varen – in de bezettingstijd, dan had wellicht iedereen dat als vlucht naar de vrijheid gekwalificeerd. Of het verantwoord is een kind van zes aan een dergelijk risico bloot te stellen, is echter een andere vraag. In ieder geval is het zo dat mensen met verschillende opinies daarover een debat kunnen voeren.

In diezelfde zaak is mij een evenwel een ander interessant aspect opgevallen. Tijdens de tv-verslaggeving van CNN over de ontvoering van het kind, kwam heel even iemand in beeld die een obscene gebaar maakte naar de camera. Nog geen minuut later volgden daarvoor excuses : CNN betuigde zijn spijt voor non-editing van dat voorval, dat verder ook werd geweerd uit alle volgende uitzendingen. Blijkbaar hanteren omroepen toch een impliciete

waardenschaal op grond waarvan reële, feitelijke gebeurtenissen toch niet mogen getoond worden.

De heer Miel Verrijken : Obsceniteiten zijn bij wet verboden op de Amerikaanse televisie. Zenders die dat overtreden, krijgen geen vergunning.

De heer Etienne Vermeersch : Een blad als Time kiest resoluut partij voor Clinton en Reno. Waarom ? Is dat omdat men overtuigd is door hun argumentatie, of omdat de meerderheid van de Amerikanen achter hen staat ? Dat valt op dit ogenblik niet uit te maken, al is het een interessante vraag voor mij.

De heer Leo Neels : Was de moeder een heldhaftige vrijheidsstrijdster, die voor haar vrijheid opkwam ? Doen de tienduizenden moeders die blijven, dat omdat ze voor het Cubaanse regime kiezen en zich daar goed voelen, of omdat ze niet weg kunnen van de dictatuur ? In elk geval kan de burger zich daarover zelf wel een opinie vormen. Men moet niet elke uitzending over Cuba beginnen met de voorlezing van het betreffende lemma uit de Encyclopaedia Britannica. Er blijft dan maar een half item per journaal over.

Objectiviteit – tussen 1930 en 1960 sprak men over onpartijdigheid – is een soort streefnorm. De audiovisuele media moeten objectief zijn in hun informatieve programma's en programma-onderdelen. Dat wordt wettelijk opgelegd. Juridisch is deze norm echter moeilijk hard te maken. De term wordt – uiteraard, zou ik zeggen – niet in de aansprakelijkheidsjurisprudentie gehanteerd. Men mag noch de Nobelprijswinnaar, noch de idioot als uitgangspunt nemen. Media en journalisten mogen ervan uitgaan dat hun publiek een gemiddelde intelligentie heeft. De rechtspraak aanvaardt dat. Men hoeft niet van elke zin uit te leggen hoe de redactie ertoe is gekomen. Professor Vermeersch heeft gelijk als hij zegt dat iedereen wel een opinie over Cuba heeft. Die kan persoonlijk of politiek zijn. Het is echter niet mogelijk om alle mogelijke invalshoeken op een apothekersweegschaaltje te leggen en een perfect evenwicht te vinden tussen honderdduizend verschillende percepties. Een van de emancipaties van de media is juist dat de consument zijn eigen opinie kan vormen : de media schrijven niet langer met een (christelijke, socialistische, liberale) waarheid. De media worden overigens evenmin door de adverteerders onder druk gezet. Die zoeken juist media die een bepaalde doelgroep bereiken. Dat medium moet dus op zichzelf een waarde hebben voor die doelgroep. Achter de waarden gaan doelgroepen schuil. Dat weet de adverteerder. Als zij alleen geïnteresseerd

waren in populisme, zouden juist bladen als Kwik en Blik altijd de meeste advertenties binnenhalen, en dat is nooit het geval geweest. Zo werkt het niet. Commerciële interventies bij de redacties zijn er dus niet, wel een soort mission statements : bij omroepen is dat de wettelijk opgelegde objectiviteit, bij kranten en weekbladen kan men zich conservatief of progressief profileren. Het publiek weet dat : het moet niet telkens weer uitgelegd worden.

De heer Patrick Martens, journalist De Morgen en voorzitter van de Algemene Vereniging van Beroejournalisten in België (AVBB) : De inzet van deze hoorzitting is niet het oplossen van de media-problemen over de hele wereld. Veel commentaren lijken er ook van uit te gaan dat er een soort mythische mediaruimte bestaat, die gedreven wordt door een bovenmenselijke realiteit. Het is niet zo dat redacties van overal 's ochtends gaan samenzitten om uit te maken wie ze vandaag weer eens gaan pakken. Dat soort complot-schema's kan men beter laten varen.

De feiten, die de media brengen, worden tweemaal geselecteerd, een keer door de vorm en een keer door de klemtoon die men wil aanbrengen binnen de verslaggeving over een feit. De vorm is de kwantitatieve beperking door de duur van de nieuwsfilm of het aantal lijnen op een krantenblad-zijde. Men moet dus kiezen voor beperking.

De heer Neels heeft gelijk : wie ook welk medium consumeert, heeft de basisintelligentie die nodig is voor de vorming van een eigen mening. Tegenwoordig krijgt men echter zo veel informatie dat bepaalde media naar duiding en analyse opschuiven, weg van louter berichtgeving.

Men probeert in de veelheid van feiten wat samenhang te vinden. Daardoor worden eigen klemtonen en het eigen waardeschema steeds belangrijker.

Dan kom ik bij het laatste punt, het onderscheid tussen feiten en commentaren. Inzake commentaren gelden er zeer weinig beperkingen. De Raad voor Deontologie heeft over een periode van vijf jaar een vijftal dossiers gehad waarbij mensen commentaarstukken aanvechten omdat ze kwetsend of sensatiegericht zouden zijn. Bij onze adviezen hebben we telkens gebruik gemaakt van een uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 1979 in een zaak van een Engelse krant. Volgens deze uitspraak mogen commentaren stuitend en schokkend zijn.

De heer Etienne Vermeersch : Het gevaar bestaat dat ik verkeerd begrepen word, vooral door de journalisten. Ik denk niet dat journalisten zitten te wachten op de reacties van hun bazen, dat journalisten bij de commerciële media zich afvragen wat hun baas zal denken over wat hij doet en dat ze nu en dan instructies krijgen van hun baas. Ik denk wel dat er door de commercialisering van de media langzamerhand een druk ontstaat om te vermijden dat mensen zouden weglopen naar andere media. Wanneer men bij Arte een uitvoerige reeks uitzendt over een bepaald onderwerp, dan stelt men zich die vraag niet, bij de commerciële media is dat wel het geval. Het gaat om subtiele invloeden die op lange termijn hun effect hebben. Ik heb dat de tabloïdisering genoemd. Dat is nog geen feit in Vlaanderen, dat kan ook nog niet onmiddellijk. Wat in Engeland kan, kan in Vlaanderen nog niet, want het publiek is er nog niet vatbaar voor. Ik beweert dus niet dat mensen zich voortdurend beknot voelen, maar wel dat die factoren een invloed hebben op lange termijn.

Toen De Morgen een onafhankelijke koers begon te varen, stond het lezerspubliek bekend als links, niet het traditionele links van onder meer de SP, maar wel allerlei vormen van progressief links. In die periode lieten sommige adverteerders, bijvoorbeeld de headhunters voor bedrijven, De Morgen links liggen. Sedert de krant naar een breder lezerspubliek geëvolueerd is en niet meer op een speciale linkse groep gericht is, hebben de headhunters er geen problemen meer mee. Deze factoren spelen dus latent, heel subtiel en op lange termijn.

Mevrouw Marijke Dillen : Dat gebeurt niet altijd subtiel. De professor overdrijft niet, tenzij in de andere richting. De heer Martens had het over de vrijheid van mening. Zelfs als die mening los staat van de dossiers die in de krant besproken worden, dan wordt die mening daar toch bij betrokken. Mijn familie werd daar recent het slachtoffer van. In een bepaald dossier werden twee zaken die totaal los van elkaar staan met elkaar vermengd. De heer Martens verkondigt dus mooie principes die hij in de praktijk van elke dag in zijn krant niet toepast. Hij weet heel goed over welk dossier ik spreek.

De voorzitter : Het is beter om hier niet aan casuïstiek te doen.

De heer Patrick Martens : Ik ben hier niet als vertegenwoordiger van De Morgen, maar als voorzitter van de Raad voor Deontologie.

De heer Leo Neels : Ik wil aansluiten bij het debat over feiten en opinies. De heer Martens citeert uit een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Het behoort tot de vaste uitspraak van dit hof dat de meningen die schokken, storen of beledigen bij uitstek beschermd worden door het beginsel van de expressievrijheid. De redenering die daarachter schuilgaat in alle lidstaten van de Raad van Europa, en die we ook in de nationale rechtspraak terugvinden, is dat de expressievrijheid niet beschermend moet optreden wanneer het gaat over die zaken waarover iedereen het eens is. Bescherming is echt noodzakelijk wanneer het gaat om scherpe en confronterende opinieringen op levensbeschouwelijk, religieus en politiek vlak. In ons land en in de andere landen die lid zijn van de Raad van Europa kunnen beledigingen, laster en eerroof wel strafrechtelijk gesanctioneerd worden. Af en toe is er daarover een rechterlijke uitspraak. Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens zegt dat de uitoefening van deze vrijheid ook plichten en verantwoordelijkheden meebrengt en kan worden beperkt met het oog op de bescherming van de rechten van anderen.

De heer André Denys : Ik wil terugkomen op de opdracht die we onszelf hebben gegeven naar aanleiding van dit debat. Ik vrees dat de voorbeelden van onder meer professor Vermeersch ons te veel leiden naar het debat over objectiviteit en subjectiviteit. Het zijn ook geen goede voorbeelden in het kader van de discussie over de deontologie. Het voorbeeld van de Franse tennisspeelster is trouwens onjuist. Als Johan Museeuw Parijs-Roubaix wint, staat hij ook vooraan bij de VRT en bij VTM, al is het Latijnse chauvinisme misschien meer uitgesproken dan het onze. De kern van onze problematiek wil ik schetsen met een ander voorbeeld. Enige tijd geleden is in Mechelen de campagnebus van de VLD-VU-fractie uitgebrand. Daarover was er een reportage bij de VRT en bij VTM. Bart Somers, die als woordvoerder optrad, zei dat hij niemand beschuldigde. Ondertussen zei de ene journalist dat de campagne zich hard aankondigde en dat het gevaar bestaat dat ze met ondemocratische middelen zou uitgevochten worden. De andere zei dat ondemocratische partijen wel eens hardhandige middelen zouden kunnen gebruiken. Het ene is toelaatbaar, het andere niet. Een dergelijk probleem kan niet opgelost worden voor een rechter. Wie zich daarover wil beklagen, moet het recht hebben om voor een deontologische commissie te komen.

Is een deontologische commissie noodzakelijk ? Zo ja, moet dat opgelost worden met een systeem van zelfregulering ? Moet de overheid optreden op

dat terrein ? Wat moet de overheid dan precies doen ? We hebben tijdens de vorige hoorzitting een aantal voorbeelden gezien. Bij de VRT vaardigt het bedrijf zelf eigen deontologische regels uit en controleert ze ook.

Bij VTM bestaat er geen code en geen controleorgaan : deze problemen worden opgelost tussen de eindredacteur en de journalist. Voor de geschreven pers bestaat er binnen de bedrijfssector een soort van deontologische commissie die zelfregulerend optreedt. In geen van deze voorbeelden komt de overheid dus tussen. Menen de twee professoren dat de overheid moet tussenkomen ? Dat is de cruciale vraag die het parlement zich moet stellen. Op dat vlak ben ik nog niet veel wijzer geworden.

De voorzitter : Misschien kunnen we nu een aantal vragen groeperen, waarna ook de antwoorden kunnen worden gebundeld.

De heer Eric Van Rompuy : Ik had dezelfde vraag als de heer Denys. In het parlement leeft al enkele jaren de bekommernis – en dat is gecumuleerd ten tijde van de zaak-Dutroux – dat de media een vierde macht geworden zijn. De regering wordt gecontroleerd door het parlement. Externe controle op het gerecht wordt mogelijk door de oprichting van de Hoge Raad voor de Magistratuur. Moet er ook externe controle zijn op de media ?

Ongeveer vijf jaar geleden werd tijdens een colloquium in de Senaat gepleit voor externe controle op de media. In de nasleep van de affaire-Dutroux pleitte de toenmalige minister van Justitie voor controle op de media. De minister stelde toen dat een controleorgaan niet enkel uit juristen zou moeten bestaan, maar dat er ook moraalfilosofen, magistraten en mediadeskundigen bij zouden moeten worden betrokken. De journalistieke wereld reageerde toen heel scherp, met het oog op de persvrijheid. Anderzijds werd wel algemeen aanvaard dat er een externe controle nodig was op het gerecht.

Er rijzen heel wat vragen. Hoe moet de raad worden samengesteld ? Welk soort orgaan moet het zijn ? Welke criteria moeten worden gehanteerd. Er bestaat niet zoiets als dé moraal of dé deontologie. In Groot-Brittannië heeft Independent Television standaarden ontwikkeld. Is een parlement ertoe in staat om in dit kader criteria op te stellen ? Ten slotte rijst de vraag welke sancties het controleorgaan moet kunnen nemen. Moet het blijven bij adviezen ?

De heer André Denys : De heer Van Rompuy heeft het in de eerste plaats over een optreden vanuit de overheid. Ik heb vooral gewezen op het belang van zelfregulering : moet de zelfregulering sectoraal worden georganiseerd of niet ?

De heer Tuur Van Wallendael : Ik sta nogal huiverachtig tegenover de oprichting van een nieuw soort van syndicale kamer. Anderzijds moet het parlement een kader kunnen schetsen waarbij zelfregulering mogelijk is. Het huidige systeem staat vanwege financiële moeilijkheden op losse schroeven. We hebben de keuze : financiële steun verlenen, zonder directe inmenging bij de werking, of het bestaande systeem laten verdwijnen.

Iedereen heeft belang bij de geloofwaardigheid van een eventueel controleorgaan. Er moeten externe deskundigen zitting hebben in het orgaan, maar geen politici. Gezien de tijdsgeest zou dat de geloofwaardigheid van de instelling immers niet ten goede komen. De adviezen moeten tot op zekere hoogte afdwingbaar zijn. De vraag is voorts voor welke instanties het orgaan moet kunnen optreden.

De heer Emiel Verrijken : In de Verenigde Staten, waar de mediawetgeving bijzonder liberaal is, bestaat het systeem van de zogenaamde equal time : als een verkiezingskandidaat een andere kandidaat aanvalt tijdens een zelfbetaalde televisiespot, dan krijgt de tegenkandidaat een gratis recht van repliek. Dit systeem werkt zelfregulering in de hand. Is dit geen interessante denkpiste ?

De heer Jo Vermeulen : Tijdens de vorige hoorzitting werd niet gepleit voor een wetgevend initiatief. Hoe kan het parlement zorgen voor een stimulans op het vlak van deontologie in de media ?

De heer Eric Van Rompuy : Vaak worden politici mee verantwoordelijk gesteld voor wat er in de media wordt gepubliceerd of uitgezonden. Dat politici op dit vlak helemaal niets te zeggen hebben wordt vaak niet aanvaard.

De heer Leo Neels : Ik ben tegenstander van een overheidsinitiatief. Het Vlaams Parlement heeft trouwens een bevoegheidsprobleem : Vlaanderen is enkel bevoegd voor de audiovisuele media. Het leeuwendeel van de wetgeving heeft betrekking op audiovisuele media en dus niet op de geschreven media. Het parlement zou wel zijn bezorgdheid kunnen uitdrukken in de vorm van een resolutie.

De vraag naar externe controle wordt gesteld vanuit de vaststelling dat de drie traditionele machten

extern gecontroleerd worden, en de vierde macht niet. Dat klopt echter niet. De media zijn immers onderworpen aan de externe controle van de rechtelijke macht. De media kunnen burgerrechtelijk aansprakelijk worden gesteld. In de praktijk werkt dit systeem van controle heel behoorlijk. Als men het niet eens is met een eindbeslissing kan men zich nog altijd wenden tot het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Anderzijds is er de strafrechtelijke aansprakelijkheid. Deze wordt voor de geschreven pers geregeld door artikel 150 van de Grondwet. De rechtelijke macht kan zich daardoor in de praktijk niet uitspreken over drukpersmisdrijven, tenzij het gaat om een inbreuk op de racismewetgeving. De rechtelijke macht staat vandaag echter zo los van de uitvoerende macht dat artikel 150 van de Grondwet eigenlijk geen zin meer heeft. Alle media, en dus niet enkel de audiovisuele, moeten strafrechtelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld. De rechtspraak van Straatsburg biedt voldoende bescherming : als het Hof oordeelt dat een redacteur naar aanleiding van een publicatie of uitzending te hard is aangepakt door de rechterlijke macht, kan het de lidstaat veroordelen en eventueel een schadevergoeding toekennen aan de journalist.

Ten aanzien van de audiovisuele media bestaat er een verdergaande externe controle dan ten aanzien van de geschreven pers : sinds 1990 is er de Geschillenraad en binnenkort wordt de Raad voor kijkers en luisteraars opgericht. De toegang tot de Geschillenraad is zeer laagdrempelig : een eenvoudige brief volstaat. Daarom moet de raad zich vaak met pietluttigheden bezighouden. Beide raden bestaan volledig uit externen.

De enige oplossing is dat men een degelijke controle organiseert binnen een bedrijf, een bedrijvengroep of per redactie. Het is een vorm van professionalisering en van responsabilisering dat men tot de oprichting van een dergelijk toezicht overgaat. De wetgever kan volgens mij heel moeilijk een wettelijk kader aanreiken. Dat dat zo moeilijk is, heeft te maken met wat ik eerder het mission statement heb genoemd. Diverse redacties hebben andere gevoeligheden en andere ideeën. Ze allemaal op één lijn krijgen is een onmogelijke taak. In de verdere professionalisering en responsabilisering van redacties is het echter logisch een soort toezicht in te bouwen. Het is een taak van elke redactie zelf. Externe deskundigen kunnen ze dan zoveel consulteren als ze willen maar die gaan opdringen in een of andere structuur kan moeilijk.

De heer Martens stipte ook aan dat het qua tijd en qua inspanning, ook financieel niet vol te houden is

om een dergelijk orgaan operationeel te houden. Toch denk ik dat iets dergelijks gemakkelijk kleinschalig en binnen de eigen redactie te organiseren is. Dat kan, zoals in sommige andere beroepsgroepen, beschouwd worden als het opnemen van een bijkomende maatschappelijke verantwoordelijkheid. Tegelijkertijd is het ook een bijdrage aan de eigen credibiliteit. Beroepen die een verplichte aansluiting bij een orde impliceren, gebruiken dat soms ook uitdrukkelijk. Redacties die zoiets zouden hebben, kunnen dat ook doen. Een voorbeeld is de Jury voor Eerlijke Praktijken inzake Reclame. Men ziet vaak dat de betrokkenen zelf afdrukken, dat ze zich aan de bepalingen van die jury houden.

Samenvattend zou ik willen zeggen dat ik niet goed zie hoe men een soort raad of jury zou kunnen oprichten buiten een bedrijfskader, maar dat het daarbinnen wel getuigt van verantwoordelijkheidsgevoel en van een grondige poging om te beantwoorden aan de maatschappelijke plicht om integer te zijn. De redacties kunnen voor verschillende vormen kiezen : een extern panel, een stichting die een lijn bepaalt. Een dergelijke stichting heeft er recent voor gezorgd dat een aangeworven hoofdredacteur van een krant werd gewipt.

De heer Etienne Vermeersch : U heeft gehoord dat het moeilijk is. Aanvankelijk was het mijn plan om te zeggen dat er door de overheid al controle wordt uitgeoefend, meer bepaald door de rechtbanken. Die functioneren vrij goed op het gebied van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, maar een pak minder goed op het strafrechtelijk niveau. Ik aarzel echter enorm om mij aan te sluiten bij het idee dat de eis van assisen moet worden afgeschaft en dat dergelijke zaken door een correctionele rechtbank moeten worden behandeld. Wat daar in 1830-1831 ook als redenering achter zat, de noodzaak om naar assisen te gaan is voor de media uitermate positief geweest. Het heeft de rechters en vooral de parketten ervan weerhouden om met alles naar de rechter te stappen omdat men inzag dat de slaagkans heel gering zou zijn.

De heer Leo Neels : Sinds 1941 is het niet meer gebeurd. Het is dus inderdaad een heel doeltreffend systeem gebleken. Momenteel is er maar één beroep dat ontsnapt aan het strafrecht. Er is werkelijk niemand anders die daar kan van genieten.

De heer Etienne Vermeersch : Ik ben het eens met een wijziging van het systeem, maar niet met een correctionalisering waardoor dergelijke geschillen behandeld worden als talrijke andere correctionele misdrijven. Er moet een rem worden ingebouwd. Persovertredingen moeten anders behandeld wor-

den. Zo niet kan men verzanden in een eindeloze discussie over of het een geoorloofd geval is van vrije meningsuiting dan wel of het een misdrijf is. Die discussie ligt sowieso erg moeilijk. Juridisch zou er een procedure moeten worden uitgekiend om persmisdrijven vlotter te kunnen laten vervolgen en te bestraffen. Laster is immers heel pijnlijk. Dat weet iedereen die het zelf heeft ondervonden. Aan de andere kant is vrijheid van drukpers een heel belangrijke waarde en moet opinievrijheid absoluut worden gegarandeerd.

We moeten dus naar een tussenoplossing zoeken. Toestanden als die met het boek van Herman Brusselmans zijn middeleeuws en zijn volstrekt onaanvaardbaar. Dat een gedrukt werk uit de handel wordt genomen omdat een rechter in kortgeding beslist 'dat het een beetje te ver gaat' tart de verbeelding. Een rechtbank moet een dergelijke zaak met woord en wederwoord kunnen behandelen, maar dat een rechter in kortgeding zomaar even beslist, dat kan toch absoluut niet. Een dergelijke zaak illustreert dat er remmingen moeten worden ingebouwd. Een rechter kan onder invloed staan van politici, maar ook van zijn eigen dwaasheid. Men zou dan kunnen aandragen dat niet een rechter, maar drie rechters over dergelijke zaken zouden moeten kunnen beslissen. Maar ook drie rechters kunnen uit de bocht gaan.

Ik bevind me dus ergens tussen twee polen. Het is uiteraard onaanvaardbaar dat een beroepsgroep straffeloos de wet kan overtreden, maar de gedrukte persvrijheid en vrije meningsuiting zijn extreem belangrijk. Het gaat dus om twee hoge waarden die op een of andere manier samen hoog zouden moeten worden gehouden. De procedure moet dus minder moeilijk zijn dan de huidige voor assisen en moeilijker dan een gewone correctionele zaak.

De heer Leo Neels : Ik kan die redenering volgen, maar ik wil erop wijzen dat de zaak Brusselmans in vergelijking met andere heel erg veel stof heeft doen opwaaien. Dat het boek van auteur Knoop ook verboden is, daar is quasi niet op gereageerd. Recent liepen ook een vijftien tot twintigtal kortgedingen waarin men verbod vroeg van publicatie van een boek en die allemaal door een alleenzettelende voorzitter zijn afgewezen. De pathologie trekt natuurlijk de aandacht. Ik wil signaleren dat Straatsburg zeer streng toezicht houdt – inderdaad achteraf – op het preventief verbieden van publicaties. De zaak die de heer Martens aanhaalt is een dergelijke zaak.

Hetzelfde geldt voor de strafrechtelijke aansprakelijkheid. Er blijft het opportuniteitsbeleid in straf-

rechtelijke vervolgingen door parketten. Zo kunnen die zelf beslissen dat ze het eenvoudig gebruik van softdrugs niet langer strafrechtelijk gaan vervolgen en dat de handel in harddrugs een prioriteit is en dat de georganiseerde misdaad er nog een grotere is. Dat wordt dan vertaald in een vervolgingsbeleid en dat wordt dan breed geaccepteerd.

Daarbij komt nog dat een rechtbank steeds meer rekening moet houden met het Europees verdrag voor de rechten van de mens. Een mentaliteitswijziging daaromtrent is nodig. De nationale rechter moet dat internationale verdrag als eerste toepassen. Hij zou een zodanige jurisprudentie moeten scheppen, dat zijn lidstaat later niet veroordeeld wordt. Dat zorgt voor een zeer genuanceerde jurisprudentie zodat het veroordelen van een journalist in het ene geval geoorloofd wordt geacht en conform aan de voorschriften en in het andere niet. Voor de Belgische rechter is het dus zeker geen zwart-wit verhaal. Het rechterlijk systeem zal echter altijd, ook als er drie rechters zetelen, mensenwerk blijven. Mensenwerk impliceert dat er al eens iets de mist in gaat.

Momenteel werkt het rechterlijk systeem vrij goed. Sommigen vinden dat er rechtbanken voor de pers, voor het toerisme, voor de politie, voor dokters enzovoort zouden moeten komen. Dat vind ik echter een heel gevaarlijke evolutie. Chirurgen, architecten, advocaten, notarissen en dergelijke meer hebben allemaal een professionele aansprakelijkheid. Voortdurend spreken rechtelijke instanties zich uit over die aansprakelijkheid. Voor al die beroepsgroepen weet men ongeveer waar de norm ligt. 99,9 percent van de sancties worden perfect aanvaard en men is het erover eens dat de feiten die aan de basis van de sanctie liggen inderdaad echt niet kunnen in die beroepsgroep. Voor 0,01 percent ligt dat anders. Die gevallen zitten in een schemerzone en de beoordeling ervan hangt af van de rechter. Dat zal altijd zo blijven. Het is nu eenmaal een systeem dat werkt met mensen.

In amper 0,01 percent van de gevallen is er dus sprake van een fout van de rechtbank. Ook rechters zijn tenslotte feilbaar. Het systeem werkt bijgevolg op dit ogenblik bevredigend. De voorwaarde is wel dat het voor iedereen op dezelfde manier geldt. Op dit ogenblik kunnen Belgische rechters zich strafrechtelijk uitspreken over wat op televisie of radio gebeurt, maar als een bericht gedrukt wordt, moet het voor het Assisenhof behandeld worden. Dat betekent dat er in de praktijk niet meer vervolgd is sinds 1941 behalve de ene zaak voor het hof van Assisen in Bergen in 1994.

De heer André Denys : De heren Neels en Vermeersch zijn voorstander van gerechtelijke procedures en zijn geen voorstander van een instelling die de sector zelf zou reguleren, omdat zij vrezen dat een dergelijke instelling een mastodont zou worden die overspoeld wordt met futiele zaken. Zou dat probleem niet kunnen worden opgelost door een soort ombudsdienst aan die instelling te verbinden die zich met de kleine zaken belast? Ook in de werking van dergelijke ombudsdienst zou de overheid zich niet hoeven te mengen. Zo kan een gerechtelijke weg ook vermeden worden.

De heer Leo Neels : De uitwerking van een deontologie, de aandacht voor deontologie en zelfdiscipline moeten aangemoedigd worden. Maar dat zal gebeuren zodra de rechterlijke controle goed werkt. Persoonlijk ben ik geen voorstander van allerlei ombudsdiensten met een lage drempel. Tot welke situaties dat leidt, blijkt duidelijk uit de activiteiten van de Geschillenraad voor de audio-visuele media, waarvan de adviezen aan de voorzitter van het Vlaams Parlement worden meegedeeld. De jurisprudentie van de raad is van een hoog niveau, maar in 90 percent van de gevallen oordeelt men dat het geen schending van de decreten betreft. Het gaat immers om futiliteiten en ook hier geldt het principe de minimis non curat praetor. Men mag ook niet uit het oog verliezen dat een ombudsdienst geen oordeel uitspreekt. Hij heeft het voordeel dat de mensen weten tot wie zich te richten en brengt de betrokkenen met elkaar in contact, in de hoop dat door te praten een oplossing wordt gevonden. Hij formuleert geen advies en spreekt geen sancties uit.

De heer Etienne Vermeersch : Ik voel wel iets voor de suggestie van de heer Denys. Een rechterlijke aanpak is noodzakelijk, maar het huidige systeem moet aangepast worden zonder de voorzichtigheid uit het oog te verliezen. Tegelijk moet ook binnen de sector de discussie over deontologische kwesties aangemoedigd worden. Die deontologische kwesties betreffen trouwens niet alleen het werk van individuele journalisten, maar ook de werking van de redactie in haar geheel. Er moet een orgaan komen zoals de Commissie voor Eerlijke Praktijken inzake Reclame. De overheid, eventueel na een akkoord tussen de federale en de Vlaamse overheid, moet een dergelijk orgaan het nodige geld en personeel ter beschikking stellen. Het is wel erg belangrijk dat daarin, naast een meerderheid van vertegenwoordigers van de journalisten, ook mensen van buiten het beroep zetelen. Ik ben een virulent tegenstander van ordes van geneesheren of architecten. Zulke organisaties zijn niet meer dan syndicale kamers en dienen alleen de verdediging van

het beroep. We mogen niet de indruk dat een beroepsgroep zelf de wetten kan stellen.

Aan een dergelijke instelling moet een orgaan verbonden worden dat de zaken moet filteren die bij de algemene instelling aanhangig worden gemaakt. Ik kan me voorstellen dat een uitzending zoals die waarin VTM de halfnaakte Sabine en Laetitia kort na hun vrijlating toonde of die van de VRT over een minderjarige prostitué enkele brieven uitlokken. Dat is dan een zaak voor de ombudsdienst. Als er enkele honderden brieven komen, zou de zaak moeten worden doorverwezen naar de algemene instelling voor advies. Het zelfde geldt voor het geval wanneer een minister of enkele leden van het parlement een zaak belangrijk genoeg vinden om het aan de algemene instelling voor te leggen, zoals het geval was met het protest van voormalig minister Van Rompuy tegen de uitzendingen van Jerry Springer of het verslag in HUMO over de collectieve suïcide.

Belangrijk is dat een dergelijke deontologische instelling geen enkele rechterlijke bevoegdheid mag hebben. Ze kan zich uitspreken over de vraag of een bepaald bericht of uitzending al dan niet door de beugel kan, maar daaraan mogen geen juridische gevolgen worden gehecht. Op die manier zal langzamerhand een goede deontologie tot stand komen.

De heer Patrick Martens : Het pleidooi voor een algemene correctionalisering van persmisdriften dat de heer Neels vorige keer heeft gehouden en vandaag heeft herhaald met zijn opmerking als zouden journalisten van de geschreven pers volkomen straffeloosheid genieten, lokt bij mij toch enkele bedenkingen uit. Er is net een dossier gepubliceerd onder de titel *Journalist en Rechter* door het tijdschrift *Auteurs en Media*, waarin 27 vonnissen en arresten staan beschreven. Het aantal journalisten dat met de rechter in aanraking komt, neemt toe. De geschreven pers staat dus helemaal niet boven de wet. Bovendien is in die vonnissen en arresten niet altijd een duidelijke lijn te trekken. Kortom, ik heb toch enige reserves bij deze correctionalisering.

De heer Neels verklaart zich ook een voorstander van zelfregulering voor elk bedrijf afzonderlijk in plaats van voor de hele sector, omdat hij vreest dat dat zou leiden tot een monsterachtig groot en log orgaan. Wij zijn zeker niet tegen dergelijke zelfregulering. Het zal de codes en de regels van de sector aanvullen. Het voorstel dat wij hebben gedaan bij monde van de heer Luc Standaert, voorzitter van de Vlaamse Vereniging van Beroepsjournalis-

ten is echter een pragmatisch voorstel dat gebaseerd is op jarenlange ervaring terzake. Het roept helemaal geen monsterinstelling in het leven maar probeert de adviezen meer autoriteit te geven. De procedure die nu gevolgd wordt, moet wel correcties ondergaan. Gunstig is wel dat bij onze procedures ook de audio-visuele media betrokken worden, zodat alle media erbij betrokken zijn. Op dit ogenblik kunnen we echter alleen leden uitnodigen. We kunnen niemand en zeker niet iemand die geen lid is, verplichten op een zitting te verschijnen. Op zestig zaken hebben we het al een keer meegemaakt dat een hoofdredacteur weigerde te verschijnen met het argument dat hij geen lid was. In die zaak hebben we toch een advies geformuleerd en daartegen werd geen beroep aangetekend. We kunnen dus vermoeden dat dat advies hem niet totaal onwelgevallig was.

Ons standpunt is het volgende : ten eerste, zijn we geen voorstander van een interventie van de overheid en van een wettelijke regeling. Tijdens de gesprekken die we hebben gevoerd met toenmalig minister De Clerck en het zogenaamde voorontwerp van wet dat op het einde van de vorige regeerperiode is opgesteld, was er wel sprake van een wettelijke regeling. Op dat standpunt zijn we echter teruggekomen en we geven nu de voorkeur aan zuivere zelfregulering. Ten tweede, zijn we van oordeel dat niet alleen journalisten verantwoordelijkheid dragen maar iedereen die actief is in de media, onder meer ook de directie en de hoofdredacteurs. Ten derde, zijn we bereid om ook mensen van buiten het advies in onze deontologische raad te laten zetelen, zoals de heer Vermeersch bepleitte. Dat zal immers de kwaliteit van de adviezen ten goede komen.

Het probleem is evenwel dat op het niveau van de media zelf niet iedereen op dezelfde lijn zit. En dit terwijl het opzet toch federaal moet zijn en voor het hele land moet gelden.

De heer André Denys : Als men eerst federaal tot een akkoord moet komen, vrees ik dat er niet snel een oplossing zal komen.

De heer Patrick Martens : De voorzitter van het Vlaamse Parlement heeft zich, voor wat de financiering betreft, tijdens een onderhoud met ons sterk gemaakt overleg te zullen plegen met zijn collega-voorzitters van de andere parlementen. Er moet een Federale Raad voor de Deontologie komen en geen afzonderlijke Vlaamse en Waalse Raad.

De heer André Denys : Dat de voorzitter van dit parlement stappen onderneemt op dat vlak is voor mij nieuw.

De heer Patrick Martens : Ik hoop dat ik de kroon niet heb ontbloot.

De heer Carl Decaluwe : Het is van cruciaal belang of er reeds stappen zijn ondernomen. Het is belangrijk te weten wat de andere parlementen denken van het initiatief.

De heer André Denys : Het is belangrijk om te weten of de voorzitter zelf reeds zaken heeft ondernomen, dan wel of wij hem de opdracht kunnen geven tot een aantal initiatieven.

De heer Patrick Martens : Wij hebben, voor de financiering, altijd vooropgesteld dat niet alleen de overheid dient te betalen. Wij zijn voorstander van een gemengde financiering. De discussies zijn evenwel het moeilijkst op het niveau van de Vlaamse en Franstalige media-directies en niet tussen de directies enerzijds en de beroepsorganisaties van journalisten anderzijds.

De heer Leo Neels : Mijn persoonlijke opinie is dat een pragmatisch en sereen akkoord mogelijk moet zijn. Voorts moet het initiatief voor alle media en voor het hele land, dus voor alle gewesten, geldig zijn. Dit is belangrijk om de Germaanse en Latijnse benadering in de media op elkaar te doen aansluiten. Zij kunnen elkaar aanvullen.

Voorts is het belangrijk dat naar analogie met de Commissie voor de Rechten van de Mens in Straatsburg een voorafgaande uitspraak wordt gedaan over de ontvankelijkheid van de klachten. Het is belangrijk dat de ervaring van de voorbije vijf jaar op dat vlak gevaloriseerd wordt en men vermijdt om het warm water opnieuw uit te vinden. Ik ben evenwel niet zo'n voorstander van deelneming van externe deskundigen.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Ik zou willen wijzen op het onderscheid dat moet worden gemaakt tussen de deontologische commissie en de juridische aspecten, die verband houden met de vrijheid van drukpers, eventuele sancties en schadeloosstelling.

Wat de deontologische commissie betreft is het volgens mij belangrijk dat die een maatschappelijk gevoel van verontwaardiging kan kanaliseren, ook al ligt daar slechts één klacht of één brief van aan de basis.

Anderzijds is het ook van belang dat de individuele redacties voldoende doen om de meeste klachten zelf op te vangen en te beantwoorden.

De heer Etienne Vermeersch : Ik wil hier waarschuwen, vanuit mijn ervaring met de commissie voor bio-ethiek, voor het trage verloop van de samenwerking tussen het federale niveau en de deelregeringen. Dat is, wat snelheid van uitvoering betreft, een ramp. Als op elk niveau er geen speciale ambtenaren zijn die voortdurend met de zaak bezig zijn, dan gaat het niet vooruit.

De heer Patrick Martens : Dat heeft te maken met het feit dat we al werk genoeg hadden. Bovendien valt het niet vaak voor dat de verontwaardiging over een bericht algemeen is. Daarom voeren wij liever een pragmatische koers. Grote verontwaardiging betekent overigens niet dat wij erin zullen slagen snel een advies te formuleren. Naar aanleiding van het dossier-Kasterlee heeft toenmalig minister Van Rompuy ons gevraagd ons grondig over deze zaak te buigen. Het viel in de eerste plaats al niet mee om alle betrokken partijen rond de tafel te krijgen. Zo vroeg de directie van het betrokken weekblad wie de Raad voor Deontologie vertegenwoordigt en wat de Raad precies doet. We werden er herhaaldelijk voor gewaarschuwd dat een eventuele sanctie een gerechtelijke procedure met zich mee zou brengen. Het heeft ons drie maanden gekost hen te overtuigen van het belang van dit dossier.

In de discussie werd overigens alles door elkaar gehaald. Heeft de journaliste haar best gedaan om het drama te vermijden ? Wie heeft toestemming gegeven om het interview post mortem te publiceren ? Bovendien werd heel wat publiciteit gemaakt rond het artikel. Ons complexe advies werd in de meeste kranten samengevat tot : de journaliste hoeft zich niets te verwijten.

Wij kunnen echter niet oordelen of een journalist voldoende heeft gedaan. We spreken ons ook liever niet uit over de relevantie van een stuk. Op dat moment valt de grens met de vrije meningsuiting en het recht op informatie immers weg. Voor wat het commerciële misbruik van het interview betreft, hebben we naar vroegere zaken verwezen. De heer Mortier heeft overigens toegegeven dat hij te ver was gegaan. Over een dergelijke zaak oordelen is evenwel geen sinecure.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Wanneer iemand naar een rechtbank stapt omdat hij vindt dat bepaalde deontologische codes zijn overtreden, kan

de rechter een expert aanstellen. Is een advies van de Raad dan geen verrijking ?

De heer Etienne Vermeersch : Ik ben daar geen voorstander van. Een deontologische commissie moet onafhankelijk kunnen oordelen. Maar als die commissie weet dat haar oordeel in het nadeel van een journalist kan zijn, zal zij voorzichtiger optreden. Bovendien zal een rechtbank geneigd zijn rekening te houden met dat advies, terwijl een rechtbank onafhankelijk moet oordelen.

We hebben het hier overigens ook over zaken die strafrechtelijk moeilijk beoordeelbaar zijn. Zo lang de ouders van Sabine en Laetitia geen klacht indienen tegen de uitzending over hun kinderen is er juridisch niets aan de hand. Men kan door die uitzending wel van oordeel zijn dat het de verkeerde richting uitgaat met de pers in ons land en men kan daarover discussiëren en negatief oordelen.

Eigenlijk is deze situatie vergelijkbaar met wat zich voordoet met de Orde van Geneesheren. We moeten mensen afraden naar de Orde te gaan als ze klachten hebben over een dokter. De Orde kan een bepaalde dokter wel bestraffen, maar kan het slachtoffer geen schadevergoeding toekennen. Dat alles sluit evenwel niet uit dat een deontologische commissie regulerend kan werken.

De voorzitter : Ik denk dat we de kern van het debat hebben bereikt : er is een duidelijke lijn merkbaar, maar over de uitwerking ervan zullen we grondig moeten discussiëren. Ik dank de heren Vermeersch, Neels en Maertens voor hun bijdrage.

5. Uiteenzetting door de heer Peter Baert

De voorzitter : De heer Baert heeft het woord.

De heer Peter Baert : De dagbladpers kan, anders dan soms wordt voorgesteld, niet straffeloos optreden. Strafrechtelijke vervolging kan op basis van artikel 150 over drukpersmisdrijven, inbreuken op het verbod van verslaggeving over echtscheidingen en jeugdrechtsbanken, herkenbaarheidsinformatie over slachtoffers van zedenmisdrijven, enzovoort. Burgerlijke vervolging kan op basis van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, bij inbreuken van het recht op privacy, de aantasting van de eer en de goede naam van personen, lasterlijke insinuaties, enzovoort. Er worden in dat verband steeds zwaardere veroordelingen uitgesproken.

De sector doet aan autoregulering. De Code van de Journalistieke Beginselen van de BBVDU en de AVBB van 1982 is opgenomen in de CAO's. Vrijwel elke uitgever heeft eigen regels voor journalistieke deontologie uitgewerkt. De AVBB heeft een eigen raad voor deontologie en een beroepsorgaan opgericht. Volgens ons moet de weg van de autoregulering verder worden bewandeld. De dagbladuitgevers zijn geen voorstander van wetgevende initiatieven.

Een commissie van de sector zelf moet onafhankelijk zijn ten aanzien van de uitvoerende en wetgevende macht. Volgens de uitgevers staan de discussies over het redactiestatuut en de redactionele onafhankelijkheid los van deze over het regelgevend karakter van een deontologische raad. Volgens de uitgevers staat de afwezigheid van homogene bevoegdheidspakketten de oprichting van een VZW die bevoegd is voor alle Vlaamse media in de weg. De sector zelf hoopt daarover binnenkort onderhandelingen te kunnen beginnen.

Onze uitgeversactiviteiten staan in functie van democratie, sociale rechtvaardigheid, vrijheid van meningsuiting, de vooruitgang en het economisch en geestelijk welzijn. In Vlaanderen en het buitenland willen we de meest toonaangevende leverancier en verspreider van kwalitatief hoogstaande geredigeerde informatie worden. Onze groep maakt deel uit van de Concentra Holding, en geeft twee regionale dagbladen uit waarin men een zo groot mogelijke objectiviteit over een zo breed mogelijk terrein wil ontplooien. Daarbij zullen de selectie van het nieuws, de analyses en het commentaar in sterke mate afgestemd zijn op de interessesfeer van de lezers en de belangen van het verspreidingsgebied. Er zal een scheiding zijn tussen de zo objectief mogelijke vermelding van feiten enerzijds en het commentaar daarop anderzijds. De redactie zal bij de nieuwsgaring, berichtgeving en analyse, met name bij de keuze van relevante bronnen, een zo goed mogelijk representatieve selectie maken en streven naar volledigheid en evenwicht.

De redactie zal in de berichtgeving consequent het beginsel van 'hoor en wederhoor' toepassen. De redactie streeft naar een onpartijdige en accurate weergave van zorgvuldig gecontroleerde feiten. Zij zal incorrect gebleken berichtgeving zo vlug mogelijk duidelijk corrigeren. Een recht op antwoord is slechts een noodoplossing.

De redactie stelt zich open voor kritiek op haar beleid. Reacties van lezers zullen op zo kort mogelijke termijn adequaat worden beantwoord. Het redactionele beleid van haar dagbladen steunt op de beginselen van christendom en humanisme, en is gericht op het bevorderen van menselijke en verdraagzame verhoudingen.

Het beleid binnen de Regionale Uitgeversgroep streeft een gezonde economische positie na, als waarborg voor de continuïteit van de onderneming en van de redactionele onafhankelijkheid van de dagbladen. De beginselverklaring wordt jaarlijks gepubliceerd.

De redactionele en deontologische regels zijn de volgende. Correct en volledig informeren primeert. Er mogen geen misleidende of verdraaide berichten worden verspreid. De methodiek en bronnen zijn de volgende. Journalisten maken zich steeds bekend als zij aan het werk zijn. Bedreiging en intimidatie worden nooit gebruikt. Er moet respect zijn voor wie niet wil antwoorden. De scheiding tussen feiten, analyse en commentaar is essentieel. Discretie en waardigheid over menselijk leed zijn essentieel : geen namen van familie of vrienden van veroordeelden of beschuldigden vermelden, respect voor de persoonlijke levenssfeer van het individu, betreding van privé-terrein alleen met toestemming, geen irrelevante verwijzingen naar iemands ras, huidskleur, religie, geslacht of seksuele geaardheid.

Er mogen geen interviews met of foto's van kinderen beneden 16 jaar zonder de toestemming van de ouders worden afgedrukt. Op school mogen kinderen niet worden benaderd of gefotografeerd zonder de toelating van de schoolautoriteiten. Namen of foto's van kinderen beneden de 16 jaar mogen niet worden gepubliceerd.

De journalist mag geen enkel voordeel aanvaarden voor het publiceren van een artikel. De journalist mag geen instructies aanvaarden van adverteerders of politici. De journalist mag geen persoonlijk voordeel halen uit financiële informatie die hij heeft ontvangen, en mag die niet aan anderen doorgeven.

Van een aantal regels kan uitzonderlijk worden afgeweken 'in het algemeen belang' : bij het opsporen of het aan het daglicht brengen van een misdaad of ernstig misdrijf ; bij de bescherming van het openbaar welzijn en veiligheid ; om te voorkomen dat het publiek misleid wordt door een verklaring of daad van een persoon of organisatie.

6. Uiteenzetting door de heer Rik De Nolf

De voorzitter : De heer De Nolf heeft het woord.

De heer Rik De Nolf : Spreken wij met onze redacties over deontologie, dan stellen we bij onze journalisten een grote bezorgdheid over het zuiver houden van hun beroep vast. De negatieve publiciteit van de jongste jaren ervaren zij als een grote schade. Volgens hen moet het beroep maatschappelijk hoog aangeschreven staan.

Ze geven ook blijk van een groot en genuanceerd deontologisch aanvoelen. Ze voelen vrij intuïtief aan wat kan en niet kan, en het aantal ontsporingen blijft dan ook relatief beperkt. Bovendien blijken de enkele ontsporingen die in 1999 aan het licht kwamen bij nader toezien te flagrant om als representatief voor de problematiek te worden beschouwd. Ten slotte zijn ze zich ook terdege bewust van de noodzaak aan een meer gestructureerde aanpak van de deontologie in al haar facetten en aspecten. Daartegenover staat dat ze meestal weinig theoretische kennis hebben van wat kan en niet kan, en in welke mate iets mag of niet mag. Bij elk seminarie gewijd aan journalistieke deontologie of journalistieke verantwoordelijkheid botsen we op grote onwetendheid over de precieze draagwijdte van en vooral het gebrek aan oefening in het omgaan met deontologie. De journalisten zijn dus vragende partij voor een sterke en beter georganiseerde deontologische norm.

Volgens de uitgevers is de persvrijheid te onderscheiden van de vrijheid van meningsuiting, waarvan deze een georganiseerde emanatie is. Persvrijheid onderscheidt zich daarvan omdat het een door een uitgever ontwikkelde meningsuiting betreft, georganiseerd volgens een vooraf bepaalde visie. Ze onderscheidt zich eveneens omdat deze meningsuiting op professionele wijze georganiseerd is : beoefend door mensen die er beroepshalve mee bezig zijn. Ze onderscheidt zich ten slotte van de gewone vrije meningsuiting omdat die professioneel georganiseerde meningsuiting plaatsvindt binnen een medium dat vooraf wordt geconcipieerd en gerund door een uitgever.

In al deze stadia reguleert de uitgever en hanteert hij een eigen – weliswaar indirecte – deontologie. Hij doet dat indirect, omdat hij enkel participeert in de deontologie van zijn journalist. Zijn deontologische plicht bestaat er immers in de journalist alle middelen te verschaffen opdat die persoon op zijn beurt deontologisch zou kunnen handelen. Hij doet dit onder meer door het handhaven van een ernstige visie van zijn blad, door het bieden van

ernstige opleidingskansen en ernstige begeleiding van zijn journalisten, door het stellen van kwalitatieve eisen aan zijn redactieteam, door het waarborgen van een voldoende journalistieke onafhankelijkheid, het bieden van juridische bescherming tegen externe druk, enzovoort.

Een van de belangrijkste factoren van journalistieke deontologie is het waarborgen van voldoende journalistieke onafhankelijkheid. Een gedegen deontologie van de journalist is volgens ons de beste en wellicht enige waarborg voor een gedegen redactionele onafhankelijkheid en meer in het algemeen voor persvrijheid zonder censuur. Hoe meer zelfregulering, hoe meer persvrijheid. De uitgevers zijn er dus van overtuigd dat persvrijheid best gediend is met zelfregulering.

De uitgevers zijn dan weer belanghebbende partij bij een goede deontologie. Op basis van de grondwet heeft de uitgever – terecht – geen recht van inmenging in de persvrijheid van zijn redactie. Hij kan er daarentegen wel het slachtoffer van worden. In het geval van falen van de persvrijheid wordt de uitgever als werkgever niet alleen rechtstreeks getroffen. Hij wordt bovendien meer dan een ander ondernemer door dit falen getroffen in zijn reputatie en vooral in de geloofwaardigheid van zijn publicatie. Die geloofwaardigheid kan pas na veel inspanning en tijd worden hersteld. Wil hij dan ook niet het slachtoffer worden van een eventueel falen van de persvrijheid, dan is hij dus de eerste belanghebbende bij een zo goed mogelijk georganiseerde zelfregulering.

Ten onrechte wordt redactionele onafhankelijkheid soms geassocieerd met een redactiestatuut dat de redactie zou moeten toelaten los van de uitgever te opereren. In die optiek wordt voorbijgegaan aan de essentiële rol van de uitgever als medeactor op het terrein. Een blad is immers niet een som van bijdragen van auteurs, maar het product van een concept ; een visie die in de eerste plaats de visie van de uitgever is. Een goed begrepen redactionele onafhankelijkheid steunt dan ook op een charter van niet-inmenging vanwege de uitgever én een charter van loyaliteit van de redactie ten aanzien van die uitgever. Het zou dus niet goed zijn aan de redactionele vrijheid een draagwijdte toe te kennen die de rol van uitgever zou reduceren tot het ter beschikking stellen van papier en kapitaal. Hij moet integendeel worden behandeld als een actief participant – ook in het deontologisch proces.

Net zozeer ten onrechte wordt in verband met redactionele onafhankelijkheid vaak nogal gemakkelijk verwezen naar de zogenaamde druk van de

commercie. Bedoeld wordt dan de druk uitgaande van de klanten, adverteerders en andere relaties van de uitgever. Dit is een simplificatie van de realiteit. Uit de analyse blijkt eerder dat het gaat om een druk van de communicatiebehoeften, van het communicatieaanbod en van de communicatiesnelheid. De communicatiebehoeften van belangengroepen zijn zo belangrijk geworden – bijvoorbeeld van beursgenoteerde bedrijven – dat de druk op de redacties, om toch maar iets positiefs te schrijven over de betrokken groep, groter is dan voorheen.

Het communicatieaanbod – ook van ongecontroleerde of oncontroleerbare informatie, onder meer via internet – is de voorbije jaren dermate gestegen, en de techniek wordt almaar beter – voorbeeld daarvan is de vrijwel perfecte fotokopie – dat het voor een redactie echt moeilijk wordt de waarheid te achterhalen. De communicatiesnelheid is dermate groot geworden dat een redactie onder een bijna onbeheersbare tijdsdruk komt te staan. Om dan nog niet te spreken van de concurrentiële sfeer die deze tijdsdruk teweegbrengt. Een recent typevoorbeeld hiervan is het blad *Newsweek* dat de primeur over Monica Lewinsky had, maar hem kwijtspeelde omdat een ander blad de verificaties die *Newsweek* wél wilde doen, gewoon niet deed, met alle risico's vandien.

Meer dan vroeger wordt de journalist dus geconfronteerd met externe factoren die druk uitoefenen op zijn werk. Dit zijn enkele vaststellingen die de rol van de uitgever verduidelijken, zijn overtuiging en zijn belang illustreren om te komen tot de organisatie van een goed werkende journalistieke deontologie en zelfdiscipline.

De juridische materie laat een uiterst complex terrein zien. Het wordt beheerst door een rist wetgevingen en reguleringen : het EVRM, de grondwet, het burgerlijk wetboek (artikel 1382), het strafwetboek, de verschillende internationale en nationale deontologische codes, de ethische beginselen. De combinatie van al deze regels maakt de materie dermate complex dat zelfs specialisten niet steeds eenduidige antwoorden kunnen formuleren op concrete vragen.

Daarnaast is er een weliswaar rijke en in haar principes duidelijke jurisprudentie en doctrine voorhanden, maar de toepassing van de principes op de praktijk vereist naast een zeer geoefend inzicht ook veel oefening in het aanbrengen van door de rechtspraak aanvaarde nuances. Die oefening vereist een doorgedreven professionaliteit, en die ontbreekt vaak op het terrein. Een terreinverkenning

laat zien dat vrijwel iedereen die in de sector actief is, vragende partij voor oplossingen is en in de feiten ook concreet met de zaak begaan is.

Wat gebeurt er op het terrein? Er is op dit ogenblik geen verplichte beroepsopleiding voorzien voor journalisten. Wellicht is dit een logisch gevolg van het principe van de vrije meningsuiting dat elke regulering terzake als een mogelijke aanslag op die vrijheid ervaart. Het is de vraag of dit zo mag blijven. De enige opleidingsvereiste om de wettelijke erkenning van beroepsjournalist te verkrijgen, is het doorlopen van een stage. Doch bij nader toezien blijkt de invulling van deze stage overgelaten te worden aan de goodwill van de redacties en de uitgevers.

Na de erkenning als beroepsjournalist is er tijdens de loopbaan van de journalist niet in een georganiseerde bijscholing voorzien, noch in algemene of specifiek deontologische scholing. Dit wordt overgelaten aan de goodwill van redacties en uitgevers. Een aantal uitgevers dat daarover bezorgd is, voorziet dan ook in interne opleiding, en nog anderen gaan zelfs zover dat zij de redacties op hun vraag bijstaan in moeilijke dossiers. Ook het ontwerpen van of werken aan een algemene deontologische code is onbestaande. Alles wat bestaat, berust op beperkte en vrijwillige initiatieven binnen de bedrijven. Het is duidelijk dat alles wat op het terrein gebeurt op puur voluntarisme berust, en zeer versnipperd, zeer verschillend van niveau, niet-continu en vooral weinig preventief gericht is.

Wat kunnen we doen? Er kan iets worden ondernomen inzake de beroepsopleiding. Lapidair kan worden vastgesteld dat voor het beroep met de meest delicate maatschappelijke impact – het journalistiek omgaan met de eer, reputatie en morele integriteit van de burger – helemaal geen verplichte voorafgaande opleiding bestaat, in tegenstelling tot andere beroepen – zoals piloot – waarbij wel degelijk de strengste eisen worden gesteld aan vooropleiding, opleiding en bijscholing, omdat men daar omgaat met de menselijke integriteit.

Het is duidelijk dat de schrik voor preventieve censuur heeft geleid tot een totale afwezigheid van ruim georganiseerde en verplichte voorafgaande beroepsopleiding. Typerend is wellicht dat de enige goed georganiseerde opleidingen voor journalistiek in de Angelsaksische landen te vinden zijn, waar men traditioneel veel minder sterk vasthoudt aan de onaantastbaarheid van auteursrechtelijke beginselen. Een gedegen voorafgaande beroepsopleiding is het instrument bij uitstek van een goede deontologie. De in België bestaande opleidingen

zijn ongetwijfeld degelijk, maar niet verplicht. Dit kan niet langer, vooral omwille van de grote complexiteit van de materie en het groot aantal grondrechten dat bij het beoefenen van de journalistiek op het spel staat.

De journalistieke deontologie zit dus vervat in een groot aantal internationale en nationale wetten en reglementen, naast deontologische codes en ethische beginselen. Een eenvoudige lectuur van dit areaal laat onmiddellijk toe te besluiten dat niemand deze materie kan beheersen zonder ernstige vorm van onderwijs.

Daarnaast wordt journalistiek bedreven op het kruispunt van een groot aantal grondrechten. Voor de burger komen soms het recht op informatie, recht op vrije meningsuiting, recht op privacy, recht op vermoeden van onschuld, recht op een eerlijk proces, en het recht op eer en goede naam met elkaar in conflict. Goede journalistiek bestaat er dan in al deze rechten evenwichtig aan de orde te laten komen. Enkel een goede opleiding, die voorziet in oefening, simulatie en degelijke begeleiding kan dit bewerkstelligen.

Wat de mediawereld aangaat, wordt de vrijheid van de redactie niet alleen voortdurend geconfronteerd met de communicatiedruk, maar ook met de eisen van profilering, van beschikbare middelen, van commerciële haalbaarheid, enzovoort. Het is dus zaak van de journalist dat hem wordt aangeleerd een correcte deontologische houding te verwerven ten overstaan van alle vormen van externe druk. De uitgever meent dan ook dat ernstig professioneel onderwijs niet alleen noodzakelijk is, maar dat dit eveneens een onmisbare schakel is in het bewerkstelligen van een degelijke deontologie.

De complexiteit van de materie vereist dat de opleiding niet beperkt blijft tot een voorafgaande beroepsopleiding. Bijscholing en aanpassing van de beginselen aan de ontwikkelingen in de maatschappij en het medialandschap zijn even essentieel. Daarnaast is er ook de nood van journalisten om, in concrete delicate dossiers, begeleid te worden. Zo kan men de risico's op fouten en vergissingen beperken. Deze zeer delicate taak kan worden opgenomen in het actieterrein van een toekomstig deontologisch orgaan.

De idee van persvrijheid en het mijden van censuur is het best gediend met een ernstige en strikte zelfregulering. Iedere overheidsinmenging houdt intrinsiek het gevaar in op censuur, hoe gering ook. Sommige uitgevers zijn zelfs van oordeel dat om die reden deontologie enkel binnen de bedrijven

georganiseerd en gesanctioneerd kan worden. Anderen, waaronder wijzelf, menen dat deze zelfregulering concreet vorm moet krijgen in een onafhankelijk orgaan, waarin de maatschappij goed is vertegenwoordigd. Is dit niet de reden waarom onze voorouders destijds ervoor opteerden de persvrijheid enkel te laten beoordelen door een jury ? Al te vaak wordt de burger buitenspel gezet en wordt deontologie beschouwd als een onderonsje van journalisten, eventueel met uitgevers en hoogstens versterkt met een jurist of magistraat.

Wij menen dat een deontologisch orgaan een reflectie moet zijn van de maatschappij in haar geheel. Dit orgaan moet bovendien gemakkelijk aanspreekbaar zijn voor elke burger, en een minimum aan procedurele vereisten opleggen. Wel leert de ervaring met de huidige wetgeving over het recht van antwoord dat de vereiste van een aantoonbaar belang noodzakelijk is om oneigenlijke inmenging te vermijden. Daarnaast zou dit orgaan ook ambts-halve kunnen optreden. En zoals hoger geschetst kan een taak van begeleiding preventief zeer nuttig blijken. Geloofwaardigheid en transparantie moeten de leidmotieven zijn van het deontologisch orgaan. De procedures moeten ernstig zijn, de vakbekwaamheid moet van hoog niveau zijn en de academische inbreng is essentieel. De aanwezigheid van een magistraat kan de geloofwaardigheid alleen maar verhogen.

In elk geval zijn wij van mening dat, indien een extern orgaan beoordelingsbevoegdheid krijgt, deze beoordeling moet bestaan in een gediversifieerd en gradueel opgebouwd gamma van genuanceerde sancties, die rekening houden met de vaak zeer moeilijke opdracht en werkomstandigheden van de journalisten. Moeten zeer ernstige overtredingen kunnen leiden tot tijdelijke of definitieve intrekking van de journalistenkaart ? De bevoegdheid moet beperkt blijven tot interne sanctionering, wil het deontologisch orgaan geen pseudo-rechtbank worden. De rol en bevoegdheid van de rechtbanken moet uiteraard onverminderd blijven gelden.

Hoever staat het overleg ? Het senaatscolloquium van 1998 is niet zonder vrucht gebleven. Men is toen volledig afgestapt van de idee van wettelijke regeling van de deontologie. In hoeverre moet de overheid zich onthouden van stimulerend optreden ? Talrijke initiatieven zijn sindsdien ondernomen, zowel politiek, academisch als professioneel. Over de noodzaak van een betere organisatie van de deontologie bestaat een ruime consensus. De uitgevers kunnen zichzelf terugvinden in

deze voorstellen, die vaak enkel nog nuanceringen behoeven en snel verwezenlijkt kunnen worden. De nog te bereiken consensus beperkt zich tot volgende opties.

Onlangs heeft de studie van professor Voorhoof geleid tot een parlementair initiatief van senator De Clerck voor de oprichting van een Raad voor de Journalistiek. Overblijvende punten van bespreking zijn onder meer : zelfregulering versus overheidsinitiatief. In Vlaanderen bestaat een vrij algemene consensus over een maximale zelfregulering, en een minimale inbreng van de gestelde machten. In dezelfde lijn vragen sommigen zich zelfs af of een wetgevend initiatief wel zinvol is. In Wallonië denkt men daar blijkbaar anders over.

Over de structuur van het deontologisch orgaan valt nog een en ander te zeggen. Aangezien bepaalde materies federale bevoegdheid zijn en andere tot de bevoegdheid van de gemeenschappen behoren, moet worden gekozen voor een structuur die bevoegdheid voor de gehele materie toelaat.

Hoe staat het met de vertegenwoordiging van de burger ? De meeste voorstellen beperken de inbreng van externen tot één magistraat en de academische wereld. Anderen pleiten de concrete vertegenwoordiging van de burger. Ik pleit voor een brede samenstelling. Waar een consensus bestaat om het deontologisch orgaan als klachtinstantie in te richten, pleiten anderen ervoor om dit orgaan ook de bevoegdheid te geven om adviserend op te treden ten aanzien van de journalist die in een bepaald dossier, preventief, om advies vraagt.

Omtrent de eventuele beroepsinstantie voorzien de meeste voorstellen in uitspraak in eerste en laatste aanleg. Anderen pleiten voor een mogelijk hoger beroep. Ook over de inrichting en samenstelling, evenals de verhouding tot de rechterlijke macht, werd nog niets geconcludeerd.

Een ander thema is de koppeling van uitspraken aan behoud of verlies van de perskaart. Vrij algemeen wordt gepleit voor een aanpassing van de wet van 1963 op de erkenning van de beroepsjournalist. Een aantal voorstellen voorzien in de bevoegdheid van het deontologisch orgaan, en eventueel van de rechtbanken, om de intrekking van de perskaart te bevelen of te adviseren in geval van ernstige overtreding van de deontologie.

Hoe moet de verhouding met de rechterlijke macht eruit zien, en dient het deontologisch orgaan zijn

werkzaamheden op te schorten in geval van rechterlijke tussenkomst ?

De uitgevers hebben er net voor gepleit om de financiering binnen de sector te houden. Wellicht is dat de beste oplossing.

In de voorbije maanden werd ook nagedacht over een beroepsopleiding, wat onder meer geleid heeft tot de studie van de heer Van de Voorde. De meeste voorstellen hebben het over een postuniversitaire opleiding. Anderen pleiten voor een meer gestratificeerde opleiding, naar analogie van andere beroepsopleidingen, met verschillende niveaus. Waar de meeste voorstellen het niet hebben over een vervolgopleiding stellen andere zichzelf de vraag of dit toch niet moet worden georganiseerd om alle maatschappelijke evoluties te volgen. Het pleidooi voor een aanpassing van de wet van 1963 op de erkenning van beroepsjournalist, omvat de vraag van velen om de erkenning afhankelijk te maken van een met vrucht gevolgde verplichte voorafgaande opleiding. De financiering blijft een open vraag. Samenwerking met de overheid lijkt me aangewezen.

Over beide kwesties, opleiding en deontologisch toezicht, heeft ook de Vlaamse Vereniging van Beroepsjournalisten haar mening op papier gezet, en recent werd daarover overleg met de uitgevers opgestart. Zoals aangegeven kunnen de uitgevers zichzelf goed terugvinden in deze voorstellen, die echter dispaaraat zijn en naar hun oordeel dus best als één geheel worden behandeld. Zij stellen daarom voor de voorstellen te bundelen en het overleg op één forum te brengen om het deontologisch vraagstuk als geheel te behandelen in al zijn facetten, zowel preventief als curatief. Het is ook wenselijk dat de federale en regionale initiatieven elkaar niet doorkruisen, doch integendeel gestroomlijnd worden.

7. Vragen van de commissieleden aan de heren Peter Baert, Rik de Nolf en Wim Criel, met antwoorden van de sprekers

De heer Marino Keulen : Ik wou graag de mening horen van het panel over twee fundamentele zaken. Eén, er blijft een grote discrepantie bestaan tussen de technologische vernieuwing, gsm's, straalverbinding, enzovoort, en de inhoudelijke opleiding of vorming.

Een tweede thema hangt ook samen met kwaliteit en deontologie, namelijk het fenomeen van de valse zelfstandigen bij kranten en televisie. Het

gaat om mensen die vast deel uitmaken van de redactie en eigenlijk loontrekker zijn, maar het statuut van zelfstandige krijgen om kostenbesparende redenen. De betrokkenen zitten in een zwak statuut, hebben het financieel niet breed en zijn afhankelijk van de baas.

De heer Peter Baert : De RUG heeft intern de situatie van de schijnzelfstandigen aangepakt. Jaarlijks worden enkele van hen overgeheveld naar een vast statuut. Het was financieel niet haalbaar om dat in één keer uit te voeren. Over x-aantal jaren is dat fenomeen bij ons van de baan.

Vanaf september dit jaar, ik geef u een primeur, organiseren we een wekelijkse opleidingsronde, in de eerste plaats voor nieuwe, jonge werknemers. Wat kan men schrijven, hoe en waarom ? Welke onderwerpen kunnen en welke niet ? Als dat goed loopt, gaan we misschien over tot de wekelijkse bijscholing en ervaringsuitwisseling van al meer gevorderde werknemers.

De heer Rik De Nolf : Die valse zelfstandigen zitten volgens mij vooral in de krantenwereld. Bij ons heeft niemand een zelfstandig statuut.

Er is duidelijk nood aan bijkomende opleiding in de mediawereld. De Vlaamse pershuizen zijn actief op dit vlak. De Persgroep zal binnenkort de Persgroep Academie openen waar jonge recruten een jaarprogramma kunnen volgen. Bij ons was er vooral nood aan verjonging. Er is zeer weinig personeelsverloop. We werken nog met dezelfde mensen als bij het begin. Velen van hen geven les in het postuniversitaire onderwijs. De nieuwe werknemers worden opgevangen door de assistent hoofdredactie, misschien kan dat nog verbeteren. In de loop van 1999 hebben we veel nieuwe jonge mensen aangeworven. Ze krijgen een echte opleiding, een stage in eigen huis.

De heer Wim Criel : Een van de tekorten is dat er geen handboek voor journalisten bestaat. Iedere uitgever wil inspanningen leveren, maar het terrein is zo complex en breed. Dat maakt het niet eenvoudig.

De heer Carl Decaluwe : Hoe wordt het protocol tussen de geschreven pers en de Vlaamse overheid, en vooral het hoofdstuk over opleiding, geëvalueerd ? Is dat voldoende ? Zijn de voorwaarden te stringent ? De werkdruk neemt toe, er is te weinig tijd om informatie twee, drie keer te checken. Werkt dat de onzorgvuldigheid niet in de hand ? Moet het protocol in die zin worden aangepast ?

De heer Peter Baert : De toenemende werkdruk heerst niet alleen bij ons, dat is een algemeen maatschappelijk probleem. Journalisten kampen daar extra mee omdat informatie en nieuws een steeds sneller, korter leven leiden. We zitten in een leerfase, we kunnen nog geen conclusies trekken. De kwaliteit lijdt er inderdaad onder. De Angelsaksische journalistiek benadert kwaliteitsverlies op een totaal andere manier. Zij 'hermaken' het tot nieuws. Wat is er misgelopen, hoe en waar en waarom ? Ze maken van een negatief aspect een opportuniteit.

De heer Rik De Nolf : Het grote voordeel van het protocol is het bestaan van een gestructureerd overleg. Men is er nog niet in geslaagd om de regels voor een opleiding vast te leggen. Het protocol voorziet wel in communicatie via de media. Daar zijn bedragen op geplakt en die liggen volgens ons te laag. Ik verkies een protocol waarin de overheid zegt dat ze de kranten of weekbladen niet zal subsidiëren en waarin de uitgevers duidelijk maken dat ze onafhankelijkheid verkiezen boven subsidies. Er moet wel worden afgesproken dat de overheid meer zal communiceren met de burger. We staan op dat punt, in vergelijking met het buitenland, nog in de kinderschoenen, en daar mogen we geen cijfers aan koppelen.

Vlaanderen heeft alles in huis om een mooie degelijke opleiding te ontwikkelen. Dat moet worden aangepakt.

De heer Carl Decaluwe : Leidt de hoge werkdruk niet tot een vermindering van specialisatie ? Vroeger kon men op één thema de naam van één journalist plakken. Nu moet een journalist op één dag twee of drie verschillende gebeurtenissen verslaan.

De communicatie van de overheid met de burger houdt wel een indirecte subsidiëring in. Hoe kan de Vlaamse overheid zeker zijn dat haar geld goed wordt besteed ? Moeten de redacties niet beter worden bemand ?

De heer Peter Baert : Kwaliteit en kwantiteit van een redactie staan niet altijd synoniem. De specialisatie heeft een hele evolutie doorgemaakt, van heel fel gespecialiseerde naar allround journalisten en uitgeverijen. Hoe zijn de media zich nu aan het heroriënteren ? Vroeger bracht een krant een brede informatiestroom aan haar lezers. Als die stroom wordt versmald en verdiept, loop het economisch niet zoals het moet. Men heeft te weinig pagina's, te weinig tijd. Moet de krant een breed medium worden ? Moet ze populistisch worden of elitair ? Dit is een complex proces.

De heer Rik De Nolf : Ik ga daar volledig mee akkoord. Er zijn ontzettend veel soorten kranten en weekbladen : populaire bladen, financieel-economische kranten, kwaliteitskranten. De werkdruk verschilt naargelang het type blad of krant. Het fenomeen werkdruk is in onze weekbladredacties niet echt aan de orde. Door de recente uitbreiding met nieuwe krachten zijn bepaalde redacties zelfs overbemand.

De huidige indirecte subsidiëring door de overheidscommunicatie via de pers is niet meer dan peanuts. In de Nederlandse kranten komt alleen al een kwart van de personeelsadvertenties van de overheid. Pas sinds enkele maanden worden ook bij ons de openstaande overheidsfuncties via de kranten bekendgemaakt. Dat heeft totaal niets met subsidiëring te maken, maar veeleer met een aanbod van de uitgevers om een efficiënt instrument te gebruiken. De overheid moet communiceren over alle actuele thema's en dit op een transparante manier.

De heer Tuur Van Wallendael : De heer Van de Voorde heeft gekozen voor het model Rotterdam : een postuniversitaire opleiding. De universitaire deskundigen vinden dat de opleiding aan de universiteit thuishoort. Anderen pleiten voor een hogeschoolopleiding. Wat denkt u daarvan ?

De heer Rik De Nolf : Een specifieke opleiding lijkt me een aantrekkelijk idee, en zou bij de jeugd een fantastisch succes kennen. Een postuniversitaire opleiding lijkt me evenzeer valabel, en moet worden verplicht naargelang het soort journalistiek dat men wil bedrijven. Het vormingsinstituut in Roeselare heeft een fantastische degelijke beroepsopleiding. Het hoeft niet noodzakelijk een universitaire opleiding te zijn.

De heer Wim Criel : Volgens mij moet er een gestratificeerde opleiding komen. Niet elke vorm van journalistiek veronderstelt een universitaire opleiding.

8. Uiteenzetting door de heren Luc Standaert, Eric Pattyn en Alain Vanbuyten

De voorzitter : Mag ik dan nu de journalisten uitnodigen : de heer Standaert, voorzitter van de AVBB, de heer Pattyn, lid van het VJPP, en de heer Vanbuyten, lid van de raad van bestuur van het VVJPP.

De heer Luc Standaert : De VVJ of Vlaamse Vereniging voor beroepsJournalisten, is net als haar

Franstalige tegenhanger, de AJP of Association des Journalistes Professionnels, een beroepsvereniging in oprichting. We bestaan twee jaar maar de statuten van de verenigingen zijn nog niet definitief goedgekeurd door de Raad van State. VVJ en AJP zijn ontstaan naast de Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België. De AVBB, de nationale journalistenvereniging, werd twee jaar geleden gedefederaliseerd. VVJ en AJP hebben elk een verkozen bestuur, en vanuit die bestuursraden wordt het bestuur van de AVBB samengesteld, dat vormt dus een confederatie. Het voorzitterschap van de federale koepel wordt bij beurtrol waargenomen door de VVJ- en de AJP-voorzitter.

We zijn een beroepsvereniging, waarbij het gros van de erkende beroepsjournalisten is aangesloten. Het gaat om de schrijvende, de audiovisuele en de elektronische pers, de fotografen en de cameralui. Er zijn momenteel ongeveer 2.400 erkende beroepsjournalisten in Vlaanderen, een kleine 1.900 zijn aangesloten bij de VVJ. Als beroepsvereniging levert de VVJ-AVBB de helft van de leden van de Erkenningscommissie, die de wettelijk beschermde titel van beroepsjournalist toekent. De andere leden worden geleverd door de mediadirecties. Sinds 1974 wordt de AVBB, tegenwoordig de VVJ en de AJP, gesubsidieerd. Oorspronkelijk door de federale overheid, tegenwoordig door de gemeenschappen. Die subsidie was in oorsprong een compensatie voor het afstaan van het oude Pershuis aan de overheid, en is in die 26 jaar met geen frank gestegen, zelfs niet geïndexeerd.

Het verheugt ons dat de commissie voor Cultuur van het Vlaams Parlement een hoorzitting houdt over de deontologie van de media-actoren. Zelf pleiten we al lang voor de verdere uitbouw van een deontologisch instrumentarium, maar we hebben soms de indruk dat weinigen in medialand wakker liggen van deontologieproblemen. De afwezigheid van operationele redactiestatuten op de meeste redacties is een sprekend voorbeeld daarvan. Op dit ogenblik bestaat het instrumentarium uit de 'Verklaring der plichten en rechten van de journalist' van de Internationale Federatie van Journalisten uit 1972, de 'Code van journalistieke beginselen' van BVDU en AVBB uit 1982, en de Raad voor Deontologie van de AVBB. Deze raad is volledig samengesteld uit journalisten-vrijwilligers. Wie zich door een journalistiek werkstuk te kort gedaan voelt, kan klacht indienen bij de Raad voor Deontologie, die dan een advies verstrekt. Hoewel de Raad voor Deontologie in de mediawereld een behoorlijk gezag heeft, zijn er twee belangrijke nadelen aan deze werkwijze.

Op praktisch niveau dreigt de Raad voor Deontologie te bezwijken onder haar relatieve succes. Steeds meer klagers vinden de weg naar de Raad, met steeds uitvoeriger en beter gedocumenteerde dossiers. Vorig jaar behandelde de Raad om en bij 35 dossiers, en daarmee zit hij aan de absolute bovengrens van zijn kunnen. Op dit ogenblik duurt het ongeveer zes maanden voor er over een klacht een advies is uitgesproken. Het valt niet uit te sluiten dat de Raad voor Deontologie binnenkort de handdoek in de ring moet gooien.

Op institutioneel vlak is de Raad voor Deontologie alleen een zaak van de journalisten, wat betekent dat de hele deontologische klus wordt opgeknapt door slechts één van de media-actoren. Voor wie niet tevreden is met het advies van de Raad voor Deontologie, of niet de moeite neemt het te vragen, is er de gerechtelijke weg. We kennen de evolutie die daar aan de gang is. Steeds vaker worden journalisten door burgerlijke rechtbanken veroordeeld tot steeds grotere schadevergoedingen, waarbij het ook een trend wordt om de uitgever steeds uitdrukkelijker buiten schot te laten.

We kunnen ons moeilijk van de indruk ontdoen dat men, als de zaken fout lopen, de journalist laat stikken met zijn deontologie. En dat, terwijl journalistiek meer dan ooit teamwork is. Voor de audiovisuele pers hoeft dat geen betoog, maar ook in de geschreven pers heeft de man of vrouw wiens naam toevallig onder het artikel staat, een steeds kleiner deel van de eindverantwoordelijkheid. Zelfs als we ervan uitgaan dat diegene die het artikel geschreven heeft ook het nieuws zelf heeft aangebracht, spelen eindredacteurs, redactiechefs, hoofdredacties en zelfs lay-outmakers een determinerende rol. Wie bepaalt bijvoorbeeld waar een artikel in de krant verschijnt, en met name of het op de frontpagina komt? Als het op de frontpagina komt, moet het doorgaans beknopter en dus met minder nuances herschreven worden, en het krijgt een kernachtige titel, die tot lezen aanspoort. En wat doe je met de nuances als de lay-out-verantwoordelijke je meedeelt dat de titel tien tekens mag tellen? Wie bepaalt trouwens welk soort krant, welk soort weekblad, welk soort nieuwsprogramma er wordt gemaakt? Of het accent gelegd wordt op politieke verslaggeving, of op gerechtsjournalistiek? Op analyse en beschouwing, of op emoties? Om kort te gaan, als journalisten hebben we de indruk dat er tegenwoordig zoets bestaat als mediadeontologie of pers-deontologie, een begrip dat ruimer is dan journalistieke deontologie, en waar ook meer partijen in spelen dan alleen journalisten. En we zouden graag zien dat ook die andere betrokkenen hun verantwoordelijkheid opnemen.

Zoals ik al eerder zei : we zijn al lang bezig met deontologie. En we hebben dan ook een zeer concreet voorstel. Dat omvat twee delen : opleiding en een Raad voor Mediadeontologie.

Ons belangrijkste uitgangspunt daarbij is dat deontologie niet begint als het fout loopt, maar bij het begin, bij de aanvang van de job. We hebben het niet over de vraag of journalisten allemaal universitaires moeten zijn. Dat zijn ze niet, en dat is ook niet essentieel. We hebben het nog minder over de ideeën van sommigen om de titel van journalist te koppelen aan één bepaalde opleiding, want dat botst uiteindelijk met de persvrijheid. Als we echt garanties willen dat elke journalist een bepaalde journalistieke basisvorming krijgt, dan is de meest sluitende manier dat die vorming gebeurt op het ogenblik dat de betrokkene al werkt als journalist. De wet van 1963 geeft ons daarvoor het perfecte instrument : de journalistieke stage. Iemand kan immers maar erkend worden als beroepsjournalist na twee jaar 'journalistieke stage'. Wat houdt die stage in, zult u vragen. Momenteel is dat niet echt veel.

Wat ligt er meer voor de hand dan die journalistieke stage in te vullen ? Niet dat dit gedurende elke minuut van die twee jaar moet gebeuren, er zijn diverse mogelijkheden. Men zou tussen de persondernemingen een circuit kunnen opzetten, zodat elke stagiair in de loop van die twee jaar enkele maanden echt stage loopt op een krantenredactie, een radioredactie, een tv-redactie, een algemene redactie, een sportredactie, enzovoort. Daarnaast zou men een minimaal pakket aan theoretische vorming kunnen samenstellen, met onder meer deontologie, instellingen, werking van het gerecht,... Voor de financiering van een stagesysteem verwijs ik graag naar het protocolakkoord dat een vorige Vlaamse regering een tiental jaar geleden afsloot met de Vlaamse dagbladpers. Dat akkoord voorzag jaarlijks in 30 miljoen frank voor opleidingsinitiatieven. Ik heb me laten vertellen dat die 30 miljoen frank jaarlijks terugvloeide naar de schatkist, omdat er geen voorstellen waren. Ons systeem zou echt niet veel kosten. Het zou enkel inhouden dat het loon van de stagiair-journalist door de overheid wordt betaald wanneer hij niet beschikbaar is voor zijn redactie. Voor de organisatie en begeleiding van de stages bevelen we het bestaande Instituut voor Journalistiek aan. Dat kan worden uitgebouwd tot een advies- en documentatiecentrum, hetgeen tot nog toe onbestaande is in Vlaanderen. Het systeem kan worden uitgebreid tot vormingspakketten voor persmedewerkers, momenteel is dat één en al versnippering. Men kan

daarvoor samenwerken met bijvoorbeeld het VIZO.

Het tweede deel van ons voorstel gaat over de Raad voor Mediadeontologie. Wij kiezen voor een systeem van zelfregulering, zonder wettelijke of decretale tussenkomst, om twee redenen.

Ten eerste blijven we ervan uitgaan dat de media-actoren zelf het best geplaatst zijn om te oordelen over hun eigen deontologie. Er is echter ook een praktische reden. Uiteraard moet het de bedoeling zijn dat de raad kan optreden zowel voor de geschreven pers als voor de audiovisuele media, maar de bevoegdheden liggen verspreid over het federale niveau en de gemeenschappen. De wet kan de audiovisuele media niet reguleren ; het decreet kan de geschreven media niet reguleren.

Hiermee is ook meteen gezegd dat wij van de VVJ, samen met onze Franstalige collega's van de AJP, principieel opteren voor één raad voor deontologie voor het hele land. Ik gebruik doelbewust niet de term 'federale raad'. Het is de bedoeling om te voorkomen dat de mediadeontologie in noord en zuid verder uit elkaar groeit. Daarnaast is er ook het feit dat men vanuit een klantgericht standpunt moet vertrekken. De burger zou met al zijn klachten over de media op één adres terecht moeten kunnen, al kan die raad natuurlijk verscheidene kamers hebben.

Wie moet er in die raad zitting hebben ? Wij zien vier partners : de journalisten, de hoofdredacteurs – die steeds duidelijker een middenpositie innemen tussen redactie en uitgever -, de mediadirecties zelf en de 'samenleving'. Onzes inziens wordt die samenleving op de meest representatieve wijze vertegenwoordigd door de politiek. Vanuit dit eigenste huis, het Vlaams Parlement, heeft men ons de zeer interessante suggestie gedaan om de parlementen van het land als partner te betrekken bij de 'inrichtende macht' van een raad voor deontologie. We gaan er wel van uit dat de politieke overheid zich in de raad zelf laat vertegenwoordigen door mediadeskundigen.

Welke sancties kan die raad uitspreken ? Ik heb hier horen zeggen dat de wet van 1963 op de erkenning van de titel van beroepsjournalist in elk geval toch moet worden herzien. Op dit ogenblik zegt die wet het volgende : als men in de journalistiek zijn hoofdinkomen heeft en men dat kan aantonen, dan kan men erkend worden. Velen pleiten voor meer inhoudelijke criteria. Mensen die de voorbereidende werken van de wet van 1963 hebben gelezen, zeggen dat men dat toen ook al heeft

geprobeerd, maar dat men het uiteindelijk toch maar zo heeft gelaten. Het is immers niet evident om inhoudelijke criteria op te leggen. Wat dus de sancties betreft die de raad kan opleggen in een systeem van zelfregulering, daarover hebben we het ooit al gehad met de mediadirecties. Zij erkennen dat de publicatie van een advies de meest voor de hand liggende sanctie is. Dat is tot nu toe één keer gebeurd – ere wie ere toekomt – door De Morgen.

Hoe de nieuwe raad voor deontologie precies kan worden gefinancierd, daar zijn we nog niet uit. Vanuit onze ervaring met onze eigen raad voor deontologie weten we wel dat het essentieel is dat de raad een permanent secretariaat krijgt, waar de dossiers door juristen worden voorbereid. Die kunnen dan als filter werken, om ridicule klachten snel op te lossen vooraleer er een echte, formele klacht wordt ingediend. Op die manier dient de raad zich enkel uit te spreken over serieuze klachten en problemen.

Ik heb de uitgevers hier horen pleiten voor een systeem waarin de financiering volledig door de sector zelf wordt gedragen. Dat is misschien wel een zeer goed idee, maar we hebben het geld daar niet voor.

De heer Alain Vanbuyten : Ik sluit me aan bij wat de heer Standaert heeft gezegd. Wij vertegenwoordigen de vereniging van de journalisten van de periodieke pers (VJPP). Op dit moment hebben we 949 leden, waarvan 508 Nederlandstalige. Wij werken ook met een gedefederaliseerde structuur, met zeven beheerders van elke taalrol en twee nationale voorzitters.

Ik zal nu geen apart standpunt innemen. Er zijn momenteel verregaande gesprekken aan de gang om tot een nauwere samenwerking te komen met de dagbladpers, dus met de AVBB. Onze voorzitter zegt daarover : 'Vermits de belangen van de verschillende persverenigingen almaar nauwer aansluiten, moeten we er rekening mee houden dat onze vereniging van journalisten van de periodieke pers een sectie zal worden van de AVBB.' Hij ziet dat in verschillende fasen verlopen. Dat heeft te maken met dezelfde erkenningsprocedures en met dezelfde deontologische aanpak. Daarom zal ik hier nu geen verschillend standpunt innemen.

Als u toch iets over ons standpunt wilt horen, kan ik een artikel citeren waarin een van onze bestuursleden onder de titel 'Welke deontologie voor welke pers' onder meer zegt : 'Het is duidelijk dat ten aanzien van principekwesties het aandeel van een uit het beroep gesproten, neutraal organisme

de beste oplossing vormt om waar nodig op te treden.'

Voor het overige onderschrijf ik de stellingen van mijn collega.

De heer Eric Pattyn : Als vereniging voor Vlaamse journalisten van de periodieke pers sluiten we ons aan bij wat al de eminente sprekers hebben gezegd. Ik wil er wel op wijzen dat er tot nu toe enkel is gesproken over die paar duizend beroepsjournalisten. Daarnaast zijn er echter duizenden persmedewerkers. Geen enkel dagblad kan zonder die losse medewerkers verschijnen. Daarnaast is er ook nog de gespecialiseerde pers. Al die mensen hebben geen enkele houvast, behalve de mensen die als losse medewerker de regionale berichten brengen voor kranten. Die kunnen immers terugvallen op die kranten. De VVJPP stelt zich tot doel ook die collega's van de gespecialiseerde vakpers op een of andere manier een houvast te bieden. De bestaande codes moeten dringend worden geactualiseerd.

9. Vragen van de commissieleden aan de heren Luc Standaert, Alain Vanbuyten en Eric Pattyn, met antwoorden van de sprekers

Mevrouw Mieke Van Hecke : Ik heb het onbehaaglijke gevoel dat men de discussie over deontologie, ook bij zelfregulering, te zeer verengt tot het aspect klachten. Voor een goed werkende Raad voor Mediadeontologie moet zelfregulering ook inhouden dat men zelfstandig optreedt tegen bepaalde inbreuken. Op die manier kan men aan de sector het signaal geven dat deze gezond moet blijven op deontologisch vlak. Deontologie zit immers net nog iets vóór de fout.

Dat is meteen ook een oplossing voor de combinatie met de rechterlijke macht. Ik ben immers tegen sanctioneringsmogelijkheden vanuit die deontologische raad. Dat recht moet voorbehouden blijven aan de rechters. Om te weten of er sprake is van een overtreding van de deontologische code kan men het advies van de raad als uitgangspunt gebruiken om de juridische gevolgen te bepalen : veroordelingen, schadevergoedingen, enzovoort.

De bewaking van de algemene deontologie zou men ook zelf moeten kunnen opnemen. Dat zou dan meteen ook een oplossing zijn voor losse medewerkers. Dit heeft uiteraard te maken met attitudes in plaats van met regels. Daarom moet het om zelfregulering gaan.

Ik meen begrepen te hebben dat men inderdaad niet geneigd is om in de zin van sancties vanuit die

deontologische raad te evolueren. Sancties zijn trouwens beperkt. Als ze niet beperkt zijn, gaat men te ver.

Ik kom nu bij mijn tweede opmerking. Een nationale deontologische raad zoals u vooropstelt, vind ik als uitgangspunt misschien wel aanvaardbaar, maar de realiteit zal uitwijzen dat dit niet kan. U moet terzake gewoon maar eens de arresten van het Hof van Cassatie lezen. Deontologie is attitude, en dus gebonden aan cultuur. Ik vermoed dat men dus toch wel naar twee vormen van rechtspraak zal gaan, die gedragen zijn door de twee gemeenschappen. Dat is in ieder geval mijn juridische ervaring met unitaire rechtscolleges met aparte kamers.

De heer Jo Vermeulen : Mijnheer Standaert, u bent blijkbaar geen voorstander van een voorafgaande opleiding. Welke argumenten hebt u daarvoor ?

Wat de algemene deontologie betreft, hebben we vanmorgen al een aantal criteria gekregen waaraan de deontologie van een artikel moet beantwoorden : volledigheid, verstaanbaarheid, objectiviteit, waarheidsgetrouwheid, enzovoort. Er werd ook voortdurend een onderscheid gemaakt tussen feiten en opinievorming. Bestaat er dan eigenlijk ook een deontologie daaromtrent ?

De heer André Denys : De heer Neels heeft deze morgen gezegd dat deontologie komt voor iedere juridische stap. In dat verband heb ik twee opmerkingen. Mijn eerste opmerking is de volgende. Dikwijls is er een conflict tussen enerzijds het fundamentele recht van de persvrijheid en anderzijds de eventuele schade die particulieren kunnen onderkennen door berichten in de pers.

In de huidige voorstellen voor de Raad voor Mediadeontologie lijken die particulieren niet echt goed verdedigd te worden. Een particulier kan misschien wel naar de rechtbank trekken om genoegdoening te eisen, maar het uitgangspunt is toch dat de deontologie vóór eventuele juridische stappen komt. De particulier kan ook een recht op antwoord eisen, maar dat weegt nogal licht.

Daarom heb ik het volgende voorstel. Zou die raad – of eventueel dat instituut – ook niet moeten functioneren als een soort van ombudsdienst in twee richtingen ? De particulieren die het slachtoffer zijn van een bepaalde berichtgeving, zouden dus ook een zekere inbreng moeten kunnen hebben in die raad. In zijn werking moet de raad daar dus op afgestemd zijn.

Een tweede opmerking heeft te maken met de bevoegdheden. We moeten daar genuanceerd over nadenken. Naar aanleiding van het voorstel van decreet met betrekking tot de vrije nieuwsgaring, is er een advies gekomen van de Raad van State waarin zeer verregaande bevoegdheden werden toegewezen aan de gemeenschappen inzake alles wat media betrof. Dat gebeurde in het kader van de impliciete bevoegdheden, en trouwens mede op uitspraak van het Arbitragehof.

Ik zou dus zeker niet zomaar stellen dat we niet over de vereiste bevoegdheden beschikken. Misschien beschikken we wel over die bevoegdheden. Is het dan niet efficiënter om dit te organiseren op het niveau van de gemeenschappen ? U vraagt immers ook ondersteuning voor de opleiding. Dat is hoe dan ook een gemeenschapsmaterie.

De heer Tuur Van Wallendael : Ik heb twee vragen en één opmerking. Deze laatste sluit aan bij wat de heer Denys zegt.

Voor deze kwestie zie ook ik niet echt een sterke band met Wallonië.

Volgens u bestaat de mogelijkheid dat de deontologische raad zou verdwijnen. Dat zou een echte ramp zijn. Hopelijk is er dan toch aansluiting met het nieuwe instrument. Kunt u iets meer zeggen over de mogelijkheid dat die raad verdwijnt ? Hoe acuut is dat gevaar ?

Mijn tweede vraag gaat over de financiering van die eventuele nieuwe raad. Wie het betaalt, zet de raad toch enigszins naar zijn hand. Dat kan echt wel een probleem zijn. Wat is uw standpunt daarover ?

De heer Luc Standaert : Het is zeker niet zo dat we de deontologie herleiden tot klachten. Ik heb momenteel zelf een prejudiciële vraag lopen bij de raad voor deontologie, waaruit duidelijk blijkt dat dit veel ruimer gaat dan enkel het behandelen van klachten. Dit gebeurt misschien niet echt vaak, maar het gebeurt wel degelijk.

Verscheidene mensen hebben het gehad over onze keuze voor een nationale deontologische raad. Ze vinden dat dit eigenlijk niet kan of dat dit geen goede manier van werken is. Ik wil erop wijzen dat de huidige deontologische raad wel degelijk zo werkt : Vlamingen en Franstaligen werken samen. Als we dat niet zouden doen, zouden we trouwens ook geen werkbare personeelsformatie hebben. U mag niet vergeten dat dit puur vrijwilligerswerk is. Het wordt dus niet betaald en het is echt zoeken

tot iemand gek genoeg is bevonden om zich daarmee bezig te houden. Als een voorzitter afhaakt, is het telkens weer verschrikkelijk zoeken om een vervanger te vinden.

Daarmee heb ik meteen ook aangegeven waarom de raad dreigt te verdwijnen. Het wordt steeds moeilijker om vrijwilligers te vinden die over de vereiste capaciteiten beschikken. Het aantal klachten neemt toe, en het aantal leden van de raad neemt af. Daarom vragen we een vast secretariaat met bij voorkeur twee juristen : een Nederlandstalige en een Franstalige. Die juristen moeten over een zeer brede bevoegdheid beschikken. Het secretariaat van de deontologische raad kan dan een soort van ombudsdienst worden.

Mijnheer Denys, u stelde een vraag over slachtoffers. Als er werkelijk sprake is van schade, dan is dat een zaak voor de rechtbank. Van de deontologische raad kan het slachtoffer natuurlijk wel de morele voldoening van het gelijk krijgen. Een zwakte van de huidige deontologische raad is wel dat de adviezen op een geanonimiseerde manier moeten worden gepubliceerd. Het gaat dan over 'de heer X' contra 'dagblad Y', enzovoort. Als een nieuwe deontologische raad iets meer gewicht in de schaal zou kunnen werpen en als de media zich ertoe zouden verbinden de adviezen te publiceren, dan zou dat voor het publiek in ieder geval een grotere betekenis hebben.

Het is overdreven om te stellen dat we tegen een voorafgaande opleiding zijn. Het probleem met de verschillende journalistenopleidingen is echter dat daar totaal geen lijn in zit. Sommige zijn goed, maar andere zijn slecht. In de denkrichting van het rapport van de heer Van de Voorde zit er één fundamentele fout : de opleiding is gesitueerd voor de indienstneming, terwijl dat voor ons na de indienstneming zou moeten gebeuren. Andere belangrijke nadelen zijn dat de toegang beperkt is en dat de opleiding niet goedkoop zal zijn. We zijn wel voorstander van een postuniversitair graduaat journalistiek. Dat is dus iets anders. In het algemeen zijn er echter al te veel journalistieke opleidingen. Men moet dringend overleg plegen om een beperkt aantal serieuze opleidingen te organiseren.

Voor ons moet een echte beroepsopleiding na de indiensttreding gebeuren in de vorm van een stage. De wet van 1963 stipuleert dat de journalistieke stage twee jaar duurt. In de loop van die twee jaar kan die opleiding perfect gebeuren. Het hoeft daarom niet de volledige twee jaar in beslag te nemen. In die opleiding zou men ook met verschil-

lende mediavormen geconfronteerd moeten worden, zodat men een goed overzicht krijgt.

De heer Tuur Van Wallendael : Iemand die de middelbare school heeft doorlopen en journalist wil worden, stuur ik momenteel door naar Utrecht. Het moet toch ook bij ons mogelijk zijn om ervoor te zorgen dat die mensen ergens terecht kunnen ?

De heer Luc Standaert : Sommige journalisten raken wel degelijk op hun achttien jaar ergens binnen. Hoe dan ook zijn er momenteel te veel journalistenopleidingen. We moeten het kaf van het koren scheiden. We zijn er wel volstrekt tegen dat zo een opleiding een verplichting zou zijn om journalist te worden. Daarom moet er een minimum aan beroepsopleiding zijn na de aanwerving of na de aanvraag van een stagekaart als zelfstandige.

Mijnheer Van Wallendael, wat de financiering betreft, hebt u een terechte opmerking gemaakt. De uitgevers willen dit samen met ons doen. We hopen dat zij het kunnen betalen. Wij kunnen dat immers niet. Met subsidies zouden we dit uiteraard wel kunnen betalen. We zouden ons in elk geval ongemakkelijk voelen in een structuur met enkel nog de mediadirecties, als deze laatsten alles volledig zouden financieren. Dan opteren we nog eerder voor een tripartite met de overheid erbij, die dan ook nog het geheel zou financieren. Dat is echter evenmin ideaal.

Het verdwijnen van de huidige deontologische raad is inderdaad een spijtige zaak. Ik heb al uitgelegd wat daarvan de oorzaken zijn. Er komen steeds meer klachten en er zijn steeds minder mensen bereid deze taken op te nemen. De termijn loopt nu op tot zes maanden. Als die termijn nog langer oploopt, is het uiteraard niet ernstig meer. De mensen zullen dan sneller naar de rechtbank stappen. Dit probleem kan wel worden opgelost via een vast secretariaat.

De heer André Denys : De belangrijkste reden om het nog federaal te houden, heeft dus te maken met de vereiste personeelsformatie ?

De heer Luc Standaert : Het is ook wel een principiële keuze voor een federale benadering. We werken goed samen met onze Franstalige collega-journalisten. We moeten bijvoorbeeld ook vermijden dat een politicus die hard wordt aangepakt in een Franstalige en een Vlaamse krant, twee verschillende adviezen zou krijgen. Twee deontologische raden kunnen ook aanleiding geven tot communautaire conflicten. Dat moeten we vermijden. Het zal echter niet gemakkelijk zijn om met de twee ge-

meenschappen tot een eenheid te komen, maar de journalisten willen het zeker nog eens proberen.

De heer Vermeulen wilde iets meer weten over deontologie en opiniëring. Het is wel zo dat ik totaal niet ben betrokken bij de werking van de deontologische raad. Voor zover ik weet, kan er ook een klacht worden ingediend wegens een opinie. Bij opinievorming kan de journalist misschien wel iets verder gaan dan in het gewone feitenreelaas. Zo voel ik dat toch aan. Desalniettemin zijn er ook daar natuurlijk grenzen die men niet mag overschrijden. Ik kan u daar voorts echter weinig over zeggen. Daarvoor ken ik het huishoudelijk reglement van de raad voor deontologie niet goed genoeg.

De voorzitter : Ik dank de sprekers voor hun komst.

10. Uiteenzetting door de heer Leo Hellemans

De heer Leo Hellemans : Het is inderdaad zo dat er niet zoveel media zijn die over een redactiestatuut en een deontologische code beschikken. Bij de VRT is dat wel het geval. Ik zal proberen om u daarover nu iets meer uitleg te geven.

De Vlaamse overheid en de Vlaamse Vereniging van Beroepsjournalisten zijn vragende partij voor een wettelijk kader met betrekking tot journalistieke deontologie en de controle erop. Dat is een nobel streven, maar de hamvraag is de haalbaarheid van een regulering voor de hele sector. Daar bestaat immers veel twijfel over, en het is moeilijk om een werkbaar instrumentarium voor alle persorganen en omroepen tot stand te brengen.

Het gaat hier inderdaad om een zeer complexe materie. Daarom heeft de openbare omroep samen met de Vlaamse overheid beslist om niet te wachten. Het is immers helemaal niet gemakkelijk om afspraken te maken voor de hele sector.

Anderhalf jaar geleden werden bij de VRT een deontologische code en een redactiestatuut van kracht. Dit is geen theoretisch, vrijblijvend document : het is ook praktisch en werkbaar. Enerzijds is het een gedragscode voor journalisten, die anderzijds die journalisten ook een praktische bescherming biedt bij de goede uitoefening van het redactionele werk.

Het initiatief is dus een initiatief van de VRT en de Vlaamse overheid. Deontologische code en redactiestatuut komen aan de orde in het maxidecreet

en de beheersovereenkomst. Het maxidecreet van april 1997 bepaalt dat de informatieprogramma's onpartijdig en waarheidsgetrouw moeten zijn. Specifiek voor de VRT-radio- en televisienieuwsdienst moeten de programma's beantwoorden aan de normen van de journalistieke deontologie zoals bepaald in een deontologische code. De nieuwsprogramma's moeten de waarborg genieten van de gangbare redactionele onafhankelijkheid zoals vastgelegd in een redactiestatuut. Het maxidecreet bepaalt verder dat deontologische code en redactiestatuut worden vastgelegd door de gedelegeerd bestuurder, in overleg met de representatieve vakverenigingen.

In juni 1997 werd de beheersovereenkomst afgesloten tussen de VRT en de Vlaamse Gemeenschap. Daarin werd die bepaling van het maxidecreet geconcretiseerd. De gedelegeerd bestuurder kreeg een jaar tijd om code en statuut voor te leggen aan de raad van bestuur. Het redactiestatuut, waarvan de deontologische code deel uitmaakt, moet de redactionele onafhankelijkheid verzekeren.

Voor het opstellen van code en statuut heeft de gedelegeerd bestuurder een ontwerp gemaakt op basis van verschillende teksten, waaronder de voorschriften van de vorige directie, informatie binnen de BRT, maar ook handleidingen en teksten van onder meer BBC en NOS en van de AVBB. Het ontwerp kwam er ook op basis van voorstellen van de hoofdredacteurs. Dit ontwerp werd met vertegenwoordigers van de vakbond en in het bijzijn van de hoofdredacteurs grondig en punt voor punt besproken. De besprekingen verliepen heel constructief, ondanks de moeilijkheden tussen vakbonden en directie over werkreglementen en dergelijke waarvan toen ook sprake was. De tekst werd op vele plaatsen bijgewerkt, veelal in consensus. Precies op tijd, namelijk een jaar na het afsluiten van de beheersovereenkomst, in juli 1998, werd de deontologische code voorgelegd aan de raad van bestuur. In september 1998 werden code en statuut van kracht bij de VRT.

Wat is nu het doel van de deontologische code en het redactiestatuut ? Ik citeerde reeds de bepalingen van het maxidecreet terzake. De beheersovereenkomst eist dat de programma's van de nieuwsdienst moeten beantwoorden aan de strenge kwaliteitsnormen en de geldende normen qua ethiek. Het redactiestatuut moet de redactionele onafhankelijkheid verzekeren. Code en statuut gelden niet voor alle personeelsleden van de VRT, en ook niet voor alle mensen die betrokken zijn bij informatieve programma's : het toepassingsgebied is beperkt

tot de programma's van de radio- en televisie-nieuwsdienst. De code is dus van kracht voor alle journalisten van de nieuwsdienst en voor de hoofd-redacteurs. Voor hen geldt ook de bescherming van het redactiestatuut. Dit geldt ook voor journalistieke medewerkers in ondersteunende functies, zoals research en vormgeving. Regisseurs ressorteren dus ook onder code en statuut. Voor andere makers, ook van informatieve programma's, zijn code en statuut niet van toepassing. Voor alle andere informatieprogramma's gelden wel de algemene wettelijke bepalingen inzake onpartijdigheid en waarheidsgetrouwheid van het maxidecreet. Code en statuut horen onafscheidelijk bij elkaar en zijn ook vervat in één document. De bescherming in een statuut is dus maar mogelijk als de regels van de code worden nageleefd.

Het redactiestatuut zorgt voor de redactionele onafhankelijkheid ten overstaan van interne en/of externe druk. Het statuut is kort en krachtig. Op nauwelijks één bladzijde wordt de autonomie van de journalisten vastgelegd en de bescherming tegen interne of externe druk gewaarborgd. Er staat in dat de redactie onafhankelijk van commerciële, politieke, particuliere en groepsbelangen opereert. De autonomie van de nieuwsdienst, onder de verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur, wordt gewaarborgd. Dat betekent onder meer dat de nieuwsdienst onafhankelijk beslist over de keuze en de verwerking van de onderwerpen, de samenstelling van de nieuwsuitzendingen en de taakverdeling binnen de redactie. De redactie, onder leiding van de hoofdredacteur, bepaalt dus zelf wie er eindredacteur is, wie presenteert, wie de politieke verslaggeving in handen neemt. Elke vorm van interne en externe druk wordt geweerd. De hoofdredacteur wordt verwittigd, bijvoorbeeld door journalisten, als er interne of externe druk wordt uitgeoefend. De hoofdredacteur kan zich eventueel wenden tot de gedelegeerd bestuurder, die indien nodig in naam van de VRT de druk zal afkeuren, al dan niet publiek. Een journalist van de nieuwsdienst kan niet worden gedwongen zijn anonieme bronnen prijs te geven: dit ongeacht de wetgeving, waarbinnen nog geen regeling bestaat voor het bronnengeheim. Voor de VRT geldt wel de volgende regeling: als een bron anoniem wenst te blijven en het gaat om relevante informatie, dan brengt de journalist enkel en alleen de hoofdredacteur op de hoogte van de identiteit van die bron. De hoofdredacteur beslist in overleg met de journalist of die bron betrouwbaar genoeg is, en of het bericht dus kan worden verspreid. Wanneer de hoofdredacteur het daarmee eens is, geniet de journalist de be-

scherming van het redactiestatuut en blijft de identiteit van de bron geheim.

De procedure ter bescherming van de journalist komt uitgebreid aan de orde in het redactiestatuut. Die bescherming is uiteraard gekoppeld aan de navolging van de deontologische code. Daarom eerst een woordje over die code. Die is behoorlijk gedetailleerd omschreven. Ze behelst 37 artikelen, maar kan worden samengevat in één zin: de VRT-journalist bericht onpartijdig, nauwkeurig en te goeder trouw. Nauwkeurigheid betekent: een correcte verslaggeving, een grote zorgvuldigheid bij de garing en een behoorlijke dossierkennis. Wel wordt geëxpliciteerd dat deze nauwkeurigheid en zorgvuldigheid geen absolute, maar een relatieve inhoud hebben. Men is er zich immers van bewust dat ook goede journalisten fouten kunnen maken. De bijdragen van een journalist worden telkens getoetst aan de bijdragen die een zorgvuldige journalist in dezelfde omstandigheden zou hebben geleverd.

Verder zijn er nog een aantal richtlijnen. Als men niet helemaal zeker is van een bepaald feit, moet de bron worden vermeld. Bij anonieme bronnen moet er natuurlijk dubbel worden gecontroleerd. Meestal gaat het immers over slechts één bron: er moet dus nauwkeurig worden nagegaan of het feit klopt. Nauwkeurigheid houdt uiteraard ook in dat fouten worden rechtgezet. Terzake geldt het recht op antwoord, dat er anders uitziet voor de elektronische media en de omroepen dan voor de schrijvende pers. Tevens wordt gestipuleerd dat snelheid niet ten koste mag gaan van nauwkeurigheid en dat embargo's moeten worden gerespecteerd. Schokkende en bloederige taferelen moeten worden beperkt: ze moeten functioneel zijn voor de informatie. Archiefbeelden moeten als dusdanig worden aangeduid.

Onpartijdigheid is een absolute regel voor een openbare omroep. Voor de opiniepers is dat mischien niet het geval. In tegenstelling tot deze pers kiezen VRT-journalisten geen partij, noch bij de verslaggeving, noch bij de duiding ervan. Partijdigheid mag ook niet blijken uit de houding of de vraagstelling van de journalist. De deontologische code geeft terzake nog wat richtlijnen. Zo moet een interviewer alert en kritisch zijn, niet vijandig. De verschillende relevante standpunten moeten aan bod komen. Onpartijdigheid houdt dan weer niet in dat alle relevante standpunten in één uitzending worden verzameld. Bij zeer controversiële standpunten is er wel sprake van woord en wederwoord. Er moet ook respect zijn voor afspraken over het doel van interviews.

Goede trouw heeft te maken met respect voor en de waardigheid van het individu. In alle gevallen moet het respect voor de persoonlijke levenssfeer worden afgewogen tegen het belang van het openbaar maken van bepaalde feiten of beelden. De waardigheid van het individu wordt dus zoveel mogelijk beschermd. De identiteit van verdachten wordt niet bekend gemaakt, tenzij de betrokkenen of het dossier algemeen bekend zijn. Er moet ook respect blijken in de interviews : de essentie van het standpunt van de geïnterviewde moet worden weergegeven. Gesprekken moeten steeds correct en beleefd verlopen, wat ook de provocatie mag zijn. Als personen in rechtstreekse uitzendingen zwaar worden aangevallen, moeten ze de kans krijgen om snel te reageren. Het gebruik van verborgen microfoons en camera's is enkel toegestaan als op geen enkele andere manier de informatie kan worden verkregen.

Tot slot bepaalt de deontologische code dat kijkers en luisteraars van de VRT in alle omstandigheden recht hebben op een minimale dienstverlening inzake informatie. Afspraken met de vakbonden over een minimumprogramma bij eventuele stakingsacties zijn weliswaar nog niet rond.

Het redactiestatuut voorziet dus in bescherming als de journalist de deontologische code naleeft. Alle interne of externe klachten worden in eerste instantie behandeld door de hoofdredacteur. Hij vervult een cruciale rol. Oordeelt de hoofdredacteur dat er geen inbreuk is op de code, dan geniet de journalist de volledige bescherming, zowel intern – er zijn dan geen sancties mogelijk binnen de VRT – als extern. In dat laatste geval aanvaardt de VRT de verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld bij gerechtelijke uitspraken.

Alleen indien de hoofdredacteur oordeelt dat er een mogelijke inbreuk is op de deontologische code wordt een bepaalde procedure gestart. De hoofdredacteur beoordeelt de klacht en motiveert zijn beslissing. Er is een deontologische adviesraad die een gemotiveerd advies moet uitbrengen. Deze adviesraad bestaat uit journalisten uit de radio- en televisieredacties die door hun collega's werden verkozen, en wordt voorgezeten door de niet-betrokken hoofdredacteur. Als er bijvoorbeeld een klacht is inzake televisie zal mijn collega van de radio, de heer Bouveroux, de adviesraad voorzitten. Dat advies gaat naar het beroepscollege. In eerste instantie heeft de hoofdredacteur immers al wel een voorstel tot sanctie gedaan. In dit beroepscollege is de algemene directie Radio en Televisie vertegenwoordigd, net als de niet-betrokken hoofdredacteur en de gedelegeerd bestuurder. Dit

college beslist of er een deontologische fout is gebeurd.

Indien geen deontologische fout is vastgesteld door de hoofdredacteur of de journalist is vrijgesproken door het beroepscollege waarborgt de VRT een zo groot mogelijke bescherming. De VRT staat de journalist dus bij in eventuele gerechtelijke procedures, aanvaardt de verantwoordelijkheid en zal zelf alle mogelijke gerechtskosten en schadevergoedingen dragen. Indien de journalist wel een fout heeft gemaakt en het beroepscollege bevestigt dit, dan geldt de traditionele tuchtprocedure van de VRT, met verdediging via de vakbonden. Er wordt dan dus een voorstel tot sanctie gedaan. Er zijn 8 of 9 mogelijke straffen, waarvan de eerste de blaam is en de laatste het ontslag.

De heer André Denys : Is er steeds sprake van die tweetrapsstructuur van adviesraad en beroepscollege ? Of verschijnt men maar voor dat college als men in beroep gaat ?

De heer Leo Hellemans : Alleen als de hoofdredacteur vindt dat de klacht gegrond is en de journalist een deontologische fout heeft begaan, wordt de procedure ingezet en gaat die tot en met het beroepscollege. De eerste uitspraak gebeurt door de hoofdredacteur. Maar als die bepaalt dat er niets aan de hand is, dan is er geen beroep mogelijk, ook niet door de indiener van de klacht.

De heer André Denys : Maar als de klacht gegrond is zijn er steeds die twee stadia ?

De heer Leo Hellemans : Precies.

Ik vat samen : het redactiestatuut en de deontologische code bepalen de redactionele autonomie en de deontologische regels. Ze voorzien in mogelijke sancties of in de bescherming van de journalist bij het respecteren van de deontologie. De VRT heeft dus een code en een statuut en deze instrumenten werken.

De VRT heeft gekozen voor een interne procedure. Dit heeft alvast het voordeel van de snelheid – de procedure duurt amper twee weken – en een grote doeltreffendheid. In dit alles speelt de hoofdredacteur een cruciale rol bij het vrijwaren van de redactionele deontologie en autonomie. Ook de directie speelt hier een rol in. U hebt hier gehoord, onder meer van de heer De Nolf, hoe belangrijk het is om de directie te betrekken bij code en statuut. Journalisten zijn immers niet alleen een deel van een redactie, ze zijn ook werknemers van een bedrijf. Het is nuttig dat de directie minstens op

één lijn staat met de hoofdredacteur. De directie waarborgt de bescherming indien er geen inbreuk is, respecteert uiteraard de autonomie van de redactie en doet enkel uitspraak op vraag van de hoofdredacteur. Bij een tuchtprocedure wordt de journalist dus beschouwd als werknemer van de VRT.

Deze procedure is een waarborg voor een serene behandeling in eigen huis, zonder dat alles aan de grote klok moet worden gehangen. U kent de gevoeligheden terzake. De behandeling gebeurt in nauw overleg van redactie en directie. Die gemengde aanpak vangt ook de problematiek op van journalist als journalist versus journalist als VRT-werknemer. Op die manier voelt ook de directie zich goed bij code en redactiestatuut.

11. Uiteenzetting door de heer Piet Deslé

De voorzitter : Dan geef ik nu het woord aan de heer Piet Deslé.

De heer Piet Deslé : Ik wil iets ruimer gaan dan het zuiver technische aspect van de deontologie zoals dat werd besproken door de heer Hellemans. Het debat van de deontologie moet namelijk geplaatst worden op een ruimere achtergrond van de communicatiemaatschappij waarin we leven en die aan het begin staat van een revolutie. Dat de politiek en de moraalwetenschappen hebben ontdekt dat deze evolutie de gemeenschap fundamenteel kan veranderen, is positief. Alleen heb ik het gevoel dat wat er misloopt met die communicatiemaatschappij al te gemakkelijk en selectief wordt toegeschreven aan competitie of aan de toename van de zogenaamde commercialiteit, alsof de van oudsher commerciële kranten en tijdschriften nu pas het begrip oplage hebben ontdekt, alsof nieuws op een privé-televisiezender er niet in de eerste plaats is gekomen omdat er een tegengewicht nodig was voor het toenmalige audiovisuele aanbod, dat verstand en vrij elitair was.

Die selectieve verontwaardiging en die dogmatische vooroordelen, waarvan ik recent nog staaltjes heb gezien en gehoord, staan eigenlijk een objectieve analyse van de media in de weg. Want hoe erg men het ook mag vinden, goede journalistiek en goede communicatie gaan samen met concurrentie. Het is de gezonde competitiedrang van de journalist om zoveel mogelijk van de waarheid te achterhalen, wat eigenlijk zijn plicht is. Het is de al even gezonde drang om dit zo snel mogelijk mee te delen aan zijn brede publiek.

We moeten immers een aantal dingen bespreekbaar maken tegenover de maatschappij en haar vertegenwoordigers, die u bent. De nieuwsbehoeften zijn naar ons oordeel een snel evoluerend en zeer breed gegeven geworden. De burger wil alles te weten komen over alles, ook over delicate dossiers. Het publiek eist daarbij vooral van de journalist dat wat hij beweert juist is. Dat is de kern van het debat.

VTM heeft dat altijd consequent gedaan, en heeft dus ook nooit enig aspect van die waarheid uit de weg willen gaan : of het zich nu afspeelt in een verbrande kerk in Rwanda, een dorpscafé of een justitiepaleis, vroeg of laat komt het voor de camera. Dat is onafwendbaar. Televisie, met zijn breed bereik, zal daar steeds op willen ingaan. Onze wereld is echter complex en wordt nog steeds ingewikkelder, en de moderne journalist is niet gewapend om al die onderwerpen te beheersen. Daarom moet hij een beroep kunnen doen op de politiek, op bedrijven, wetenschappers en het gerecht om hem te helpen dit te stofferen. Het gevaar ontstaat zo echter dat men afhankelijk wordt van zijn bronnen. Een journalist moet dan ook steeds in het achterhoofd houden dat hij in de eerste plaats ten dienste moet staan van het publiek, in plaats van door te geven wat zijn informant hem wil laten doorgeven. Wie het schoentje past, trekke het aan.

Daarbij komt nog dat we in een technisch zeer ingewikkeld medium werken. Televisiecamera's, montagesets en de transmissie van klank en beeld evolueren voortdurend. De journalist zal steeds meer technisch onderlegd zijn en zijn verslag op eigen houtje maken. Belangrijk daarbij is dat hij natuurlijk steeds zal blijven instaan voor de inhoud ervan, ondanks de technische complexiteit. Hij blijft ook afhankelijk van technici en factoren die hij niet in de hand heeft. Een gevaar hierbij, zeker wat televisie betreft, is dat hij niet meer in de hand zou hebben hoe een bericht de kijker bereikt en wanneer dat gebeurt. Denken we maar aan embargo's, die in deze context soms heel delicaat liggen : een journalist heeft soms zelf niet meer in de hand wanneer iets wordt verspreid.

In de communicatiemaatschappij van morgen zullen de noden en de verwachtingen van de burger voortdurend evolueren. De Vlaamse televisiekijker ziet nu al hoe er met informatie wordt omgegaan, in Europa, in Amerika. En die burger verlegt ook telkens weer zijn normen, over wat kan en wat niet meer kan. Hij schrikt dus al lang niet meer als wij hem confronteren met de kwalen van vandaag. Hij schrikt zelfs niet als hij een volledige rechtszaak krijgt voorgeschoteld op televisie. We beschouwen

dit als positief. Voor ons is dit het bewijs dat de kijker zich zoveel mogelijk zelf een oordeel wil vormen over de feiten. Daarom is live tv zo belangrijk. De Vlaming van het komende millennium zal het vreemd vinden als hij geen beeld krijgt van een evenement. Wat dat betreft zijn de normen geëvolueerd.

Wat heeft VTM daarvoor gedaan ? In de eerste plaats selecteerde de zender een redactie met zeer deskundige mensen. Het opleidingsniveau van elk land of gewest is natuurlijk wat het is, maar de redactie van VTM bestaat op het ogenblik voor 75 percent uit universitair geschoolden. De anderen hebben vrijwel allemaal een bijkomende opleiding gehad, waarvan sommigen een mediaopleiding. Dat er in Vlaanderen op dit ogenblik geen eigen doorgedreven journalistieke opleiding bestaat is hier, neem ik aan, reeds genoeg aan bod gekomen. Op dit ogenblik verzorgen de redacties de verdere opleiding van hun journalisten gewoon zelf. Dat die scholingsgraad belangrijk is voor een privé-bedrijf wil ik hier toch eens benadrukken. Dit heeft immers ook financiële consequenties, maar VTM heeft nooit geaarzeld om die hoger geschoolde en ervaren journalisten in dienst te nemen, dat is nu eenmaal de prijs voor kwaliteitsinformatie.

Bovendien worden al deze journalisten goed bewust gemaakt van het feit dat de impact van televisie, door het directe beeld, veel groter is dan die van andere media. Dat legt een zeer zware verantwoordelijkheid bij de eind- en de hoofdredactie, die alert moeten blijven toezien op wat wordt uitgezonden en richtlijnen moeten geven voor de toekomst. Dat past in de redenering van de hoofdredactie als verantwoordelijke uitgever, die evengoed voor de audiovisuele media geldt. Voor ons is dat het voornaamste middel voor de beteugeling van schendingen van de privacy of andere rechten of belangen van derden. Ik kan alleen maar zeggen dat er in die elf jaar dat ik deel uitmaak van de redactie nooit sprake is geweest van interne druk vanwege de commerciële dienst of andere delen van ons bedrijf. Er is ook nooit toegegeven aan externe druk, als die er al was.

Daarbij aansluitend verwachten we natuurlijk een zeer objectieve opstelling van onze mensen, zeker van de hoofdredactie maar ook van de redacteurs. We gaan daar vrij ver in : zo zien we bijvoorbeeld liever geen uitgesproken privé-stellingname door journalisten, daar dit op lange termijn de geloofwaardigheid ondermijnt. Dit is geen strikte regel, maar een soort ongeschreven code binnen het bedrijf. U zult dus zelden uitgesproken meningen van onze mensen vinden in de pers.

Om de redenering rond de verantwoordelijkheid van de hoofdredacteur rond te maken, stip ik nog aan dat VTM zijn nieuwsredacteurs nooit in de steek heeft gelaten. VTM heeft als bedrijf zijn journalisten ook in rechte altijd verdedigd, tot in Cassatie.

Dan is er de vrije nieuwsgaring. De pers mag bij die nieuwsgaring niet echt gehinderd worden, tenzij de veiligheid dit vereist. Het individu wordt daarbij beschermd, omdat niemand verplicht wordt om mee te werken aan een verslag. Bovendien zal televisie nooit beelden gebruiken wanneer dat expliciet wordt verboden door de betrokkenen. De tv-journalist zal zich trouwens altijd aanmelden als zodanig. Met de camera en klankapparatuur is een naamkaartje meestal overbodig ...

Voor andere fenomenen heeft VTM een voortrektersrol gespeeld, denk maar aan de verdwijningen van kinderen, lang voor de zaak Dutroux die naam kreeg. Ook toen kreeg VTM de kritiek dat dit sensatiezucht was. Nu nog verwijten sommige collega's ons dat we faits divers zoals verkeersongelukken vooraan in het nieuws durven en blijven brengen. Tot er na zo'n weekend met 20 doden zelfs op regeringsniveau aan maatregelen werd gedacht. De huidige discussie rond het brengen van criminaliteit, en de typering van de daders, is eigenlijk een herhaling van die trend. Nooit zal VTM zwijgen over evoluties en feiten die maatschappelijk relevant zijn, omdat ze de mensen aangaan, de gewone mensen dan. Het thema van geweld, en het onveiligheidsgevoel bij de bevolking wordt ook politiek uitgespeeld, en we weten dat dit ons kwalijk wordt genomen. Maar het verzwijgen, of het selecteren van gewelddaden richt eigenlijk nog meer schade aan. Het is niet omdat een overheid een probleem niet meester is, dat de bevolking dit probleem niet kent, of niet hoeft te kennen. Van anti-politiek heeft VTM zich wel zoveel mogelijk afgehouden. Zo hebben we maanden voor de verkiezingen van 24 november 1991 besloten om Jean-Pierre Van Rossem buiten de verkiezingscontext niet meer op te voeren, omdat hij duidelijk misbruik maakte van de media.

Wat de gerechtelijke dossiers betreft, verwijs ik naar het colloquium in de Senaat in 1995. Er is sedertdien niet veel veranderd. Alleen inzake bronbescherming is het met de Raad van Europa wat veiliger geworden voor de journalist. In de meeste gevallen vermijden we een recht van antwoord door zelf rechtzettingen te doen als we manifest fout zitten.

Met deze uiteenzetting hoop ik duidelijk te hebben gemaakt dat ook de redactie van een privé-zender in de eerste plaats staat voor correcte en onafhankelijke berichtgeving. De hoge tijdsdruk die het radio- en televisienieuws kenmerkt vereist niet alleen een strenge discipline, maar ook de ondersteuning van mensen met een strikte deontologie. De zelfregulering begint bij VTM met de journalist op het veld en eindigt op de desk van de directeur informatie.

Als er dan toch op deontologische gevaren moet worden gewezen, schuilt er meer gevaar in de verwarring die wordt geschapen rond informatieve en andere, louter ontspannende programma's. Het is niet omdat journalisten, of collega's die nog half en half actief zijn, of zelfs pseudo-journalisten op televisie oogverblindende successen boeken, dat de journalistieke stiel is veranderd, ook niet als de deontologische grenzen van privacy in die entertainmentprogramma's systematisch worden verlegd of dat eerbij en hebzucht van groot en klein worden misbruikt om iemand in een zielige situatie te brengen. Om de vergelijking gemakkelijk te maken : het is niet omdat collegae-politici zich laten chanteren of misbruiken in de meest onnozele spelletjes, dat de stiel van politicus zou zijn veranderd.

12. Vragen van de commissieleden aan de heren Leo Hellemans en Piet Deslé, met antwoorden van de sprekers

De heer Marino Keulen : Het beeld dat door beide hoofdredacteuren wordt geschetst, is genuanceerd en doordacht. Beseft men echter voldoende wat de impact kan zijn van beelden ? Toen een paar jaren geleden de schandalen in België elkaar aan een hoog tempo opvolgden, ontstond het beeld van de tien kleine negertjes, maar dan in omgekeerde volgorde.

Bij elk nieuw schandaal werd een aantal verdachte politici opnieuw getoond waarbij de vraag over schuld of onschuld eigenlijk niet aan de orde was. Zo werd bijvoorbeeld Leo Delcroix telkens in beeld gebracht terwijl er eigenlijk nooit een veroordeling is geweest. Inmiddels is echter een associatie ontstaan tussen het beeld van die man en het schandaal dat op dat moment aan de orde was. Zo worden bepaalde reputaties gemaakt of gekraakt.

Voorzover ik weet gebeuren rechtzettingen doorgaans bij kranten en veel minder bij radio en televisie. Klopt dat ?

Mevrouw Mieke Van Hecke : Als deontologische criteria zijn opgenomen : onpartijdigheid, nauwkeurigheid en goeder trouw. Vanmorgen hebben twee mensen geprobeerd deze criteria in te vullen. Er ontbreken echter twee zaken : de maatschappelijke relevantie en de opdracht van de media om de bescherming en ondersteuning van algemene maatschappelijke waarden als criterium op te nemen. Bij de heer Deslé staat informatie op zich. Ik mis dan ook de toetsing aan maatschappelijke relevantie en aan maatschappelijke waarden.

Bij overtredingen van de deontologie is er maar één beoordelaar, met name de hoofdredacteur. Sancties gebeuren alleen intern. Bestaat er dan geen enkele procedure ? Bij de VRT is het een vergelijkbare situatie. De eerste sluis is de hoofdredacteur, zonder enige beroepsmogelijkheid. In het geval er geen fout is gemaakt, neemt de hoofdredacteur alle verantwoordelijkheid op zich. Wordt op die manier het gezag van die Raad niet geschaad ? Beschermt men daarmee niet teveel het eigen instituut ? Ik vind dit een te gesloten systeem.

De heer Tuur Van Wallendael : Ik heb een korte vraag voor de heer Hellemans. Kan een journalist vooraf om raad vragen ?

De heer André Denys : Vandaag zijn al drie verschillende manieren van zelfregulering aan bod gekomen : regulering door de sector, zelfregulering zoals bij de VRT en individuele regulering zoals bij VTM. Dit doet me denken aan de discussie die is gevoerd over de deontologie bij politici. Een aantal politici waren toen van mening dat een deontologie strikt persoonlijk is. Een code was dus niet nodig. De meerderheid heeft echter beslist om toch een code uit te werken die de parlementsleden aan een aantal regels onderwerpt.

Ik trek dit voorbeeld door naar het onderwerp van vandaag. Iedereen vraagt zelfregulering. De Geschillenraad houdt echter geen zelfregulering in. Hebben de audiovisuele bedrijven bezwaar tegen de oprichting van een raad van journalisten waarin de geschreven en audiovisuele pers een deontologische appreciatie kunnen uitwerken ? Is het niet aangewezen om los van de eigen beoordeling, een beroep te kunnen doen op een zelfregulerende raad ? De pers bevindt zich immers voortdurend in een spanningsveld : enerzijds de persvrijheid en anderzijds het feit dat mensen daardoor kunnen worden benadeeld.

De heer Carl Decaluwe : De heer Hellemans heeft het vooral gehad over de technische aspecten inza-

ke de procedures. Bij de heer Deslé heb ik dit niet gehoord.

Tijdens de vorige legislatuur wilde men in het kader van de erkenningsvoorwaarden reeds een deontologische code opleggen. Hoewel de vakbonden betrokken waren bij de opmaak van de code, is het toch een uitstekende code. Waarom is er bij de commerciële omroep geen code en geen geschreven procedure zoals bij de openbare omroep ?

Wordt er een onderscheid gemaakt in aanpak qua deontologie tussen exact nieuws en de infotainmentprogramma's ? Hoe wordt in programma's als Zinzen, Telefacts, Man bijt Hond, enzovoort, omgegaan met de correctheid van informatie ?

Hoewel de redactie autonoom is voor wat de invulling van het nieuws betreft, vraag ik me af in welke mate de kijkcijfers meespelen bij het kiezen van de nieuwsitems. In welke mate worden de journalisten die binnen deze respectieve diensten werken, opgeleid ? Krijgen ze een permanente vorming inzake deontologie ?

De heer Jo Vermeulen : Mijn eerste vraag is al gesteld door de heer Denys inzake de codemogelijkheden bij VTM. Ik was overigens verrast dat de heer Deslé zich vrij defensief opstelde naar aanleiding van het voorstel van de heer Denys. Via de suggesties van de heer Denys kunnen klachten worden gekanaliseerd en wordt een defensieve houding overbodig.

Mijn tweede vraag inzake het toepassingsgebied is verwoord door de heer Decaluwe. Ik heb het dan over het statuut en over de code.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Geldt de deontologie van de VRT alleen voor nieuwsprogramma's of voor alle programma's ?

De heer Leo Hellemans : De vraag van de heer Keulen betrof de impact van de beelden. De impact van beelden is inderdaad groot, maar er is nu eenmaal een plicht tot informatie. Bovendien is televisie zonder beelden onmogelijk. Onze code bepaalt dat verdachten niet in beeld mogen komen, tenzij het gaat om publieke figuren of om een publiek dossier. Het is ook zo dat we verdachten niet voorstellen als schuldigen. Die indruk kan natuurlijk wel ontstaan. Zelfs als een verdachte wordt vrijgesproken, betekent dit niet dat er niets aan de hand is geweest. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid van het gerecht. In sommige gevallen laat het gerecht informatie lekken, geeft het de kans om beelden te maken en sluit het verdachten nogal

snel op. Momenteel is een hele discussie aan de gang over een pedofiele leraar in Zottegem. De vraag is of foto's of namen mochten worden gepubliceerd. Als je echter ziet welke impact het gerecht soms zelf geeft aan een zaak, dan kunnen de media niet anders dan daarover te informeren.

In het dossier van Karel Van Noppen is al een hele resem verdachten opgevoerd. Het gerecht is daar nu al jaren mee bezig. Het pakt mensen op, laat ze weer vrij. Hoewel het gerecht niets meedeelt, laat het wel namen lekken en geeft het de kans om mensen in beeld te brengen.

Informatie brengen heeft zijn kwalijke kanten. Aangezien de democratie ons de minst slechte zaak lijkt, zorgen we voor vrije informatie. Het is echter een voortdurende afweging. Soms worden mensen inderdaad benadeeld door het informeren via de pers. Dat is trouwens onvermijdelijk. Het openbaar belang van het recht op informatie primeert echter.

Wat de rechtzettingen betreft, verschilt het recht op antwoord. De schrijvende pers heeft daar een herziening van gevraagd. Momenteel is het zo dat zodra uw naam in de geschreven pers wordt vermeld, u een recht op antwoord kunt indienen dat moet worden gepubliceerd. Bij radio en televisie is dat niet zo. Er moet eerst een fout zijn gebeurd. Pas dan is rechtzetting nodig.

De heer Piet Deslé : De heer Keulen heeft het zojuist gehad over de zaak-Delcroix, die in Humo met veel toeters en bellen is uitgekomen. De redacties hadden het nieuws op hetzelfde moment ontvangen. VTM heeft die avond het Humo-dossier niet gebracht, maar heeft gewacht tot de heer Delcroix zelf beschikbaar was voor antwoord.

De heer Marino Keulen : Ik bedoel gewoon dat bij elk schandaal alle mogelijke koppen werden getoond van de afzonderlijke schandalen waarmee die mensen werden geassocieerd. Voor elke nieuwe zaak werd die hele resem opnieuw getoond, als om aan te tonen in wat voor een wereld we toch leven vandaag.

De heer Piet Deslé : We hebben toch heel wat schandalen gehad.

De heer Marino Keulen : Inderdaad, en ik wil dit niet relativiseren. Feit was alleen dat bij het begin of het einde van een reportage alle mogelijke namen nog eens werden geïnventariseerd om vervolgens op één dossier in te zoomen.

De heer Piet Deslé : Als dergelijke zaken breed in de kranten worden uitgesmeerd, kan de televisie daar niet buiten.

Als u zegt dat rechtzettingen niet steeds herkenbaar zijn, dan is daar een reden voor. Vaak wordt daarover een afspraak gemaakt met de betrokkene. Soms is het ook beter geen rechtzetting door te voeren omdat ze vaak meer schade berokkent dan de fout waard is. Vaak wordt de rechtzetting ook verkapt.

De heer Leo Hellemans : Ik denk dat er een nieuwe generatie is, zowel bij journalisten als bij politici. Schandalen werden mede in de hand gewerkt door de manier waarop oppositie of andere partijen tekeergingen over mensen van andere partijen die verdacht waren in een bepaald schandaal. Sommige discussies in het parlement getuigen niet altijd van respect voor de politieke tegenstrever. Bepaalde media gebruiken dit.

De heer Piet Deslé : Mevrouw Van Hecke, u beweert dat bij VTM de informatie op zich zou staan en dat de maatschappelijke relevantie niet in aanmerking komt. Het zijn eerder de feiten die op zich staan, de gebeurtenissen. Wel is juist dat VTM zaken maatschappelijk relevant vindt, die door de doorsnee-politicus en sommige collega's niet als zodanig worden ervaren. Ik verzet me dan ook tegen een soort van elitarisme bij de keuze van de onderwerpen.

De heer Carl Decaluwe : Wat vindt u maatschappelijk relevant ?

De heer Piet Deslé : In eerste instantie kan het een groot aantal mensen aangaan. Dat is een kwantitatieve norm. De kwalitatieve norm is dat het hen ook treft, dat kan in materiële zin zijn, en ook in emotionele zin.

Men heeft het trouwens nooit over de VRT-isering van de media, het gaat altijd over de VTM-isering, vandaar mijn defensieve houding. Bovendien is het zo dat mensen die met of over media bezig zijn, vaak uitgaan van hun eigen leefpatroon. Daarbij vergeten ze dat televisie wordt bekeken door honderdduizenden andere mensen. 'Maatschappelijke relevantie' moet dus breder bekeken worden dan wat in de hogescholen wordt onderwezen.

Wat zeker niet als norm mag dienen is dat je de waarheid maar kan vertellen in zover de maatschappij die aankan. Een wat simplistisch voorbeeld is de ontsnapping van Dutroux. Dit was maatschappelijk onaanvaardbaar, maar het was wel

gebeurd. Het is niet omdat de mensen het niet zouden 'aankunnen' dat je het moet verzwijgen. Ook hier staan de feiten, staat de waarheid eigenlijk op zich.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Hebt u ergens de verantwoordelijkheid om maatschappelijke waarden binnen de deontologie te beschermen en te ondersteunen ?

De heer Piet Deslé : Je mag deze verantwoordelijkheid nooit op één individu leggen. Op de VTM-redactie bijvoorbeeld zitten er een viertal mensen op niveau van hoofdredacteur. Bij moeilijke beslissingen wordt dus overleg gepleegd. Het gaat om mensen die al 20 jaar of meer in het vak zitten, die verondersteld zijn de basisregels van de journalistiek onder de knie te hebben, ik denk maar aan de dubbelcheck van bronnen. Maar VTM staat wantrouwig tegenover een strenge regulering of omschrijving van die normen, omdat dit soort definities meestal beperkend werkt, en nooit bevrijdend. Om het lapidair te zeggen : VTM gaat er van uit dat elke slager weet hoe hij zijn vlees moet snijden voor hij het verkoopt. Van de journalist wordt hetzelfde basismétier verwacht.

De heer Leo Hellemans : We hanteren in elk geval algemene maatschappelijke waarden, met name democratie en verdraagzaamheid. Die staan trouwens in het maxidecreet.

Wat de deontologie betreft, is dit niet nader bepaald. De nieuwsdienst heeft wel een document waarin de lijn van het journaal wordt bepaald. Dat is een evenwicht tussen maatschappelijke relevantie en de belangrijke en belangwekkende items. Deze twee kunnen soms samengaan. Als de koning overlijdt, is dit maatschappelijk relevant en belangwekkend.

Maatschappelijk relevante onderwerpen kunnen het leven van de mens beïnvloeden, bijvoorbeeld beleidsbeslissingen. Verder wordt een mix gemaakt van de belangrijke en belangwekkende onderwerpen.

Wat de cruciale rol van de hoofdredacteur betreft, is het inderdaad zo dat de procedure afloopt als hij beslist dat er geen fout is gemaakt. Alle andere mogelijkheden staan echter open. Er is trouwens geen enkele rechtbank die zich uitsprekt over deontologische fouten van journalisten. Er bestaat geen wetgeving over deontologie die door een rechtbank kan worden gehanteerd. Ik geef een voorbeeld : een journalist kan zijn bronnen beschermen, ook al zijn die anoniem, zelfs als dit volgens

de rechtspraak niet is toegelaten. Hij kan daarvoor worden veroordeeld terwijl zijn houding volgens ons deontologisch correct is.

De heer Tuur Van Wallendael : Wat denkt u van deze procedure ?

De heer Leo Hellemans : Er is niet in voorzien. Het is de bedoeling dat we de situatie evalueren. Op de vraag of ze niet kan worden uitgebreid naar andere programma's kan ik bevestigend antwoorden. Dat is bespreekbaar. We wensen dit echter uit te proberen en na te gaan of het werkt.

De voorzitter : De heer Denys heeft een vraag gesteld over de zelfregulering en de oprichting van de deontologische raad. Willen de VRT en VTM samenwerken met de schrijvende pers ?

De heer Piet Deslé : Wij zullen ons uiteraard neerleggen bij alle wettelijke regelingen. Maar we voelen het meer aan alsof de journalisten om een voorkeursbehandeling vragen, om hun vak als het ware te verheffen tot iets sacraals, en daar is geen reden voor. Journalisten leven in een rechtsstaat, en het gedrag van de journalist moet aan die rechtsstaat worden getoetst.

De heer André Denys : Deontologie heeft meer met waarden te maken.

De heer Piet Deslé : Uiteindelijk moet men die kunnen vertalen in rechten.

De heer André Denys : Ik ben het daar niet mee eens.

De heer Piet Deslé : We volgen het hele debat rond deontologie met interesse. Maar we maken ook voorbehoud. Zo zien we dat onderhandelingen over deontologie worden gevoerd door de gewone vakbonden. Voor mij zijn die wat dat betreft geen betrokken partij. De AVBB heeft dikwijls van een deel van de journalisten de kritiek gekregen dat ze de materiële en de immateriële, deontologische belangen vermengen. We vinden dat dit onderwerp de verantwoordelijkheid is van een redactiecomité. Men moet daar geen stemming over houden.

De voorzitter : U kiest dus niet voor een deontologische raad ?

De heer Piet Deslé : Indien die wordt opgelegd, zullen we eraan meewerken. Maar we voelen niets voor het opleggen van zo'n raad of van redactiestatuten. Trouwens, bij de schrijvende pers zijn die statuten toch ook niet algemeen.

De heer Tuur Van Wallendael : Mijnheer Deslé, de VRT is niet verantwoordelijk voor de betrokkenheid van de vakbonden. Dat is onze schuld.

De heer Leo Hellemans : In de wet staat inderdaad dat dit in overleg met de vakbonden moest gebeuren. Er zijn ook journalisten bij die bonden aangesloten. Ze zaten dus mee rond de tafel. Het gaat hierbij ook om tuchtprocedures tegenover een VRT-werknemer. Het is dan ook geen slechte zaak dat de vakbonden daarbij zijn betrokken.

Uit mijn ervaring kan ik zeggen dat de vakbonden zich zeer constructief hebben opgesteld. Men heeft vooral onderhandeld met de journalisten die zijn aangesloten bij een vakbond, en meer specifiek met de hoofdredacteurs.

De heer André Denys : Ik begrijp de argwaan van de heer Deslé. De heer Neels bestempelde deze morgen het resultaat van de deontologische code echter als zeer goed.

De heer Leo Hellemans : In principe ben ik niet tegen een nieuwe deontologische raad. De huidige werkt amateuristisch. Dat kan ook niet anders. Er zijn onvoldoende middelen, onvoldoende bijstand, hij kan het aantal klachten niet aan, enzovoort. Ook de deontologische criteria zijn niet helder genoeg.

Ik pleit ervoor dat men bottom-up werkt in plaats van top-down. Kranten en omroepen zouden moeten samenwerken aan een deontologische code en een redactiestatuut. Hierdoor zou een soort kwaliteitslabel ontstaan. Indien men de hele sector wil bestrijken, heeft men zeer veel tegengestelde belangen. Bovendien kan iedereen iets publiceren zonder daarom beroepsjournalist te zijn. Indien men dat wil regelen, is men jarenlang zoet.

In Nederland bestaat zo een regeling. Ze werkt echter niet. Wettelijk alles verplichten gaat niet.

De heer Tuur Van Wallendael : In Groot-Brittannië kan dat wel.

De heer Leo Hellemans : Voor een deel, ja. Maar ze hebben ook tabloids waar wij nog niet kunnen of durven aan denken.

De heer Tuur Van Wallendael : Ik dacht aan de audio-visuele pers. Het parlement heeft allerlei verplichtingen opgelegd. Elke zender heeft zijn eigen winkeltje opgezet omdat men zo streng is.

De heer Leo Hellemans : Dat klopt.

De heer André Denys : Pleit u voor een overheidsstimulans in de vorm van een kwaliteitslabel, zonder verplichtingen ?

De heer Leo Hellemans : Inderdaad. Men kan ook een gezamenlijk deontologisch college of een beroepscommissie oprichten. Daar kan ik me in vinden. De hele sector hiertoe verplichten lijkt me een utopie.

Men zou aan de erkenning van journalisten een aantal bijkomende voorwaarden kunnen koppelen. Kennis van de deontologische code zou een voorwaarde kunnen zijn. Men zou een soort van journalistieke eed van Hippocrates kunnen invoeren om de deontologische code na te leven. Wie de code niet naleeft, verliest zijn kaart. Dan nog gaat het alleen over beroepsjournalisten. Alle anderen – en dat zijn honderden medewerkers – vallen buitenspel. We moeten dit realistisch benaderen.

De heer André Denys : Vandaag werkt men dus niet samen om tot een deontologisch gedrag te komen ? De VRT doet dat voor zichzelf, de journalisten van de schrijvende pers doen iets. Bestaat er een bereidheid om iets stap voor stap op te bouwen, met overheidsinmenging ?

De heer Leo Hellemans : Ik vermoed van wel, maar de discussie is pas begonnen. De uitgevers hebben de hoofdredacteurs gevraagd om deontologie eens te bekijken. De sector is wel bereid tot zelfregulering. Voor mij moet dat voor de hele mediawereld tegelijk gebeuren. Vooraleer dat lukt zijn we een beheersovereenkomst of twee verder. Als degenen die het willen, echt gaan samenwerken, kan het sneller gaan.

De heer Piet Deslé : We zijn verschenen voor de Geschillenraad. Die bestaat toch nog ?

De heer André Denys : De Geschillenraad is geen zelfregulering ? Ik hoor iedereen pleiten voor zelfregulering. Dat kan op verschillende manieren : binnen één bedrijf of allemaal samen. De Geschillenraad lijkt me geen goed instrument.

De heer Piet Deslé : Hij werkte wel goed in het begin. Tien jaar lang hebben we weigerachtig gestaan tegenover al die redactiestatuten en dergelijke. Ik voel of zie daarin nog geen verandering. VTM is zeker geen vragende partij.

De voorzitter : Er werd een vraag gesteld over het verschil tussen nieuwsmakers en infotainmentmakers.

De heer Piet Deslé : Infotainment is geen goede term. Ook een nieuwsuitzending van 35, 40 minuten moet boeiend worden gemaakt en dus 'entertainen'. Maar inzake deontologie gelden dezelfde normen voor zogezegd lichtere programma's die op de redactie worden gemaakt. In informatieve amusementsprogramma's mag men evenmin onwaarheden vertellen of mensen tegen hun zin op het scherm brengen of zoiets. Dezelfde hoofdredacteurs zijn daarvoor trouwens verantwoordelijk.

De heer Carl Decaluwe : Een programma als 'Marlène' behandelt ook maatschappelijke thema's. Geldt daarvoor hetzelfde ?

De heer Piet Deslé : Daar houdt de nieuwredactie zich weinig mee bezig.

De voorzitter : Wat is de impact van de kijkcijfers op nieuwsitems en de volgorde ervan ?

De heer Leo Hellemans : De Vlaamse Gemeenschap heeft onze kijkcijfers in de beheersovereenkomst vastgelegd. Voor de nieuwsuitzending is dat 1,5 miljoen netto kijkers per dag. Netto betekent dat wie drie keer kijkt, slechts één keer wordt geteld, en wie naar TerZake én naar het journaal kijkt, maar één keer wordt geteld. We proberen de beheersovereenkomst uiteraard na te leven. We houden dus rekening met de kijkcijfers.

De heer Carl Decaluwe : Vindt u de door de overheid opgelegde cijfers een goede zaak ?

De heer Leo Hellemans : Ik vind dat een heel goede zaak. Zonder vaste cijfers raakt men verstrikt in een inhoudelijke discussie over wat maatschappelijk relevant is en wat niet. Het werd hoog tijd dat de openbare omroep zich verbreedde : dat hij meer kijkers aantrok en respect kreeg voor bepaalde groepen van kijkers. Dat getal blijkt – merkwaardig genoeg want het is zuiver arbitrair – een werkbaar, haalbaar aantal. De VRT-nieuwsdienst heeft zich gericht tot een breder publiek.

Voor mij is het nu voldoende. De VRT hoeft niet de kampioen van de kijkcijfers te zijn. Die 1,5 miljoen kijkers is realistisch, het zijn er genoeg. We streven niet naar 1,6 miljoen kijkers voor volgend jaar. Dat interesseert me niet, en dat heb ik in september in mijn jaarlijkse beleidsnota aan de directie en de redactie ook geschreven. We hebben genoeg kwantiteit, nu is het tijd voor kwaliteit. Het is absoluut mijn streefdoel om nu weer redactioneel te verdiepen.

De heer Piet Deslé : Voor een privé-station zijn kijkcijfers natuurlijk belangrijk. Het is onze enige bron van inkomsten. We proberen daarom een journaal te maken dat door zoveel mogelijk mensen wordt bekeken. Dat houdt voor mij niet alleen een commerciële dimensie in, maar ook een maatschappelijke. Bij onze start hoorde ik dat er niet meer naar het nieuws zou worden gekeken. Iedereen zou tijdens het VRT-nieuws naar een feuilleton als 'Familie' kijken en tijdens het VTM-nieuws naar 'Thuis'. Dat is dus niet gebeurd. Er kijken nu veel meer mensen naar het nieuws dan twaalf jaar geleden. Ik vind dat fantastisch.

Kijkcijfers zijn voor VTM geen absolute waarde. We toetsen niet alle programma's aan dezelfde cijfers. We zijn nu een jaar bezig met 'Schaduwkabinet'. We houden daarbij geen rekening met kijkcijfers, maar met een bepaalde bestaande interesse bij het publiek en met de ruimte voor deze benadering van politiek. Het begon ooit als 'Stoelendans' zonder dat we wisten waar we naartoe gingen. Bij ons wekelijks programma 'Telefacts', het speerpunt voor duiding, moeten we wel de kijkcijfers halen. We nemen uiteraard ook programma's op die geen 700.000 kijkers halen, maar die wel relevant zijn. Men moet investeren in programma's waar men in gelooft.

De voorzitter : Bestaat er een permanente vorming voor journalisten ?

De heer Leo Hellemans : Te weinig wat ons betreft. De selectiecriteria bij de aanwerving blijven streng. Er is te weinig tijd, de werkdruk ligt te hoog voor opleiding na de aanwerving. Er gaat wel tijd naar technische opleiding zoals nieuwe computerprogramma's, de digitale verwerking van beelden en dergelijke. Ik neem me steeds weer voor om zowel nieuwe als geroutineerde krachten bijscholing te laten volgen. Ik zou er een prioriteit van moeten maken.

De heer Piet Deslé : Ik zal dezelfde belofte moeten maken. In het begin wordt er tijd aan besteed, maar achteraf veel minder. Maar inzake vorming mag u niet onderschatten welke kracht er uitgaat van een redactie. Het gaat om een kleine groep mensen, op een kleine ruimte, die voortdurend samenwerkt. De communicatie – en daardoor de informatie- en ervaringsuitwisseling – is permanent. Dat is een manier om de stiel te leren, of het nu om deontologie of inhoud gaat, dat wordt voortdurend getoetst. De afgewerkte stukken worden natuurlijk wel geëvalueerd. Op stomiteiten reageert de hoofdredacteur natuurlijk, al hebben we geen formele regels. Als er iets schort, wordt er onmiddel-

lijk gepraat. Een theoretische opleiding heeft voordelen, maar het aanbod is zo klein. De academische wereld staat te ver van de praktijk, en de praktijkwereld heeft geen tijd.

13. Uiteenzetting door de heer Paul Jambers

De voorzitter : De heer Jambers heeft het woord.

De heer Paul Jambers : Mijnheer de voorzitter, dames en heren volksvertegenwoordigers, ik voel me een vreemde eend in de bijt. De vorige sprekers vertegenwoordigden een organisatie of instelling of zender. Ik spreek alleen voor mezelf. Ik ben een zelfstandig tv-producent.

Ik heb gewoon een schets gemaakt van hoe ik werk, hoe een programma tot stand komt. Het is een persoonlijke benadering. Wat nu volgt zijn citaten uit de lezersrubriek van Vlaamse kranten. 'Als ik zou ondervinden dat ik niet de eerste seksuele partner ben van mijn toekomstige vrouw, dan zou ik zeker van haar walgen.' 'Wat betrekkingen' – of anders gezegd 'hoerij' – voor het huwelijk betreft, welnu, ik zou simpelweg vies zijn van zo'n meisje.' 'Is het niet bewonderenswaardig, twee verloofden die elkaar zo lief hebben dat ze elkaar eerbiedigen. Wij zijn toch geen dieren.' Met eerbiedigen bedoelt de briefschrijfster naar ik vermoed dat ze geen seksuele betrekkingen hebben.

Tot zover de citaten uit de vele ingezonden brieven die in de Vlaamse kranten en weekbladen verschenen na de televisie-uitzending 'Het gelukkig gezin' waarin twee vrijzinnigen en twee gelovigen deelnamen aan een debat over 'voorhuwelijkse genitale relaties'. De meest choquerende uitspraak in het debatprogramma was die van de vrijzinnige filosoof Kruithof. 'Ik kom dus eigenlijk op ter verdediging van de voorhuwelijkse betrekking, zelfs los van het huwelijk. We zullen zeggen, er zijn mensen die zijn voor die seksuele betrekkingen als er een huwelijk uit voortspruit, ik zou zeggen indien die mensen op een bepaald moment werkelijk van elkaar houden en zij hebben betrekkingen, en daarna door omstandigheden gaan ze uit mekaar en trouwen ze niet, dan zou ik dat nog niet kunnen afkeuren.' Na het debat verschenen er gedurende maanden brieven in de kranten van gechoqueerde kijkers, waarvan ik er nog één wil citeren. 'Wij kunnen best gespaard blijven van zulke gesprekken op tv, zij doen niets anders dan kwaad.' Het programma 'Het gelukkig gezin' werd uitgezonden op 9 oktober 1967 op de Vlaamse publieke omroep, toen BRT. De programmamaakster was de inmiddels

gepensioneerde producer en gewezen senator voor de SP, mevrouw Semer.

Sindsdien is er in onze maatschappij heel wat veranderd. De maatschappij is opener geworden, toleranter, minder gezagsgetrouw. De mensen zijn mondiger, de geesten zijn minder bekrompen. Men respecteert de mening van anderen, het belegen woord 'andersdenkenden' wordt niet meer gebruikt. Men is niet meer gechoqueerd als men meningen hoort verkondigen die niet met de eigen mening overeenstemmen. Misschien is dit omdat men meningen die afwijken van de eigen mening, niet langer als een bedreiging ziet. Dat allemaal is emancipatie.

Dat ruimdenkende en menselijk geëngageerde televisiemakers hebben bijgedragen tot een tolerantere en dus tot een meer democratische maatschappij, daarvan wil ik u graag overtuigen. Dat betutteling, reglementering en controle, die altijd eindigen in censuur, leiden tot een minder tolerante en dus minder democratische maatschappij, daarvan hoeft ik u waarschijnlijk niet te overtuigen.

Wie vandaag het programma 'Het gelukkig gezin' uit 1967 zou bekijken, zou zeker niet begrijpen hoe het mogelijk was dat het toen als een schok door Vlaanderen ging. De geesten, ook de meest conservatieve geesten, zijn toleranter geworden. Daar hebben de televisiemakers zeker toe bijgedragen.

Bijna 20 jaar later, in 1986, zendt de BRT een reportage uit waarin een aantal tieners praten over hun kleding. Een paar citaten : 'We spotten wel te vaak met de anderen, bijvoorbeeld met iemand die geen merkbrokken draagt. Dan lachen we onder mekaar en dan wordt die jongen verlegen. Waarom lachen jullie ? Omdat wij dat wel hebben, en zij niet.'. Nog een citaat : 'Hier op school gebeurt het vaak dat iemand die geen Millet draagt, of iemand die een nep-Lacoste draagt, wordt uitgesloten. Ik denk dat je als minderwaardig wordt beschouwd als je met mindere merken rondloopt.'.

Dit zijn uitspraken van jongeren over zichzelf. Het zijn getuigenissen. De reportage toonde op een zeer directe manier aan dat er in 1986 een generatie tieners was ontstaan die zich perfect voelde in de consumptiemaatschappij. Het symbool daarvan waren hun kleren : hun dure jasjes en jeans, hun merkschoenen en shirts.

Die reportage is niet onopgemerkt voorbijgegaan. Er ontstond een boeiend maatschappelijk debat. De redactie van Panorama kreeg honderden kijkersbrieven. In kranten en weekbladen van allerlei

strekkings werden analyses gemaakt van de ideeën van de jongeren. Wetenschapslui publiceerden studies over het fenomeen. Hoofdredacteuren wijdden hun dagelijkse artikel aan de Millet-generatie. Een televisiereportage, uitsluitend opgebouwd met getuigenissen van jongeren, had een publiek debat uitgelokt. Het was niet het eerste en zeker niet het laatste.

In de reportage 'Naar de klas' van 1984 werden gedurende een week jongeren gefilmd in een beroepsschool. Het was een tranche de vie, waaruit duidelijk bleek dat jongeren tussen veertien en achttien die schoolmoe zijn, een zeer ernstig probleem vormen. Het programma was een soort 'Het leven zoals het is' avant la lettre.

Toen ik de reportage aan de toenmalige minister van onderwijs Coens toonde, geloofde hij niet dat het de realiteit was. Het zou wel overdreven en geënceneerd zijn. Gelukkig was er iemand van zijn kabinet bij die wel de realiteit van het beroeps-onderwijs kende om te bevestigen dat de werkelijkheid vaak sterker is dan wat de televisiemaker toont.

De reportage werd bekroond met de prijs van de Vlaamse Journalistenclub. De werkmethode was nieuw. Beeld : observeren en registreren. Inhoud : getuigenissen. Dat wil zeggen mensen die over zichzelf praten, die hun gedrag toelichten en verklaren. Ook nieuw was dat er geen gesprekken met deskundigen werden gevoerd in het programma.

In 1988 werd in de actualiteitenrubriek Panorama een reportage uitgezonden onder de titel 'Hete kussen uit Mallorca'. Die reportage ging over vakantieliefdes en over het gevaar op aids-besmetting, die er – zonder condoomgebruik – mee verbonden is. In dat programma vertelde een animator van een vakantieclub zonder blozen over het aantal meisjes waarmee hij tijdens het toeristisch seizoen seksuele betrekkingen had in de club. Ik citeer : 'In 1986 waren dat er honderd en een, in 1987 was het wel iets minder, want dan hadden we al die aids-campagne. In 1987 waren het er achtenzeventig, en nu in 1988 is het nog verminderd.'.

De reportage was een belangrijk element in de bewustwording rond de aids-problematiek en de anti-aids-bus heeft er jaren meer rondgereden. Werkmethode : observeren en registreren, gecombineerd met getuigenissen.

Op 2 januari 1992 wordt het eerste programma met de titel 'Jambers' uitgezonden. Een nieuw gegeven wordt geïntroduceerd : de sterreporter. Eén repor-

ter die met een team medewerkers iedere week een lange reportage maakt. Het leidt tot een grotere identificatie van de kijker en het programma oogt persoonlijker dan de klassieke reportage. De methode die wordt toegepast, is echter identiek dezelfde als vroeger. Beeld : observeren en registreren. Inhoud : getuigenis.

De ervaring die ik had opgedaan gedurende twintig jaar als regisseur, journalist en reportagemaker kon nu ten volle worden benut om iedere week kwalitatief hoogstaande reportages te maken die toegankelijk waren voor een groot publiek. Ik wil hier even toelichten hoe zo een programma ontstaat.

Een aantal redacteuren krijgt de opdracht om mensen op te sporen die willen getuigen over een bepaald thema. De voorwaarde is wel dat de getuigen uit eigen ervaring spreken, dat ze dus uitsluitend over zichzelf en hun eigen gevoelens praten, dat ze bereid zijn om op alle vragen te antwoorden en dat ze herkenbaar op het scherm willen. Het opsporen van de meest geschikte getuigen is het moeilijkste en meest slopende deel van het werk. Eén redacteur krijgt twee maanden de tijd om vier getuigen te vinden, maar aan sommige thema's wordt vier maanden of langer gewerkt om de meest geschikte getuigen op te sporen en ze te overtuigen om mee te werken.

Wat de bekommernis betreft van de mediacommissie inzake de bescherming van de privé-sfeer, kan ik hier zeer kort zijn. Iedere getuige in onze programma's werkt vrijwillig mee. Hij of zij krijgt daarvoor geen vergoeding. Er wordt een document ondertekend waarin de getuige bevestigt akkoord te gaan met de opname en met de uitzending ervan. Op alle plaatsen worden op voorhand toelatingen gevraagd om te filmen en er wordt nooit een verborgen camera gebruikt. De getuigen worden grondig voorbereid op het interview en onze medewerkers blijven in contact met de getuigen, ook na de uitzending.

In het programma 'Jammers' was het interview van Paul Jammers met de getuige een belangrijk element. Ik ben een zachte interviewer. Dat betekent dat ik mijn gesprekspartner de kans wil geven om zo goed mogelijk zijn of haar verhaal te laten verwoorden. Ik ben geen scherprechter, geen ondervrager, maar ik begeleid de geïnterviewde bij de verkenningstocht in zijn of haar eigen leven. Samen gaan we op zoek naar die belangrijke belevenissen en zoeken we verklaringen daarvoor. Vaak praat ik zo met mensen over dingen uit hun leven waar ze niet gemakkelijk over praten of waar

ze niet altijd bij hebben stilgestaan. Ik dwing hen, in zekere zin, om die dingen in een breder perspectief te plaatsen.

Zo een gesprek met iemand die ik nooit eerder heb ontmoet, is altijd een spannende gebeurtenis en een verrijkende ervaring. Het is een heel intiem moment, ondanks de aanwezigheid van de camera, of misschien net dankzij de aanwezigheid van de alles registrerende camera, want daardoor krijgt dat gesprek onder vier ogen zoveel belang dat het de gesprekspartners dwingt om te zeggen wat ze echt menen. Het wordt als het ware een gesprek 'onder vijf ogen'. Het vijfde oog is de kijker.

Dat is iets totaal anders dan een gesprek tijdens een talkshow in een televisiestudio, waar de geïnterviewde in de spotlights wordt geplaatst, op een verhoogje, met voor zich het publiek op de tribune. Daar zie je dan ook vaak dat de geïnterviewden de pedalen verliezen, dat ze niet zichzelf zijn, dat ze door de gespreksleider worden platgewalst, dat ze in een discussie net niet kunnen gezegd krijgen wat ze wilden zeggen. Bovendien weet je in zo een show nooit hoe groot het authenticiteitsgehalte is van de gasten. Ze hebben hun zondagse pak aan. Ze zijn net naar de kapper geweest. Ze zijn geschminkt. Ze antwoorden zoals afgesproken op de drie vragen die de redacteur voor hen in het scenario heeft ingeschreven. Dan is er nog de verrassingsvraag, waarbij de showmaster de voorkennis gebruikt die hij van de researcher heeft meegekregen om de praatgast fataal uit zijn lood te slaan, een bekentenis af te dwingen of het discussievuur in de 'studiopan' te laten slaan.

Het gesprek 'onder vijf ogen' dat ik met de getuigen in mijn reportageprogramma's voer, is totaal het tegengestelde van wat ik zonet heb beschreven. Om te beginnen ga 'ik' naar de mensen toe. Ik ben hun gast en ik gedraag mij ook zo. De mensen spelen altijd op eigen terrein. Ik pas mij aan. Het gesprek onder vijf ogen dat ik met de mensen voer, is zoals ik al zei altijd een intiem gesprek. Er zijn geen toeschouwers ; de geïnterviewde zit oog in oog met mij.

Tijdens zo een gesprek tast ik voorzichtig af hoe ver de gesprekspartner wil of kan gaan, maar de grens bepaalt hij zelf. Nooit zal ik de voorkennis die ik heb over een getuige, gebruiken om hem tijdens het gesprek in verlegenheid te brengen. Zo gebeurt het soms dat een geïnterviewde tijdens een vraaggesprek niet uit zichzelf zegt wat ik over hem weet. Wanneer ik hem of haar een paar keer de kans geef om dat gegeven te vertellen, en hij het toch niet doet, dan stop ik.

Tijdens het gesprek moet de geïnterviewde een goed gevoel behouden. Alleen dan kan een getuigenis over een thema zinvol zijn. Naast het interview wordt de getuige gevolgd in zijn dagelijkse omgeving of op de plaatsen die relevant zijn voor het onderwerp. Hier wordt weer de methode toegepast van observeren en registreren.

Het geheim van de spontaneïteit, het naturel en ook de verregaande uitspraken in het programma Jammers, waren in de eerste plaats gebaseerd op respect voor de getuige. Meer zelfs, de hele ploeg moet van een getuige houden, moet begaan zijn met hem, moet proberen hem op te tillen, mooier te laten zijn dan hij is, zichzelf te laten overstijgen. Dan geeft een getuige het beste van zichzelf. Dan zal zijn getuigenis altijd boeiend en menselijk relevant zijn, om het even wat het thema is. Respect en liefde voor de medemens is het uitgangspunt van het programma 'Jammers' en 'Jammers Magazine'. Dat is het geheim van het succes gedurende vele jaren.

Dat succes is, als ik erop terugkijk, onwaarschijnlijk groot. Gedurende de jaren dat het programma in late prime time werd uitgezonden – nu is het buiten prime time geprogrammeerd –, keken er altijd tussen de 1,5 en 1,8 miljoen mensen. Dat was 26 weken per jaar, jarenlang. Dat is een succes dat heel wat groter is dan dat van de huidige Woestijnvisprogramma's waarrond een kunstmatige hype wordt gecreëerd door een bevriende en betrokken pers.

Rond het jarenlange succes van Jammers creëerde de pers een kunstmatige vijandige sfeer, want Jammers kwam op hun terrein. Een reporter die uitgroeide tot een megavedette: dat was verboden. Men probeerde dan een sfeer van sensatiezucht en hunker naar kijkcijfers rond het programma te hangen, maar dat is de grootste onrechtvaardigheid die ik in mijn carrière heb meegemaakt.

Het succes van het programma is het resultaat van de inzet van veel mensen en van het talent van die mensen. Succes komt als men nooit tevreden is met het resultaat. Men moet de lat steeds hoger leggen. Men moet geloven in alles wat men doet. Ook authenticiteit is belangrijk, net als boeiende getuigenissen, boeiende verhalen, menselijk engagement, liefde voor de medemens en respect voor de getuige.

Niemand denkt ooit aan kijkcijfers bij het maken van de programma's. Niemand is op zoek naar sensatie. Integendeel, ikzelf en alle medewerkers verafschuwen wat men emo-TV noemt. Wij brengen

authentieke verhalen uit het leven, geen goedkope emotie. Emotie in de reportages is niet verboden, maar ze moet ingehouden zijn. Er mag niet naartoe worden gewerkt, zoals in veel oppervlakkige talkshows, waar men al minuten op voorhand voelt dat de showmaster naar een traan aan het toewerken is. Hoe meer tranen, hoe meer kijkers is daar de boodschap.

Dat is niet zo bij Jammers. Als een getuige begint te huilen, stop ik meestal het interview, om hem of haar de gelegenheid te geven even tot rust te komen. Iemand die huilt kan meestal moeilijk zinnige dingen zeggen over het thema, en dat is toch de bedoeling. Een van de sterkste interviews uit mijn carrière is dat met een vrouw die tien minuten lang vertelt over de gruwelijke moord op haar dochtertje zonder een traan te verpinken. Emoties die worden verwoord zonder tranen zijn veel sterker dan een zaal vol huilende gasten in een talkshow. U zult al gehoord hebben dat ik niet van talkshows houd: ik ben een documentairemaker.

Sinds twee jaar is het programma 'Jammers' vervangen door het programma 'Jammers Magazine'. De sterreporter bestaat niet meer. Er zijn in deze tijd van BV's – een woord dat toen Jammers begon nog niet bestond en dat ik verafschuw – sterreporters genoeg. Denk maar aan Koppen, Telefacts, Afrit 9, TV6, Kaviaar met Pruimen, Navond Vlaanderen en zoveel anderen. Er zijn veel grote, maar vooral kleine sterren, zodat het opportuun werd om terug te keren naar de basis: de zuivere reportage zonder reporter. Dat werd 'Jammers Magazine'.

In dat programma wordt dezelfde filosofie gehanteerd als in het reportageprogramma 'Jammers': liefde voor de medemens, begrip voor iedereen, optillen van de getuige en respect voor de getuige, wie hij ook is. Daarnaast wordt er zeer veel belang gehecht aan de esthetische kant van de documentaire: filmische opbouw, camerabeweging, cadrage en verhaalstructuur. Vorm en inhoud moeten één zijn. Daarom huldig ik het zogenaamde coauteurchap: een reportage wordt gemaakt door een redacteur en een regisseur samen. Over het resultaat moeten ze een consensus bereiken. De inhoud en de vorm zijn even belangrijk.

De filosofie van de onbevooroordeelde programmaker, die houdt van de mens, die het beste geeft van zichzelf, die ook een grote professionele kennis heeft en liefst ook nog wat talent heeft, ligt aan de basis van het succes van de programma's 'Jammers' en 'Jammers Magazine'. Van dat laatste programma is Paul Jammers op geen enkel gebied

de auteur. Het wordt gemaakt door een ploeg enthousiaste jonge mensen. Paul Jammers is alleen de producent, die erover waakt dat de uitgangspunten en de deontologie dezelfde zijn als die hij altijd heeft gehuldigd.

Met dit alles op de achtergrond zult u beter begrijpen dat het jarenlange succes van 'Jammers' en van 'Jammers Magazine' geen goedkoop succes is. Het is geen modeverschijnsel, het is geen hype, die morgen weer vervangen is door een andere hype. Het is een succes dat gebaseerd is op dertig jaar beroepservaring en strikte deontologie. Jammers gaat niet over lijken. Alle getuigen die ooit hebben meegewerkt aan het programma, kunnen dat getuigen. De uitzonderingen bevestigen de regel.

Op die manier hebben de programma's veel losgemaakt. Ze hebben ertoe bijgedragen dat de mens meer begrip heeft voor de medemens, voor de verdrukte medemens, voor de andere medemens, voor de medemens die succes heeft in het leven, die tegenslag heeft, die een fout heeft begaan. Alle facetten van het leven komen in de programma's aan bod, maar alleen via getuigenissen. Duiding, toelichting en een maatschappelijk debat moeten buiten het programma gebeuren. Het programma kan een aanleiding zijn. Het levert het basismateriaal tot een bredere maatschappelijke discussie. Meer kan men met een getuigenissenprogramma niet doen, maar ook niet minder.

Het programma wordt vaak gebruikt voor opleidingen in scholen om aan studenten, vaak in de sociale sector of in de zorgverstrekking, te tonen hoe de werkelijkheid eruitziet. Als voorbeeld citeer ik uit een brief van de directeur van het afkickcentrum De Spiegel : 'Uw programma – over heroïne-prostituees – gaf een zeer realistisch beeld van de trieste werkelijkheid. Als psycholoog en therapeut van drugverslaafden ben ik wel vertrouwd met deze verhalen, maar het zien van de realiteit overtreft steeds de voorstelling die men ervan heeft. Mag ik u feliciteren voor de respectvolle wijze waarop u deze vrouwen in beeld hebt gebracht. Dat maakt deze reportage een werktuig bij uitstek om deze problematiek te bespreken.'

Zoiets doet ons natuurlijk veel genoeg en uiteraard bezorgen we dan gratis een cassette, maar het is niet onze bedoeling om het onderwijs van didactisch materiaal te voorzien. Onze bedoeling blijft altijd verslag uitbrengen over alle facetten van het leven, en dat voor de individuele kijker. De kijker moet wat hij ziet binnen zijn eigen referentiekader plaatsen en het zelf duiden. Wij beschouwen de kijker als volwassen. We gaan ervan uit dat hij geen

betutteling nodig heeft en dat hij zelf een oordeel kan vormen over wat hij ziet. Wat voor ons van belang is, is dat wat hij ziet met de realiteit overeenstemt, dat het eerlijk is gemaakt en niet gemanipuleerd.

In het programma worden alle thema's van het leven behandeld, maar het uitgangspunt blijft dat de thema's geschikt moeten zijn om behandeld te worden via getuigenissen. Ik stel de leden een lijst van alle programma's ter beschikking die sinds 2 januari 1992 werden uitgezonden.

Ik dank de commissie dat ze heeft gevraagd om mij hier te horen, want rond mijn persoon en rond het programma 'Jammers' zijn zoveel misverstanden en vooroordelen ontstaan dat men er niet meer objectief over kan oordelen. In Nederland, waar het programma ook wordt uitgezonden en waar Paul Jammers een illustere onbekende zonder voorgeschiedenis is – of beter was -, ligt de perceptie van het programma helemaal anders. Daar wordt het op zijn waarde bekeken, los van de mediafiguur die iedereen in Vlaanderen kent.

Uit Nederland krijg ik brieven in de aard van : 'Uw bescheiden opstelling en uw respect voor de personen waarop op dat moment de aandacht gericht is, ervaren wij als prettig. U bent 'bijzonder' in uw werk.'. Uit Nederland komen ook perskritieken – het ging over 'Hete kussen uit Salou' – in de aard van : 'Het is een vakmatig gemaakte documentaire. En het gekke is : waar al die platte programma's van SBS en Veronica tevergeefs op uit zijn, dat lukt de Vlaamse TV. Een mooi gemaakt programma is uiteindelijk veel erotiserender dan flutwerk.' Dat komt uit 'De Gooi & Eemlander' van 10 februari van dit jaar.

In Vlaanderen lees ik andere dingen, zoals een interview met VRT-journalist Siegfried Bracke. Ik citeer : 'Jammers is geen informatie. Dat is geld verdienen op zijn platst.'. Dat soort laag-bij-de-grondse uitlatingen over mijn werk en dat van mijn medewerkers zegt meer over degene die ze in de mond neemt dan over mezelf, maar ze schaden wel mijn reputatie. De lezers van De Standaard verdienen juiste informatie. Ik ben verplicht om te antwoorden. Ik citeer even uit de brief die ik naar De Standaard stuurde. 'De uitspraak 'dat is geld verdienen op zijn platst' is niets minder dan eeroof. Als televisieproducent denk ik helaas veel te weinig aan geld, mijn programma 's kosten soms meer dan de zender ervoor betaalt. Iedereen die mij kent weet dat voor mij alleen de kwaliteit telt. Ik ben ervan overtuigd dat het programma Jammers Magazine een bijdrage vormt tot een betere kennis van

de medemens en tot meer begrip onder de mensen. Anders zou ik het stopzetten. De gratuite uitspraken van Siegfried Bracke doen me heel veel pijn, maar ik sta machteloos. Ik troost me met de gedachte dat het voor hem onmogelijk is om op een objectieve, eerlijke en onbevooroordeelde manier naar televisieprogramma's te kijken.'

Gelukkig zijn het niet de bevooroordeelde Siegfried Brackes die ons na aan het hart liggen, maar wel onze kijkers, en nog veel meer onze getuigen : de mensen die aan ons programma hebben meegewerkt en daarin het beste van zichzelf hebben gegeven, zonder dat ze er enig belang bij hadden, wel integendeel. Vaak ook raadt hun omgeving hen af om mee te werken, wat zeker een gevolg is van de tendentieuze berichtgeving over Jambers. Maar wanneer mensen de stap zetten, behoren ze tot onze vriendenkring. Voor onze getuigen gaan we door een vuur. Ik heb honderden brieven van getuigen die mij en mijn medewerkers danken voor de manier waarop ze door ons werden behandeld en geportretteerd. Die zou ik allemaal willen voorlezen. Dan zou u weten hoe we echt werken en welke band onze medewerkers soms met getuigen hebben.

Sta me toe er één voor te lezen. Het is de brief van de oudste zoon van mevrouw Lutgard Plets. Deze vrouw had kanker en werd geportretteerd in de reportage over ongeneeslijke ziekten. Ze overleed een paar maanden na de uitzending. Haar zoon schreef me : 'Graag zou ik u nogmaals willen bedanken voor alle zorg en aandacht die u aan mijn moeder besteed hebt, niet alleen bij de opnames maar ook achteraf. Tijdens de uitvaartplechtigheid hebben we gedeeltes vertoond van de niet uitgezonden opnames die u ons had bezorgd. Ook daarvoor mijn beste dank : zij vormden een zeer mooi en passend testament.'

Moeten getuigen tegen zichzelf worden beschermd ? Dat is een moeilijke discussie. Aan de ene kant vind ik dat de getuigen het recht hebben om hun mening te zeggen in een programma. Wie zijn wij om hen dat te ontzeggen ? Daarvoor werden ze tenslotte gevraagd. Anderzijds is er de bekommernis erover te waken dat een getuigenis zich niet tegen de getuige keert, of erger nog, tegen hun kinderen. De programmamaker heeft de plicht om alle mensen die hij filmt in hun waardigheid te laten. Helaas zie ik de jongste tijd op alle zenders steeds meer programmamakers – ik noem geen namen – die dat niet doen, maar geen pershaan die daarover kraait. Jambers behandelt alle getuigen met respect, tilt ze zelfs op, probeert ze zichzelf te laten overstijgen. Mensen zijn altijd tevreden na

een deelname aan een uitzending. Toch gebeurt het dat ze tegen zichzelf in bescherming worden genomen. Ooit vertelde een verpleegster me in een interview dat ze euthanasie had gepleegd op haar gehandicapte kindje. Ik vroeg haar of haar andere kinderen dat wisten. Terwijl de camera liep antwoordde ze van niet. Ik heb haar dan gezegd dat ze dat beter niet via de televisie vernamen en heb het fragment niet uitgezonden.

In Jambers Magazine vertelde een jonge vrouw die haar baby had vermoord haar verhaal. Ze vertelde in detail hoe ze met een mes de baby doodde. Dat fragment zat niet in de uitzending. Ik vind dat ook een jonge vrouw die uit wanhoop haar baby vermoordt het recht heeft om haar verhaal te doen, en recht heeft op begrip. Het ultieme moment met het mes zou de reportage veel sterker hebben gemaakt, maar zou het begrip voor de daad van de jonge vrouw bijna onmogelijk hebben gemaakt.

In de aflevering 'Vrouwen en armoede' van verleden week vertelde een jonge vrouw over haar trieste leven. Ze was door haar ouders verwaarloosd en was opgevoed in instellingen. Ze overleefde door zich af en toe te prostitueren. Haar kindje was geboren uit de prostitutie. Terwijl het kind naast haar zat zei ze dat het meisje er beter niet zou geweest zijn ; dat ze het zou willen vermoorden ; dat ze misschien zelfmoord zou willen plegen en het meisje in de dood met zich meenemen. Op dat moment zoomt de camera in op het kindje, dat zegt : 'Mama, ik hou van jou.'. Het was een van de sterkste scènes uit mijn televisiecarrière. Maar ik heb ze niet uitgezonden, in het belang van de moeder en het kind. Had ik dat wel gedaan, dan zou de reportage oneindig veel sterker en beklemmender zijn geweest. Ze zou de harde realiteit van generatiearmoede en prostitutie hebben weergegeven zoals ze is, maar voor mij moet de realiteit de kijker soms bespaard blijven.

14. Vragen van de commissieleden aan de heer Paul Jambers, met antwoord van de spreker

De heer André Denys : Mijnheer Jambers, ik wist niet dat u zich zo verongelijkt voelde tegenover uw mediacollega's, die blijkbaar afgunstig zijn.

De heer Paul Jambers : Ik weet niet of ze afgunstig zijn, maar ik voel me wel verongelijkt.

De heer André Denys : Ik heb uw programma's bekeken. Ik ontken niet dat ze een soort van visionaire boodschap zouden kunnen bevatten. Maar is het publiek dat ernaar kijkt wel geïnteresseerd in die

boodschap ? Is het emotionele effect, het gluurderseffect niet veeleer doorslaggevend, zodat die boodschap totaal niet overkomt ?

Ik geef het voorbeeld van iemand die ik zeer goed ken : boer Charel. In een bepaald programma worden nu BV's uitgenodigd bij boer Charel om hun mening te toetsen aan de zijne. Er is daar toch sprake van een zekere nivellering ? Is dat geen intrinsiek gevaar van uw programma's ?

De heer Paul Jambers : Wij hebben boer Charel ontdekt. Hij kwam voor in ons programma over oudere landbouwers die steeds alleen hebben geleefd en geen vrouw vonden. We hebben er zo tientallen gevonden. Boer Charel was een ontwapenende persoonlijkheid, die over veel levensfilosofie beschikte. We hebben hem mooier gemaakt dan hij was, want heel vaak is hij een vulgair mannetje. Maar dat hebben we eruit geknipt. Het was zijn filosofie die belangrijk was, en het medelijden dat men ervaart wanneer men die alleenstaande boer ziet. Zijn leven is een tragedie, waarmee men kon meeleven. Nu gebruikt men boer Charel. Men laat er alles in dat hem tot een karikatuur maakt. Dat is niet mijn verantwoordelijkheid. Wie hem in mijn programma zag, zag een ontwapenende man die alleen leefde. Ik heb hem tegen zichzelf beschermd. Ik heb hem als een soort archetype van de alleenstaande, eenzellige boer geportretteerd, die blij is dat hij kan zeggen wat hij denkt en heeft gemist in het leven. Ik heb hem niet gebruikt om er theater mee te maken. Dat is het verschil met wat anderen doen.

Mevrouw Mieke Van Hecke : We hebben u vandaag uitgenodigd omdat we willen weten welke grenzen u oplegt bij de thema's die u aankaart. Ik kan nog respect opbrengen voor de wijze waarop u mensen in beeld brengt. Ik denk dat u een poging doet om die mensen te beschermen, hoewel de reacties van de buitenwereld hen niet steeds veel vooruit helpen. Daarmee moet ook rekening worden gehouden. Het is wellicht de realiteit, maar wat kan als thema en wat kan niet ? Dan gaat het bijna over de grenzen van de goede zeden. Kan alles wat bestaat in beeld worden gebracht ?

De heer Marino Keulen : Veel mensen beschouwen de televisie als hun grote referentiekader. Ze meten zichzelf eraan af. In welke mate wordt mensen voldoende duidelijk gemaakt dat het hier gaat over een geval in de marge, maar niet over de norm ? Ik denk bijvoorbeeld dat het verhaal over die jongen die elk jaar op vakantie iets minder veroveringen weet binnen te halen niet representatief is voor de meerderheid van de Vlaamse jongeren.

Wordt zo geen vertekend beeld opgehangen, zodat mensen zichzelf bijvoorbeeld ontoereikend gaan vinden ? Beseft u voldoende welke impact dit heeft op mensen, als referentie en norm, terwijl het toch over iets buitenissigs gaat ?

De heer Paul Jambers : Ik hanteer een strikte ethiek. Ik zal nooit verder gaan dan wat ik zelf aanvaardbaar acht, en dat is niet zo veel. Ik ga niet zo heel ver. Wat men leest in romans of ziet in het moderne theater gaat oneindig verder dan wat ik doe. Als men er een enger referentiekader op nahoudt, waarbij men alleen de eigen omgeving kent en niet weet wat er in de wereld gebeurt, dan kan dat soms spectaculair lijken. Maar vergeleken met de realiteit verzinkt het in het niets. Ik geef toe dat sommige reportages een uitvergroting zijn. Het zijn verhalen. Wie iets wil laten zien, moet dat in detail laten zien. Daardoor krijgt men soms de indruk dat dit uitzonderlijk is. Maar de meeste van de dingen die we brengen, zijn niet zo uitzonderlijk. Slechts heel zelden maken we programma's over dingen die echt buitenissig zijn. Ik ben niet op zoek naar bizarre verhalen. Ik zoek de verhalen van het leven.

Wanneer ik een programma maak over jonge weduwen kan iedereen die jong is en wiens man is gestorven in aanmerking komen, als ze maar een boeiend levensverhaal heeft. De kijker ziet dan iets wat hij ook in fictiefilms kan zien. Ik begrijp niet waarom men het gevoel heeft dat we de fatsoensgrenzen overtreden. Ik meen niet dat ik dat ooit heb gedaan : ik breng gewoon een verslag uit over het leven. Daarom heb ik in mijn bijdrage een lijst opgenomen met de behandelde onderwerpen. Ik vraag u met aandrang om ze onbevooroordeeld te bekijken en even te vergeten dat ik het ben die deze reportages heeft gemaakt. Ik zie ook dat veel andere programmamakers mensen voor schut zetten, ze filmen, verhalen brengen waar men alleen maar om lacht. Daar komt echter geen kritiek op.

De heer Marino Keulen : Gaat het niet over zaken die zich in de marge afspelen en waarbij slechts een kleine minderheid van individuen betrokken zijn ? Sommige items kunnen toch bezwaarlijk representatief worden genoemd ?

De heer Paul Jambers : Vanavond gaat het over miskende genieën. Dat programma bevat het spectaculaire verhaal van een Rus die in 1976 de Koningin Elisabethwedstrijd heeft gewonnen en nu viool speelt in een café. Die man is teruggegaan naar Rusland, is daar het slachtoffer geworden van de KGB, en is gevlucht. Gezien zijn niveau leeft die man nu een armoedig bestaan. Verder is er een in-

genieur die in de psychiatrie is terechtgekomen omdat hij hoogbegaafd was. Dat is de realiteit. We gaan telkens op zoek naar vier getuigen die representatief zijn voor het thema. Dat kan soms extreem zijn, maar dat hoeft niet. Als u vanavond kijkt, dan zult u zien dat er weinig extremen in zitten. 'Vrouwen in armoede' was geen extreem programma. Maar het was wel realiteit.

De heer Jo Vermeulen : Om terug te komen op de vraag van mevrouw Van Hecke : brengt u bijvoorbeeld het verhaal van een babymoord ?

De heer Paul Jambers : Natuurlijk brengen we dat. Alle kranten brengen dat verhaal. Op het ogenblik dat we het verhaal deden over die babymoord, werd er in de kranten toevallig bericht over drie babymoorden. Is het dan niet boeiend om de psyche van een vrouw te doorgronden die haar baby heeft vermoord ? Ik denk dat we dit op een heel serene wijze hebben gedaan. Dat meisje heeft gedurende 20 minuten alleen maar gepraat, en heeft dat heel mooi gedaan. Er is naderhand geen enkele negatieve reactie gekomen op het programma.

De heer Jo Vermeulen : Ik was wat ontroerd over de wijze waarop u zich profileert als een soort Sneeuw witje in het boze mediabos, met oppervlakkige talkshows en wauwelende deskundigen.

De heer Paul Jambers : Ik heb het niet gehad over wauwelende deskundigen. Mijn programma kan worden gebruikt als element van discussie, in de media en in zalen. Ik heb liever dat het wordt gebruikt als materiaal daartoe dan dat ik de discussie in mijn programma moet voeren. Deskundigen kunnen dit basismateriaal uit de realiteit gebruiken om discussies op te starten, waaraan iedereen kan deelnemen. Ik heb tientallen voorbeelden van mensen die het zo gebruiken. Daarvoor dient het ook.

15. Uiteenzetting door de heer Yves Desmet

De heer Yves Desmet, voorzitter van het Vlaams Genootschap van Hoofddredacteuren : Ik zit hier niet alleen als hoofddredacteur van De Morgen, maar ook als voorzitter van het Vlaams Genootschap van Hoofddredacteuren. De hoofddredacteuren van alle Vlaamse kranten, van Belga, van de radio- en televisieredacties en van Knack-Magazine zijn lid van dit genootschap. Het is eigenlijk een informele club die probeert een gemeenschappelijke stelling in te nemen. Daarnaast lobbyen we ook bij de bevoegde minister en op andere fora.

Het Genootschap is gekant tegen een Deontologische Raad. Er zijn maar 34 landen die volledige persvrijheid kennen. Persvrijheid is een waardevol goed waar we beter niet aan raken. Het gevaar bestaat immers dat deze raad ooit misbruikt kan worden.

Bovendien vinden wij dat we brave mensen zijn. We zien bijgevolg de nood van een regulerend optreden niet in. Onze pers brengt trouw bericht uit en in vergelijking met andere landen hebben wij helemaal geen tabloid pers. Wij houden ons ver van allerhande commerciële aberraties, zoals overdreven aandacht voor privacy. Ik kan me moeilijk inbeelden dat Vlaanderen ooit een jaar lang in de ban zou zijn van een Lewinsky-affaire.

De pers in Vlaanderen werkt zelfregulerend. Zo is er een fout gemaakt in de berichten over minister Reynders. Toch ben ik ervan overtuigd dat niemand nog denkt dat minister Reynders een rekening heeft bij de KBLux. De fout is immers binnen de drie dagen rechtgezet en de betrokken hoofdredacteur heeft zelf gereageerd op een manier die geen enkele rechtbank of deontologische commissie hem zou kunnen opleggen.

Het klopt niet dat de pers boven de wet staat. Ons lijkt het eerder dat we de laatste tijd extra gevisseerd worden. Ik verwijs naar de 27 vonnissen en de opgelegde strafmaat. Bij de 14de Kamer van de Brusselse Burgerlijke Rechtbank was dat gemiddeld 500.000 frank. Artikel 1382 houdende schadevergoeding en geleden schade wordt overboord gezet. Zo wordt nooit gevraagd het oorzakelijke verband tussen een artikel en de geleden schade aan te tonen. Een bewijs van de werkelijk geleden schade wordt evenmin gevraagd. Wij vrezen voor een toestand waarin de burgerlijke procedure gevolgd zal worden om een boete op te leggen. En dan heb ik het nog niet over de onlogische houding van de rechtbank.

Daarnaast is onze procedure voor het recht op antwoord uitzonderlijk streng. In Vlaanderen volstaat het vernoemd te worden in een artikel om een recht op antwoord te krijgen. Zo hebben wij onlangs een artikel gepubliceerd waarin een vakbondsafgevaardigde bij de Antwerpse Waterwerken zegde dat de dienstwagen van de heer Schiltz soms gebruikt wordt om zijn kinderen af te halen op feestjes. De heer Schiltz heeft onmiddellijk een recht op antwoord laten publiceren waarin hij het over laster en eerroof heeft. Hij dreigt zelfs met gerechtelijke stappen, terwijl de vakbondsafgevaardigde ons een schriftelijke verklaring heeft bezorgd

waarin hij stelt bereid te zijn te getuigen voor de bevoegde gerechtelijke instanties.

Het probleem is ook dat de journalistieke werkelijkheid evolueert. Enkele jaren geleden werd ons een boete van 100.000 frank opgelegd omdat we geschreven hadden dat bedrijfsrevisor Detaille betrokken was bij de Agustazaak. Wij zijn niet in beroep gegaan tegen deze uitspraak, maar twee jaar later is de heer Detaille wel veroordeeld voor veel zwaardere feiten.

Sabena presenteerde een schadeclaim van een miljard frank, omdat De Morgen had gesuggereerd dat de luchtvaartmaatschappij binnen enkele jaren wel eens in Zwitserse handen zou kunnen komen. Niet zo gek trouwens, als men de recente geschiedenis bekijkt. Maar de gedachte dat een journalist zomaar om het even wat in de kolommen kan gooien, moet dus toch wel genuanceerd worden. Er is nood aan controle, maar binnenshuis : op de redactievloer zelf. Redactiechefs en hoofdredacteurs zijn de laatste bewakers.

Scoops en primeurs zijn niet commercieel gemotiveerd. Wat de journalisten wel drijft, is de beroepsfierheid : het gaat om de vermelding in het ochtendjournaal dat men met iets is gekomen dat niemand anders had. Maar daarmee verkoopt men niet één krant meer, dat is onderzocht. Ook succesvolle onderzoeksjournalistiek kan iemand doen stijgen in de redactionele pikorde. Men krijgt meer vrijgestelde tijd, maar men moet dan ook wel af en toe wat leveren.

De lezer ziet de fouten in de krant – die zijn er, het is een menselijk bedrijf – maar niet wat er allemaal is tegengehouden. Tijdens de dioxinecrisis was een journalist te weten gekomen dat op grond van een zeer beperkte staalname een dioxinecontaminatie was vastgesteld bij niet door Verkest gevoederde dieren. Een van de mogelijke verklaringen was het bestaan van een tweede contaminatiebron. De ontdekking daarvan wou de journalist ook als titel boven zijn stuk. We hebben daar na een lange interne discussie van afgezien. De bewijskracht was nu eenmaal niet groot genoeg. Een journalist, die zoals steeds overtuigd is van de kwaliteit van zijn werk, gaat dan al gauw hogere machten vermoeden. Wie hield het stuk werkelijk tegen ? Zo'n gerucht kan dan een eigen leven gaan leiden. Ook in dit geval : in de Kamercommissie die de aanpak van de dioxinecrisis onderzocht, werd opgemerkt dat de hoofdredacteur van een krant een stuk had tegengehouden. Men moet weten wat men wil : ofwel dubbelchecken en controleren, ofwel niet. Van de twee, een.

Beroepsjournalisten zijn niet gekant tegen een deontologische raad, op voorwaarde dat die zich beperkt tot het geven van algemene richtlijnen. Zo'n raad mag niet in casuïstiek vervallen. Men vervolgt journalisten immers steeds vaker in burgerlijke procedures, en dan wordt de eventuele uitspraak van een dergelijke raad een bijkomend argument voor de eisers. Zichzelf gaan beschuldigen, dat is toch wel teveel gevraagd. De redacties hebben geen schoonmoeders nodig : de sector heeft voldoende knowhow in huis om zelf een oordeel te vormen. De huidige raad, die binnen de Vereniging van Beroepsjournalisten zit, is niet ideaal. Die vereniging is immers een belangenvereniging, die de leden verdedigt als die aangevallen worden in hun syndicale rechten of bij de uitoefening van hun journalistieke opdracht. Zij zijn dus veeleer advocaten dan rechters. Bovendien is het zo dat de mediaproductie thans zo ingewikkeld is geworden, dat stukken niet meer de verantwoordelijkheid kunnen zijn van een individuele journalist. Er wordt aan zijn teksten immers gewerkt door eindredacteurs. Zij worden onderworpen aan selectie, bewerking en montage, die meer betekenen dan cosmetica. Wie wel kan meepraten, is de uitgever. Die is immers betrokken partij, omdat hij de doelgroep en criteria selecteert.

16. Vragen van de commissieleden aan de heer Yves Desmet, met antwoord van de spreker

De heer André Denys : Wij willen de media noch wantrouwen, noch betuttelen. Ons bezoek aan de Persgroep bijvoorbeeld had ook alleen maar het verwerven van inzicht tot doel.

Als hoofdredacteur wil u liever geen zelfregulerende hoge raad voor de media. Als die er toch komt, dan liever beperkt tot media-actoren en geen externen. Klopt dat ?

Wat de vorming van journalisten betreft, bestaat het gevaar van een tekort door te hoge werkdruk en dus gebrek aan tijd. Heeft deontologie ook te maken met vorming ? Heeft de overheid daarin een opdracht ? Besteden de kranten daaraan voldoende tijd en middelen ?

De heer Yves Desmet : Wat nu volgt is mijn persoonlijke mening, niet die van het genootschap. Het opleidingsaanbod wordt in België gekenmerkt door versnippering en concurrentie. De talrijke hogeschool- of universitaire opleidingen dienen niet zozeer om volledig gekwalificeerde journalisten af te leveren, als wel om de mensen uit de sector snabbels te bezorgen. In Nederland is het

anders : daar zijn de afgestudeerden van de opleidingen in Utrecht en Tilburg (die vier jaar duren) wel onmiddellijk inzetbaar. De helft van hun opleiding bestaat immers uit stagepraktijk.

Deze mensen lopen op die vier jaar twee jaar lang stage bij verschillende media en op verschillende redacties. Deze laatstejaarsstagiairs kunnen bijna automatisch meedraaien. Uiteraard blijft de opleiding op de werkplek zelf essentieel. Dat kan gebeuren door het uitnodigen van sprekers of door interne training. Steeds meer kranten maken daarvoor budgetten vrij. Onze groep heeft het initiatief genomen om vijf jonge talentrijke mensen uit de mediawereld uit te nodigen voor een intensieve stage bij alle geledingen van onze persgroep. Deze mensen zitten al in het beroep, ze krijgen ook al een vorm van loon, al zal dat wel niet zo hoog liggen. Ze komen terecht bij een kwaliteitskrant, bij een populaire krant, bij VTM en bij een regionale televisiezender. Op alle redacties zullen ze een korte maar intensieve stage doorlopen. Het is de bedoeling die vijf mensen op het einde van de stage een arbeidscontract aan te bieden op een van de redacties waar ze zich het beste thuis voelen. Dat is een individueel initiatief van één uitgeversgroep. Ook bij andere groepen borrelen soortgelijke initiatieven op. Jos Huypens van Gazet van Antwerpen speelde ook met die idee. René Adams is bezig met een opleiding aan het Vlekho en de postgraduaten schieten als paddestoelen uit de grond. Er is dus een concurrentieel aanbod tussen alle opleidingsinstellingen. Daarmee komen we niet veel verder. Ik heb echter geen oplossing voor dit probleem.

De heer Carl Decaluwe : Als men de verschillende hoorzittingen toetst aan de toelichting van de heer Desmet, dan krijgt men de indruk dat er een aantal ficties zijn. Op basis van de uiteenzetting van de heer Desmet heb ik de indruk dat er niets aan de hand is : alles loopt goed. Er worden al initiatieven genomen en daarvan heeft hij een voorbeeld gegeven. Hij heeft ook gevallen aangehaald waar zijn krant gelijk had. Men kan echter ook voorbeelden geven van kranten en televisiejournals die uit de bocht zijn gegaan. De maatschappelijke gevolgen daarvan zijn pas voelbaar op termijn. Daarover bestaat trouwens wetenschappelijk onderzoek. Hoofdredacteuren moeten voelen dat de zaken aan het verschuiven zijn. Welke taak is er op het vlak van opleiding en permanente vorming weggelegd voor de overheid ? Ik kan me voorstellen dat een redacteur die al twintig jaar actief is en die regelmatig andere thema's moet aanpakken ook behoefte heeft aan permanente vorming. Wat is de visie van de heer Desmet op het protocol met de

geschreven pers ? Ook daar zijn er mogelijkheden van ondersteuning, maar ik krijg signalen dat de toepassing niet zo positief is. Hoe kan de overheid de uitgevers en de journalisten helpen om het aantal uitschuivers te beperken ? De Raad voor de Deontologie merkt trouwens op dat het aantal gevallen de laatste jaren systematisch stijgt.

De heer Yves Desmet : Men moet kijken hoe het er in de praktijk aan toegaat. Ik zal het voorbeeld aanhalen van de laatste klacht waarvoor ik moet verschijnen voor de Raad voor Deontologie. Er was heibel bij het persagentschap Belga, waar er een sociale herstructurering zou gebeuren. We sturen er een reporter en een fotograaf op af voor een reportage. De fotograaf ziet tegen een muur een paar pantoffels staan. Wellicht ging het om een man die last had van zijn voeten en die op zijn werkplek op pantoffels werkt. De fotograaf vindt dat een leuk detail en verschuift de pantoffels zodat ze binnen het kader van de foto passen. Nu worden we geconfronteerd met een klacht wegens beeldmanipulatie. Ik zal me hiervoor niet verdedigen, want ik vind het te gek.

Als men zegt dat het aantal klachten stijgt, dan moet men ook nagaan over welk soort klachten het gaat. Ik heb de indruk dat de Raad voor de Deontologie ook het aangewezen forum is om interne robbertjes uit te vechten. Veel klachten zijn afkomstig van collega's-journalisten. Er leeft nogal wat ijdelheid in dit beroep. Ik verzet me tegen de idee dat de pers er vandaag structureel slechter aan toe is dan tien of dertig jaar geleden. Kranten in een commerciële marktomgeving kunnen professioneler en kwalitatiever werken dan de partijkranten van weleer. Als men De Standaard of de Volksgazet van dertig jaar geleden naast de huidige producten legt, dan begrijpt men niet dat men die dingen durfde uit te geven. Het gaat met de kwaliteit dus de goede richting uit. We leven al 170 jaar met de vrijheid van drukpers. Dat is een goed systeem : morrel er daarom zo weinig mogelijk aan. Natuurlijk zijn er fouten en de pers is volwassen genoeg om die fouten toe te geven en om te beseffen dat dat onze wezenlijke problemen zijn.

Op de redactie roep ik regelmatig dat ik liever een krant heb zonder fouten dan een krant vol primeurs. Die zijn goed voor het ego van journalisten, maar niet voor de oplagecijfers. Men zegt vaak dat het de vuige commercie is die de journalisten verplicht om met scoops en primeurs te werken. Ik heb de oplage echter nog nooit weten stijgen door een primeur, behalve in het geval van het dossier X1. Dat heeft geleid tot een meeroplage van 4.000 exemplaren per dag gedurende tien dagen. Dat

komt dus neer op een extra verkoop van 40.000 kranten, wat in die periode gelijkstond met de oplage van één dag. Intussen zitten we al aan een oplage van 50.000 exemplaren. Daarna heeft de oplage zich onmiddellijk gestabiliseerd op het vorige niveau. Waarom zou ik de geloofwaardigheid van mijn krant op het spel zetten voor één extra verkoopdag ? We geven aan onze lezers regelmatig een boekdeel mee in schijfjes. Het laatste voorbeeld was de geschiedenis van de filosofie. Daarin staan weinig primeurs. Wat Plato dacht is al een tijdje gekend. Nochtans verkochten we toen elke dag 15.000 exemplaren meer. In totaal leidde dat voor die dertig deeltjes tot een extra verkoop van 450.000 exemplaren. Er zijn dus gemakkelijkere manieren om kranten te verkopen. Wanneer ik het louter commercieel bekijk – want een hoofdredacteur wordt jammer genoeg steeds meer betrokken bij het commerciële beleid van het product – dan zeg ik dat de geloofwaardigheid van mijn krant de ultieme verkoopstroef is. Als ik schrijf dat een federaal minister het doet met kleine jongetjes en dat is niet waar, en dat gebeurt een paar keer, dan zal men mijn krant niet meer kopen en terecht. Fouten schrijven betekent commercieel een enorm risico. In tegenstelling tot wat veel academici, die nooit een voet op een redactie zetten, denken, zijn het de commerciële jongens die de journalisten erop wijzen dat de krant geen scoops nodig heeft en dat fouten de commerciële overleving aantasten.

De heer Carl Decaluwe : Het verhaal van de heer Desmet is voor een stuk correct, maar het moet toch ook genuanceerd worden. Achter het uitbrengen van het dossier van X1 zat een heel commercieel concept. Het bewijs is er : daardoor werden er meer kranten verkocht.

De heer Yves Desmet : Daarvoor werd geen reclamecampagne gevoerd. Er zijn geen advertenties verschenen en er waren geen radiospots, in tegenstelling tot het geval van de Kasterlee-affaire. Binnen het college van hoofdredacteurs was er een afspraak dat men het dossier niet zou brengen zonder vooraf te verwittigen. Het was immers geweten dat die dossiers er lagen en het was de bedoeling de collega's de kans te geven daar mee in te stappen. Daarom hebben we vooraf aangekondigd dat we daarmee zouden starten. De VRT wist dat het ging om een belangrijk dossier en heeft me toen gevraagd toe te lichten waarom we het zouden brengen. Toen heb ik dus één radiointerview gegeven. Dat kan men moeilijk een radiocampagne noemen. Voor mij omvat dat onder meer spots op radio en TV en advertenties in alle media en dat hebben we niet gedaan.

De heer Jo Vermeulen : De heer Desmet vindt het niet noodzakelijk buitenstaanders te betrekken bij de Raad voor Deontologie. Professor Vermeersch had daar een andere opvatting over, al was het maar om het corporatisme te doorbreken. Ziet de heer Desmet bepaalde gevaren als er buitenstaanders betrokken worden ?

De heer Yves Desmet : Ik heb geen behoefte aan schoonmoeders die de journalisten voorschrijven wat ze moeten doen, van wie ik niet weet door wie ze gemandateerd zijn en met welke agenda en of hun optreden een beperking van de persvrijheid kan inhouden. Het huidige systeem neigt naar corporatisme : alleen beroepsjournalisten oordelen over beroepsjournalisten. Daarom stel ik voor deze taak weg te halen uit de schoot van de belangenvereniging, zodat die hun echte rol kunnen spelen, namelijk het verdedigen van de aangeklaagde journalisten, liever dan rechter te spelen. Dan kan het ondergebracht worden in een orgaan waar alle media-actoren, uitgevers, hoofdredacteurs, eindredacteurs, redactiechefs en journalisten, volgens een bepaalde proportie vertegenwoordigd zijn. Geen enkele groep moet daar de meerderheid hebben, tenzij misschien de gewone journalisten. Zo zal het gevaar van corporatisme minder groot zijn. Ik begrijp niet waarom daarbij nog een gepensioneerd magistraat of een prof communicatiewetenschappen zou moeten aanwezig zijn. De sector is groot genoeg om dat zelf te regelen.

De heer Eric Van Rompuy : Naar aanleiding van de affaire-Dutroux werd in de pers om meer externe controle gevraagd op het gerecht. De rechtelijke macht reageerde heftig : er zou geen behoefte zijn aan controle, maar wel aan meer middelen en mogelijkheden. Nu rijst een soortgelijke vraag in verband met de media, met eenzelfde reactie tot gevolg. Voor de media ligt een en ander echter nog een stuk moeilijker dan voor het gerecht.

De mensen zijn bezorgd over de macht van de media. Ze vragen zich af : wie stuurt dit allemaal ? U zegt dat u zich niet laat beïnvloeden op deontologisch vlak, zelfs niet door economische motieven, en dat de Vlaamse media vrij braaf zijn. Misschien hebt u gelijk, maar het is best mogelijk dat dat morgen verandert. Wie weet wordt VTM morgen overgekocht door een mediamagnaat die er een Berlusconi-zender van wil maken. Goede bedoelingen alleen volstaan niet. De bevolking vraagt een kader voor het beroep van journalist. Ook in andere landen bestaat een vraag naar zelfregulering. In Groot-Brittannië is er de zogenaamde Independent Television Commission. Daarin hebben niet alleen gepensioneerde moraalfilosofen zitting,

maar bijvoorbeeld ook huisvrouwen en leraars. Ook in de Verenigde Staten, waar de mediawetgeving nochtans heel liberaal is, bestaan er controleorganen buiten het traditionele gerechtelijke apparaat.

De heer Desmet had het over 27 veroordelingen ; er wordt steeds vlugger een beroep gedaan op rechtbanken. De mensen stellen zich de vraag : waardoor worden de media gestuurd ? De journalistiek verwijt de politiek bevoogdend te willen optreden. Dat is geenszins onze bedoeling. Het gaat echter niet op dat er één klasse blijft bestaan die deontologisch boven elke verdenking verheven blijft. Er is nood aan sturing. Deze sturing kan preventief werken.

De heer Yves Desmet : Wie zal bepalen wat de normen zijn ? Normen zijn relatief. In de krantenwinkel liggen er publicaties die vijftien jaar geleden zouden zijn verboden als strijdig met de goede zeden. Mevrouw Colen heeft me ooit vervolgd voor inbreuk op de openbare zeden, voor een foto waarop een man met erectie stond afgebeeld. De raadkamer heeft die vervolging in al zijn wijsheid geseponeerd. Wie zal mij advies geven over wat strijdig is met de openbare zeden ?

We leven niet in een ivoren toren. We worden dagelijks getoetst aan de regels van de rechtelijke macht. Ik heb als hoofdredacteur al terecht gestaan in 25 gedingen, waarvan ik er tot hier toe één verloren heb in eerste aanleg, en dat nu in beroep dient. Dat betekent dat ook de rechtbanken vinden dat we meestal correct en zorgvuldig handelen. Maar we leven niet in een ivoren en oninneembare vesting, getuige de 27 vonnissen waarnaar de heer Martens verwees. Een en ander past in het kader van de toenemende juridisering van de maatschappij. De gerechtelijke procedures worden echter ook gebruikt als intimidatiemiddel : zo eist de Rwandese kolonel Bagasora, die betrokken was bij de Rwandese genocide, een dwangsom van 500 miljoen frank, elke keer dat hij genoemd wordt in De Morgen. De druk die wordt uitgeoefend op de media vormt een gevaar voor de persvrijheid. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens heeft in zijn rechtspraak herhaaldelijk op het gevaar van een 'chilling effect' gewezen : journalisten gaan uit vrees voor rechtszaken aan onbewuste zelfcensuur doen.

De heer Eric Van Rompuy : U maakt een karikaatuur van mijn standpunt.

De heer Yves Desmet : We vrezen dat de oprichting van een deontologische raad een 'chilling ef-

fect' kan hebben. Ik beweer niet dat dat uw bedoeling is : ik weet heel goed dat de leden van dit parlement, op enkele uitzonderingen na, democratische bedoelingen hebben.

De heer Patrick Martens : Ik ben het ermee eens dat het niet de bedoeling mag zijn om een bijkomende instantie in het leven te roepen. Daarom pleiten we voor een initiatief van de sector zelf. Ik denk niet dat een deontologische raad de pretentie moet hebben om de media te sturen. In tegenstelling tot het genootschap van hoofdredacteurs menen wij dat er wel degelijk externen moeten deel uitmaken van het controleorgaan. Dat zal de kwaliteit van de advisering ten goede komen. Bovendien loopt men zo niet het gevaar dat men probeert om het eigen milieu de hand boven het hoofd te houden.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Een deontologische commissie staat los van eventuele gigantische schadelclaims. We mogen de zaken niet door elkaar halen.

Er zijn grenzen aan wat kan en wat niet kan. Ik denk dat de heer Desmet het daarmee eens is. Alleen zegt hij : ik bepaal zelf waar de grens ligt.

De heer Yves Desmet : Dat is de essentie van de persvrijheid : de grenzen van wat mogelijk is binnen een rechtsstaat worden bepaald door de rechtelijke macht en dus niet door een deontologisch orgaan.

Ik werk volgens de deontologische code die internationaal in ons beroep worden aanvaard : controleer tweemaal de feiten. Ik behoud me wel het recht voor om de grenzen van de goede smaak te verleggen. Hoe stelt men zich die controle eigenlijk voor : als ik de zuilen met ham van Jan Fabre geen briljante innovatie in de hedendaagse kunst maar gebakken lucht vind, hoe moet ik dat oordeel controleren ? Moet ik mijn oordeel voorleggen aan een college van professoren in de kunstgeschiedenis ? We gaan hier toch niet het debat over het relativisme van waarden overdoen.

Mevrouw Mieke Van Hecke : Het gaat altijd om controle achteraf.

De heer Yves Desmet : Controle achteraf bestaat al : een uitzonderlijk strenge wet op het recht van antwoord, en als dergelijke rectificatie niet volstaat, is er nog steeds de mogelijkheid om via artikel 1382 Burgerlijk Wetboek een schadevergoeding te eisen, die absoluut niet meer symbolisch te noemen valt. Integendeel, journalisten die foutief be-

richten, krijgen vandaag hogere schadevergoedingen dan chauffeurs die een kind doodrijden. In vele bedrijven bestaat een deontologische code en de zogenaamde zelfregulering al.

Mevrouw Marijke Dillen : De heer Desmet weet toch ook dat iemand die door een artikel in de krant schade lijdt 4 tot 5 jaar moet wachten tot hij op grond van artikel 1382 van het burgerlijk wetboek genoegdoening kan krijgen.

De heer Yves Desmet : De gerechtelijke achterstand is niet mijn verantwoordelijkheid. Bovendien krijgen zaken in verband met recht op antwoord en burgerlijke zaken in verband met de media voorrang op de rol, zodat daarbij nauwelijks gerechtelijke achterstand bestaat. In de recente rechtspraak wijst men precies een verzoek om recht op antwoord in kortgeding af met het argument dat voor dergelijke zaken geen achterstand bestaat.

Mevrouw Marijke Dillen : Dat geldt voor de procedure in eerste aanleg. Op de behandeling in beroep is het vaak wel jaren wachten en de meeste zaken worden in beroep behandeld. Dat is de realiteit waarmee de mensen die het slachtoffer menen te zijn van een artikel, worden geconfronteerd.

De heer Yves Desmet : Ik besef dat ik me hier zeer defensief opstel, maar ik meen dat ik daartoe principieel het recht heb. Ik erken wel dat er een probleem bestaat. De verhouding tussen journalisten aan de ene kant en politici of instellingen aan de andere kant is gelijk, omdat beide partijen de wetten en regels kennen en de laatste de wegen en procedures kennen om de schade te herstellen. Dat geldt niet voor de gewone man waarover een keer in zijn leven een bericht in de krant of op de radio of de televisie verschijnt, dat dan niet waar blijkt te zijn. Hier bestaat er feitelijk een ongelijke machtsverhouding.

Daarom pleit de heer Asscher, tot voor kort de belangrijkste persrechter van Amsterdam, voor een ombudsdienst in plaats van een deontologische raad. Mensen die zich geschaad voelen, kunnen zich tot die ombudsdienst wenden, zonder hun recht te verliezen om een zaak in te spannen voor een rechtbank. Als de ombudsman de klacht gegrond vindt, moet hij de zaak van de betrokkene overnemen en zelfs de gerechtskosten betalen, als het zover komt. Het spreekt vanzelf dat een krant sneller bemiddeling of arbitrage zal aanvaarden als een klacht ingediend wordt door de ombudsdienst met zijn autoriteit. Een dergelijke ombudsdienst lijkt me efficiënter dan een deontologische raad die

elke maand vergadert en waarin allerlei zogenaamde experts discussiëren over punten en komma's.

De voorzitter : Ik dank alle sprekers voor hun bijdrage aan deze interessante hoorzitting.

De verslaggever,

Andre DENYS

De voorzitter,

Jos STASSEN
